



GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.



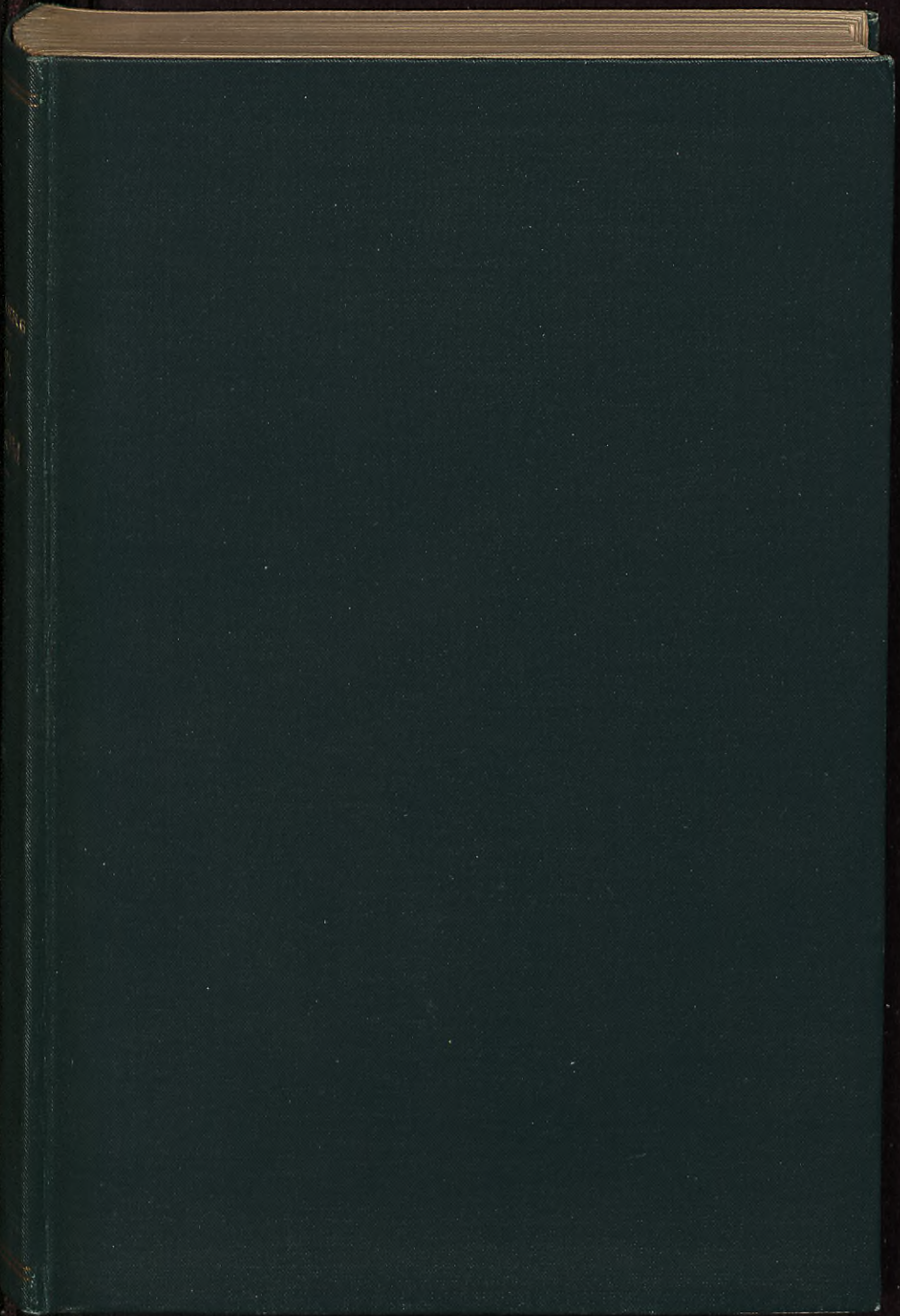
GÖTEBORGS
UNIVERSITET



LUNDS
UNIVERSITET



UPPSALA
UNIVERSITET

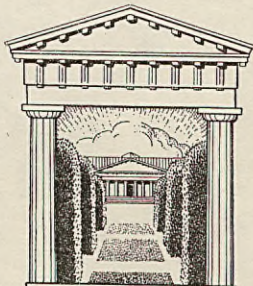


1,50

UNIVERSITETS-
BIBLIOTEKET
UMEA

Östergren

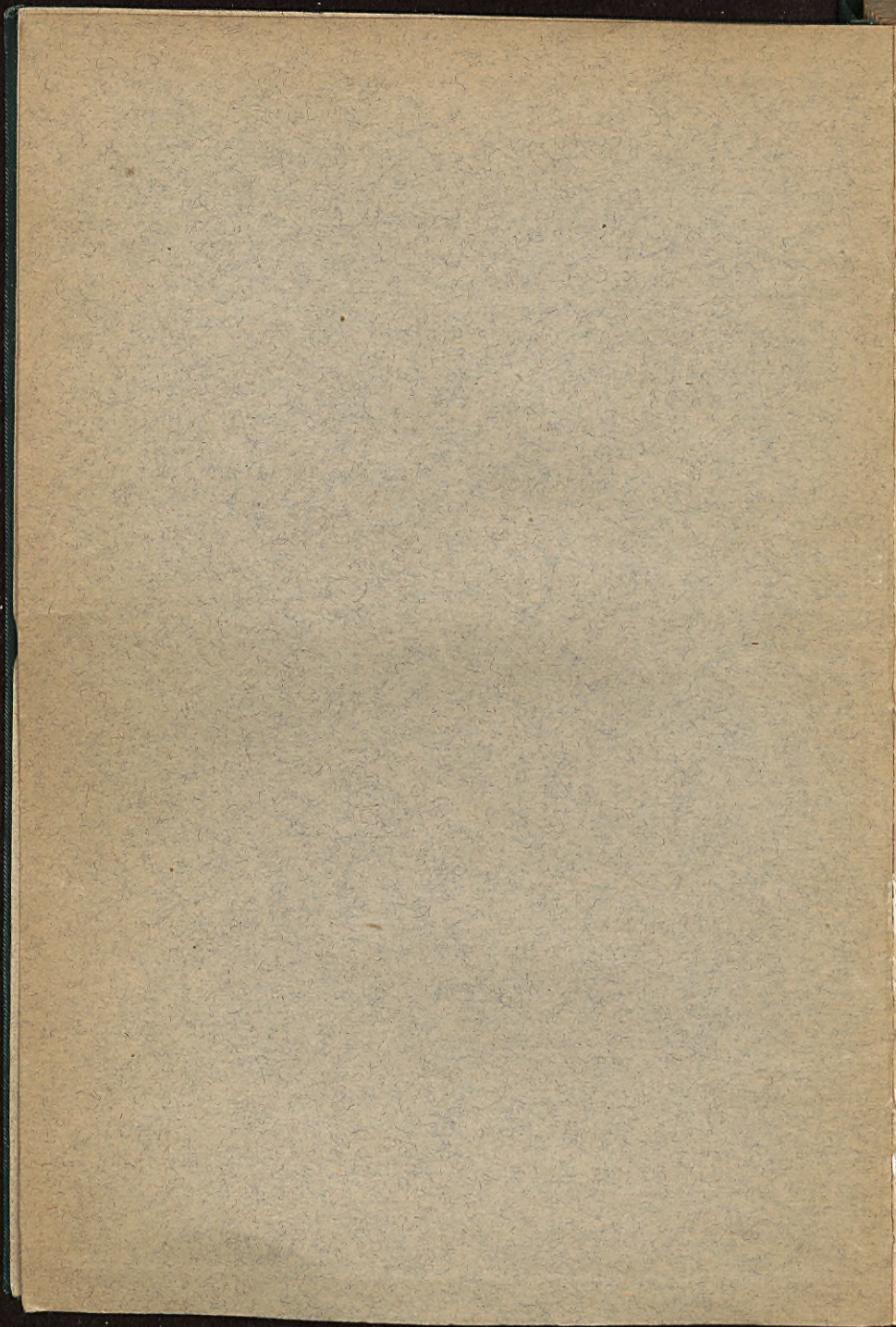
249



EX LIBRIS
OLOF ÖSTERGREN

A. 1. 25.

Prof. Estlin 1837



ANOR

OCH

UNGDOM.

TVÅ BERÄTTELSER

AF

JAC. AHRENBERG.

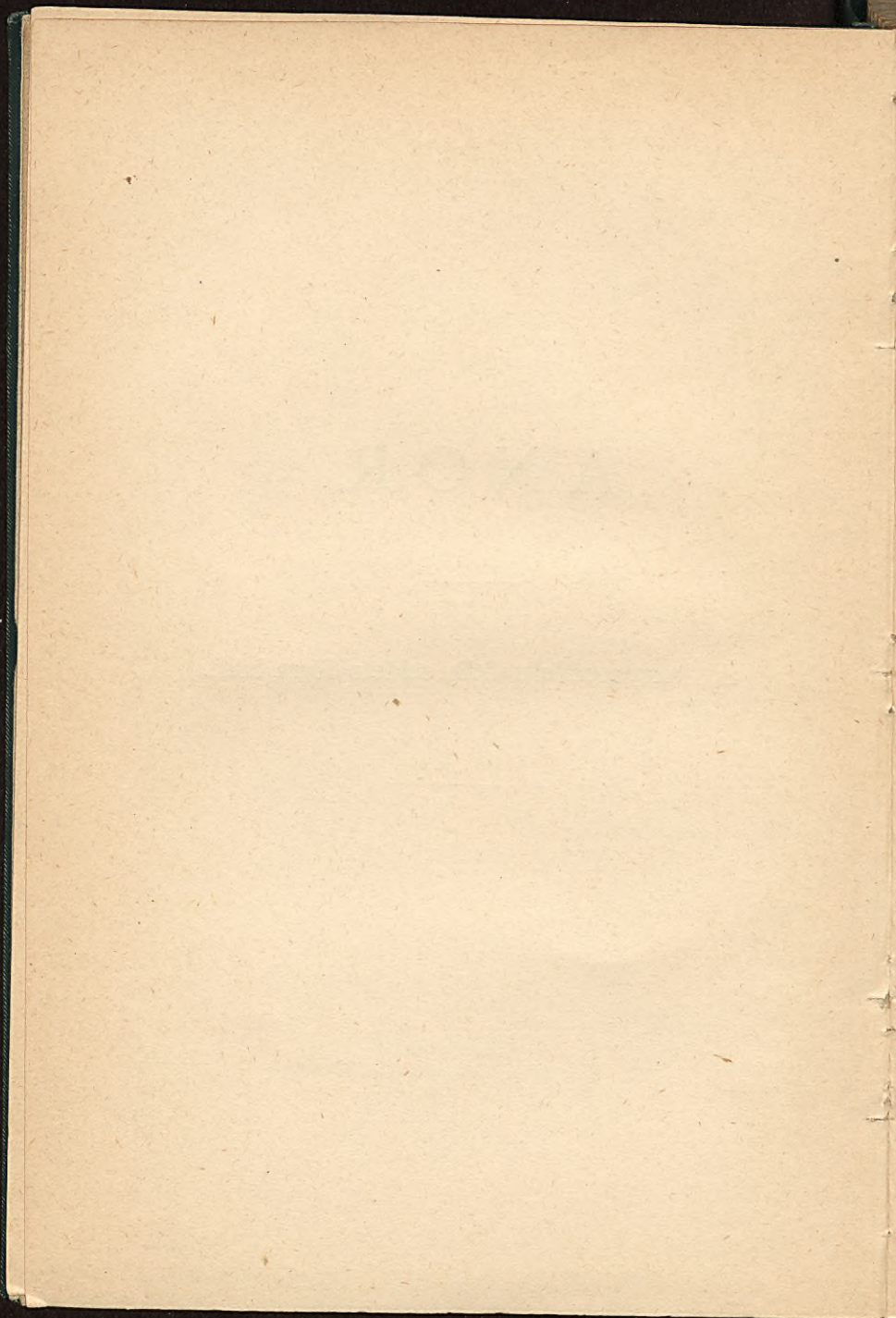
BORGÅ. WERNER SÖDERSTRÖM, 1891.

HELSINGFORS.

Hufvudstadsbladets Nya Tryckeri 1891.

A N O R.

En korrespondens från seklets förra hälft.



*G*amle assessorn var död, begrafningen hade försiggått; nu rumsterade arfvingarne i hans skåp och gömmor. Der funnos bref och papper i mängd, från den tiden, då memoirer, dagböcker, bref och anteckningar ersatte vår tids tidningar, från den tiden, då man ännu hade den försyn för det skrifna ordet, att brefven i de flesta fall efter en persons död återställdes åt brefskrifvaren. En del af dessa gamla bref och papper gingo direkt till förgängelsen i den eld som flammade i den gamles forna arbetsrum, en del till arkiv och myndigheter, andra till närskyllda och anförvandter. Bland brefsamlingarna, som alla voro omsorgsfullt ordnade och försedda

med påskrift, fans också ett paket, ombundet med ett urblekt sidenband. Med gamle assessorns säkra flytande stil stod der på paketet „Friherrinnan S. bref.“ Assessorns mor var född mam-sell T. i Åbo. För snart ett sekel sedan hade hon, en bländande skönhet, varit fjäsad af det gamla samhällets manliga ungdom, ja hon hade till och med förevigats i en erotisk sångcykel af en stor skald. Hennes mor hade varit en friherrinna S., hos en friherre S. hade assessorn i sin ungdom varit anställd som mentor för en ung baron med samma namn. Derföre hade väl dessa bref bland hundratal andra hamnat i den gamle samlarens gömmor.

När brefven öppnades, spredo de en fin doft af ambra, eau-de-luce och mysk. Vid närmare granskning befunnos de vara skrifna af skilda personer under olika tider mellan åren 1819—49. En del voro skrifna på tyska och franska, ett bref till och med på ryska, flertalet på svenska. De voro ordnade efter datum och försedda med anteckningar i marginalen af gamle assessorn.

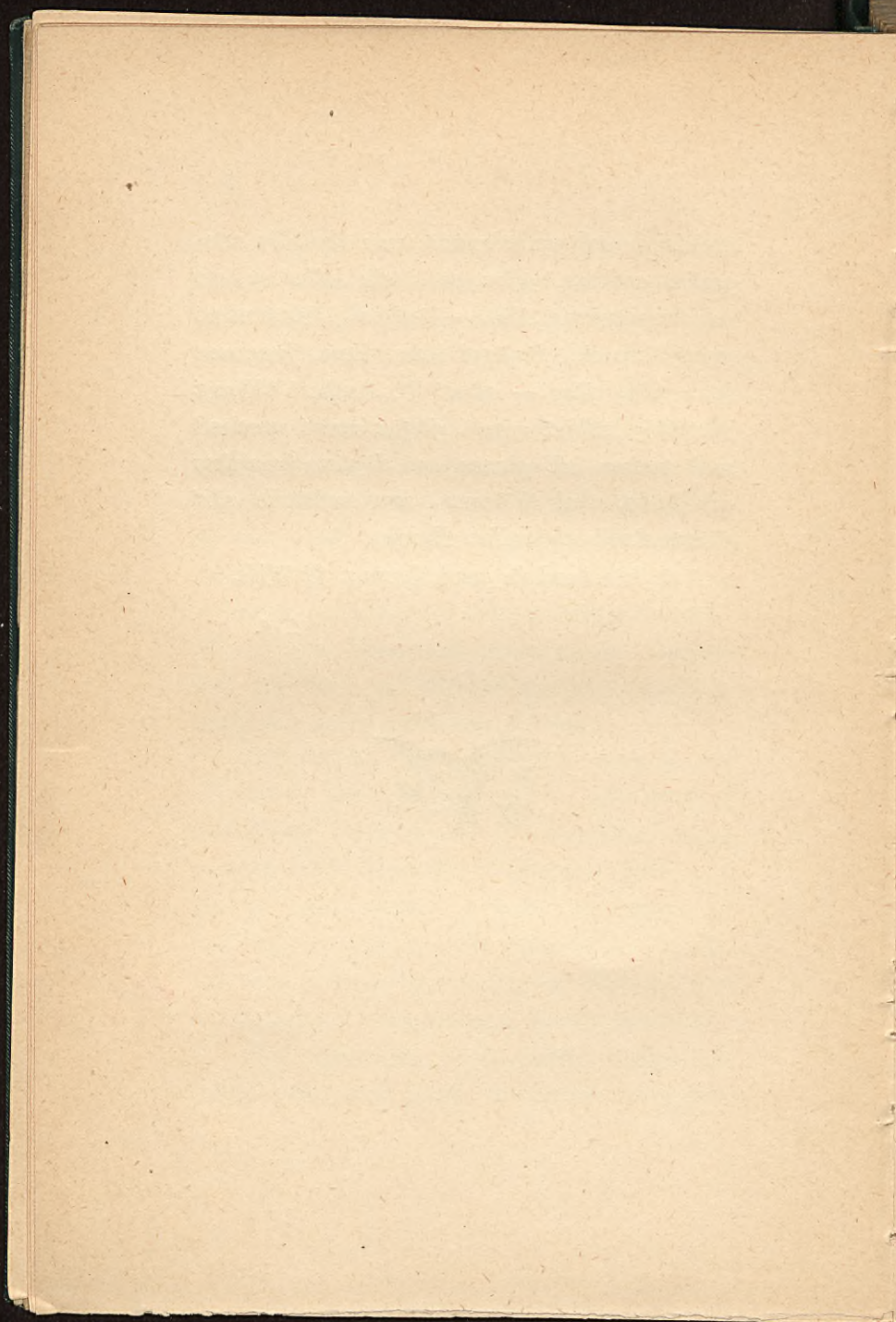
Med uteslutande af det mindre viktiga, det betydelselösa, med några nödvändiga namnför-


ändringar och underkastade en välbehöflig ortografisk revision, gifva de i sin helhet en, om ock fragmentarisk, bild — tecknad i tidens något uppstyltade stil, färglagd i dess bleka, ljusa, men harmoniska färg — af ett lif, skenbart tillbragt i landtlig stillhet, men i själfva verket sysselsatt med tankar och planer om slägtens framgång och lycka, med drömmar, som omfattade vårt fädernesland och halfva Europa.

Se här hvad de gamla brefven förtäljde.


J. A.







A N O R.



*Till Högvälborna enke grefvinnan
Fru Marianne Hegerman-Lindercrona
född grefvinna Feychting.*

Karttula gård den 29 Maj 1819.

Min älskvärda cousine Marianne.

Den senaste svenska posten medför den för mig lugubra och öfverraskande novellen att du, min beklagansvärda Marianne, förlorat din beskedliga man Axel Fredrik i malaria i Modena, att sekreteraren unga Piper utsetts till minister i Italien efter din salige man, och att du efter snart 18 års vistelse i södern, åter bosatt dig i vårt fädernehem i den kära bostaden vid Hornsgatan, der du växte upp som barn, den tid du, mina kära cousine bodde hos mine saligen affidna föräldrar. Så snart jag emottog, denna trista novellen har jag icke

velat låta ett ögonblick förgå utan att till dig frambara uttrycken af min condoléance i din djupa chagrin. Ja, bien chère cousine, ödets pilar träffa våra hjärtan oförberedda, och väl är att så är, ty ryslig vore ju lifvets börda, om denna stund vore af oss känd. Den goda Axel Fredric är icke mera hos dig, men himlen omhägnar honom, den eterniserade. Nåväl, sådant är lifvet: det skiftar, vexlar, byter om, förändrar sig ständigt och är dock det samma; „il n'y a que les morts qui ne reviennent pas.“ En förlust så grym, så omöjlig att återställa tvingar tanken att söka tröst annorstädes än i bittra tårars flöden. Det är till himlen och försynen vi måste vända oss. Hop-pas, min kära Marianne allt af tiden, denna själarnes stora läkare. Lemna fritt lopp åt dina tårar. Hölj med kransar och blommor, den graf som väcker din rättvisa sorg, och omedvetet skall du försjunka i denna ljufva mélancholie, qui n'est pas sans charme, et qu'on a nommée avec raison la convalescence du coeur.

Snart fjorton år ha förrunnit sedan vår senaste rencontre i Stockholm. Under dessa

fjorton år, som du tillbragt, dans le bruit du grand monde, har jag med undantag af ett par resor till Stockholm och Petersburg samt Åbo och Helsingfors tillbragt på det vackra Karttula i Åbo skärgård i det land, som mest af alla tjusat mitt hjärta, i Finland. Som du vet, tog min man Carl Gustaf afsked som general med mycken distinction. Och hade Hans Majestät, den älskansvärdaste af Europas furstar utmärkt Carl Gustaf med flere nådevedermälen, deribland en högst betydande pension, som efter Carl Gustafs död för tolf år sedan af mig fortfarande oafkortad uppbäres.

„Où peut-on être mieux qu'au sein de sa famille,“ säger den spirituelle Marmontel i sin gudomliga Lucile. Han har öfverhufvudtaget rätt, det medger man helst sedan man hunnit mina år. Dock inom denna famille, denna lilla verld, som är min, ha stora förändringar inträffat och stormar rasat som ofta starkt uppskakat mitt känsliga hjärta. Jag ber att här för dig, chère cousine, i korthet få relatera dem, desto hellre som jag med anledning af hvad som tilldragit sig ser mig nödsakad att anhålla om

din secours, din protection i en sak af stor importance, för mig. Jag kommer i denna min revue att beröra bittra minnen, åter taga till tals halftförgättna motgångar och désastres, men af kärlek till famillen, dess honneur och framtid vill jag, för att du fullt må förstå mina motiver och mitt handlingssätt framställa toute la verité.

Sedan min son Gösta till min stora be-
dröfvelse efter att just hafva hunnit graden
af stabscapitain tagit afsked från krigstjänsten
för att öfvertaga vårt kära gamla Karttula,
som jag under hans absence i Lithauen själf
skött, uttalade jag för honom den bön, att han
snart skulle gifta sig, och det hopp, att him-
len måtte skänka den gamla friherrliga ätten
Stjernstedt till Karttula, hvars sista manliga
arfvinge min Gösta var, en frisk telning. Jag
hade sjelf i tysthet funnit ett passande partie
för Gösta uti en fröken de Maré, en behage-
lig, vacker ung flicka, visserligen något äldre
än han. Det var en anförvandt till den öf-
verste de Maré, som jämte din affidne fader,
min vördade farbror tjänte vid regementet de

La Marek d'Arenberg i Strassbourg. Men min son, eljes så mottaglig för skönhet och qvinliga behag, var i detta fall omöjlig att influera. Jag kunde icke i början förstå denna indifference glaciale mot så mycken begåfning et tant de charmes. Jag skulle lära mig att förstå den.

I vårt hus vistades tidtals en ung flicka utan förmögenhet, familj och namn, hon hette Vilhelmine Vinqvist, dotter till vår capellan. En flicka, som fått någon sorts tysk uppfostran i en pension i Wiborg anlagd af högstsalig kejsar Paul och hans gemål. Flickan var icke utan behag; hon hade stora, förskrämda hind ögon och vackra tänder, icke heller felades henne begåfning, besynnerligen för intrigen. En dag, ack Gustaf var alltid litet leger i sitt förhållande till könet, öfvertygade jag mig tout à fait inopinément om att denna flickan var den klippa mot hvilken mina förhoppningars treroddare gjort haveri. En vacker vår-dag, när min stackars Gösta pröfvade baccaratspelets retelser hos capitain Wallner, en landtlig Lowelace, en elak

människa, tog jag flickan i enrum för att tala med henne. Samtalet blef nog ensidigt, ty hon erkände genast allt. Jag måste medge, att hon att börja med ingaf mig både compassion, och en viss estime. Ty hon gick utan disscussion in på allt, och ännu samma afton reste hon till sina morföräldrar, som imaginez-vous, ma chère — voro tunnbindare i Wiborg. Jag ansåg redan allt godt och väl; det var icke så! Motståndet kom från ett helt annat håll — derifrån jag minst anat det — från Gösta, som, hvad man föröfrigt haft att säga om honom, alltid varit en exemplarisk son och rättat sig efter sin mor.

Samma natt som flickan reste bröt ett starkt oväder ut. Ehuru det var i Maj månad, gick åskan, som aldrig förr, blixtarne slogo rysansvärda, blå och röda ned bland Karttula gårds gamla lindar och lärkträd, och gjorde en horrible ravage ibland dem, regnet flöt i strömmar. Det var ett väder, som varit värdigt Spastaras autor. Hushållerskan påstod, att det spökade i gamla barons rum. Jag erkänner, att jag var djupt altererad, ehuru

jag för tjänstefolkets skull behöll contenan-
cen. Midt under denna naturens revolte steg
Gösta in i rummet, ingen hade hört honom
åka upp för allén, ingen hade sett honom
komma in i huset. När han därför trädde in,
gjorde det verkligen en viss éclat, en hemsk
impression. Allt nog han stod der med håret
fastklibbadt vid pannan, hans händer skälfdes
och han var orimligt blek. Med en onaturlig
rauque stämma frågade han efter Vilhelmine;
någon — jag förmodar hans laquai — måtte ha
underrättat honom om hvad som händt. Jag
sade honom hela sanningen. Han blef icke
ond, han tycktes icke vredgas, han svarade
intet, vände endast om på klacken och i den
orkan, som rasade der ute, midt bland ljung-
eldarne åkte han i carrière från gården. I en
vecka hörde jag intet af honom. Ack denna
vecka! Jag stängde mig in i min boudoir och
gret mig till utmattning, till maktlöshet; gret,
så att jag föll i ett ohyggligt krampaktigt
skratt, men detta skratt väckte mig till sans,
en grefvinna Feychting vet, hvad hon är sig
själf skyldig. Ljudet af detta skratt gaf mig

åter herraväldet öfver mina perturberade sinnen. Jag beherskade mig, och var besluten att taga emot det värsta. Ännu ett par dagar af oro, och Gösta kom åter hem, men icke ensam ack! — Hon var med. Kort derpå gifte han sig — tunnbindarens barnbarn var en friherrinna S., var min sonhustru. Detta slag var afgörande. Mina sista förhoppningar störtade tillsammans, som de af vårsolen genomfrätta isblocken brista i millioner bitar. Jag kunde fördragit mycket af Gösta, men detta öfversteg min patience. Jag har aldrig förmått gilla dessa tidens idéer om absolut egalité, mitt sentiment och mitt förstånd bjuda däremot, och var viss att filosofien ännu icke sagt sitt sista ord i denna affairen. Vi eller våra barn skola ännu upplefva den dag, då filosoferna klart och tydligt skola bevisa oss, att likasom växternas och djurens arter genom vård och val förbättras, till den grad att, som känt, t. ex. det simpla bleka nyponet och den praktfulla Toscanesiska rosen ursprungligen äro syskon, så är äfven människan mäktig af utveckling till sentiment, esprit och

yttre. Och incroyabelt vore om icke i världsordningen något sådant måste antagas kunna äga rum med skapelsens delicataste produkt. Ja förvisso, det är min tro. Jag har sett den dessutom i practiquen förverkligad, hvarföre skulle väl eljes samhällets främste poster intagas af dess främste ätter? Hvarföre skulle fem generationer af ätten Stjernstedt gifva fem remarquable, ja celebre krigare? Deras andeliga moyens ha i den riktningen ständigt utbildats. Jag har gjort denna lilla filosofiska excursion för att förklara, måhända ursäktan en démarche, som jag med anledning af hvad jag nyss förtäljt ansett mig böra taga.

Du vet, att vår ätt allt sedan den under högstsalig Hennes Majestät Drottning Christina vann grefflig värdighet hållit sig så uppe, att ingen mésalliance förekommit i vår famille. Du känner mina maximer, min méthode i uppfost-
ran, du förstår, att jag djupt sårad af min Göstas beteende måste taga ett steg, som här, ibland en del personer fortement ogillats. Samma afton Gösta återvände lät jag nämligen flytta min möbel, du mins, den lilla blå med för-

gyllningar, som under vår salige farfars tid stod i vaktrummet i Drottningholm, ned till lilla byggnaden i parken. Der redde jag mig mitt bo. Våra familie-porträtt lät jag ock flytta dit ned, likaså det gamla Mariebergs och Meissen-porcelainet, som du beundrat hos mig, samt de två stora potpourri-krukorna med Gustaf III namnchiffer, en gåfva, du minnes väl till min käre far, till minne af det sällskapsspektakel han på slottet China arrangerade på Hans Majestäts namnsdag. Den gamla clavecinen med sitt milda guitarrliknande ljud, som så behagligt och intimt sticker af mot nutidens bullrande högljudda musikmachiner följde med. Med ett ord, jag omgaf mig här med alla våra minnen, alla släktens relikier. *Du* bör kunna förstå, att jag icke kunde lefva under samma tak med capellanens dotter, tunnbindarens dotterdotter, bo i samma hus, der en person, som jag bestämt till min kammarjungfru, regerade. Skulle jag vara den andra der hvarest jag i trettioett år fört spiran? I mitt lilla Sanssouci, som jag kallade det, bodde jag i tvenne år utan att tala ett ord

med denna usurpatrice. Aldrig satte hon sin fot öfver min tröskel. Gösta som kände mina fasta principer, min karaktär, gjorde icke ens ett försök att blidka mig — det hade då för öfrigt också varit inutile. Gösta blef — du finner, att jag är lika rättvis som öppenhjertlig — verkligen bättre under denna persons behandling, åtminstone att börja med; han såg friskare ut, och både spel och dryckeslag, som hittills tyvärr mycket occuperat hans tid, togo betydligt af. Detta gjorde mig mycken glädje och än gladare blef jag, när i sinom tid ett gossebarn föddes i huset. Gossen döptes till Carl Alexander — Carl, en hyllning åt de svenska minnena; Alexander en hyllning åt det finska hoppet. — Han är verkligen ett förtjusande barn; som redan nu visar de för vår slägt utmärkande dragen. Efter denna idyll följde den uppskakande familletragedi, som du måhända redan känner. Till och med nu, då redan åtta år förgått, sammansnöres min strupe af återhållna snyftningar och mitt hjärta tryckes qvalfullt och bittert af på samma gång ömkan, medlidande och saknad. Nåväl!

En vacker dag, det var midsommardagen, kom den spetsbofven capitain Wallner (j'appelle un chat un chat et Rolet un fripon) — en herre med färgad peruk, långa, smala ben, armar som en hummer och hökfysionomie — han var hvad han såg ut att vara, en canalje spelare, som förledt min son till alla möjliga bêtiser och extravagancer. Morgonen derpå var min Gösta ruinerad — och död. Från den dagen, flyttade jag åter in i Karttula gamla hufvudbyggnad. Enkan, utan education i högre mening, utan stolthet, karaktär och den själens styrka och höghet, som endast många generationer fostra, var anéantie. Hon var bokstafligen rien de tout, utan vilja, utan kraft, utan förmåga. Du kan förstå, att jag icke i händerna på henne kunde lemna vår Carl Alexander och vårt kära gamla herresäte Karttula gård. Man är icke egoist, man lever icke ensamt för sig sjelf, utan i och med de generationer, som lefvat före oss och för dem som komma efter oss. Jag beslutade att uppoffra allt för denna sista telningen af en illuster ätt, att åter försöka taga vid med

barnuppfostran, som jag det engång förr gjort. Jag kommer snart till ändamålet för mitt långa bref, vill dock, innan jag nämner derom, säga, att jag efter ett continuerligt åtta årigt arbete, efter försakelser värda en spartansk moder åter sitter skuldfri på Karttula gamla gård och att capitain Wallners hökfysionomi för sista gången visat sig här, sedan den sista reversen blifvit inlöst. Mellan lindarne silar sig solljuset i guldkimrande grönt in i det gamla blå förmaket, der våra förfäders porträtt med ett gillande leende blicka ned mot mig. Rätt så, min dotter! tyckes mig presidenten der borta säga; rätt så, Marie Louise! nickar mon cher père, ja illusionen är i detta nu så stark, att det tyckes mig, som om allongeperuken rördes och atlasdrägten skiftade färg och skuggor.

Ännu en sak torde jag böra nämna. Carl Alexanders mor är död. Under den följd af åtta år jag här lefvat med henne, har jag icke sett henne sitta med händerna i kors, icke hvila sig engång. En oros mask, som aldrig gaf henne frid, tärde henne natt och dag.

Gud vet, hvad hon bestyrde och gjorde, aldrig såg jag henne lugn. Jo en gång — då låg hon i sin likkista. Ja sanningen att säga låg der ett drag af förundran öfver det barnsliga anletet och den korta öfverläppen, som knappt skylde hennes vackra hvita tänder; hon tycktes sjelf vara förvånad öfver att omsider vara fri den ständigt oroande känslan af sin tillvaro. Frid med henne.

Jag har nu i korthet redogjort för dig, ma chère Marianne, om mina förhållanden och går nu till ändamålet med den långa recit jag för dig gjort. Det gäller min Carl Alexander. Frånvaron af ett hof, det stora andliga trycket af en kolossal världsmakt, som tvingat intelligensens element i detta land att utan åtskilnad till samhällställning närma sig hvarandra, den österländska andans bonhomie, dess oemottaglighet för den grandezza, den regelbundenhet och den klassens särskilnad, som utmärka vesterns folk, (antagligen emedan de senare öfverhufvudtaget icke varit underkastade själfherskare-maktens tryck), frånvaron af större förmögenheter, ha hindrat uppkom-

sten af en finsk aristocrati i verklig mening. Under sådana omständigheter bör du icke förundra dig, om jag gerna såge Carl Alexander få sin utbildning med sina jämlika och jämbördiga på Carlberg.

Då det är un petit-cousin de ton feu mari, som för närvarande är chef för denna inrättning, ber jag dig vara god och förskaffa mig alla upplysningar du kan om det som erfordras för att blifva där intagen och därjämte inlägga ett godt ord för min sonson. Naturligtvis önskade jag helst se Carl Alexander som frikadett, i fall det låte sig göra.

Innan jag slutar mitt oändliga bref, kan jag nämna för dig, att Albert Ehrenström, han som schavotterade i Stockholm är blefven statsråd och ordförande för nybyggnadskommittén i Helsingfors. Genom hans hand skola mera än en million rubler hafva passerat i och för alla de nya praktbyggnaderna i Helsingfors. Jag undrar hvad Reuterholmarne skulle säga om den saken. „La divine maman“, grefvinnan Armfelt lefver ännu, vi ha ofta träffats på Åminne gård. Bröderna Stjernvall sola

sig i nådens glans. Af våra gamla familjer från Sverige äro flere öfverflyttade och finna sig väl, tack vare den courtoisie och det affectueusa väsende mot dem här visas. Aminofarna ha blifvit grefvar.

Med mamsell Thileman, vår närskylde, som i öfvermorgon reser till Stockholm sänder jag dig den collier jag på min bröllopsdag emottog af hennes kongl. höghet abbedissan af Qvedlinburg. Då försynen förnekat mig qvinnliga arfvingar, ber jag dig lemna den åt din dotter Amelie, hvars skönhet, så har det bevingade ryktet förmålt mig, öfverträffar till och med hennes mors. Au revoir, låt min väntan på gynsam reponse ej blifva för lång. Helsa vänner och slägt från din evigt trofasta

Marie Louise Stjernstedt

född grefvinna Feychting.

*Generalskan Friherrinnan Marie
Louise Stjernstedt född grefvinna
Feychting.*

Stockholm den 4 Juli 1820.

Ma chère aimée cousine.

Ditt kära oväntade och vänliga bref rörde vid mitt hjärtas innersta strängar, vid dem, som gifva genljud uti minnets heliga tempel, från den lyckliga tid, då vi i barnslighetens innocence lefde som syskon i ditt oförgätliga fadershem. Ja, dyraste Marie Louise, jag är nu åter här och sänder dig en öm, en känslofull och af tårar bemängd helsning från denna fristad, der fordom våra barnsliga skratt fyllde de solbelysta och blomsterrika rummen. Ack, skalden har rätt:

Nessun maggiore dolore
Che ricordarsi del tempo felice
Nella miseria.

Ja sötaste Marie Louise efter att i en suite af år ha som en pilgrim vandrat omkring bland Italiens hof, ty Axel Fredric var anställd både i Neapel, i Toscana, i Parma och Modena, sitter jag åter här, men nu en ensam, en bedröfvad enka omgifven af mina qvittande canariefåglar, min älskade Azor och vår gamla Pamela, du mins min mors gamla gunstling, den gröna brasilianska papegojan, som kunde recitera en vers ur Athalie. Besviken i mina illusioner — allt sedan den för mig obehagliga händelsen med markis Palucci, hvilken sqvallret nog torde ha framfört äfven till dig, samme Palucci som nu mera är adjutant hos Eder Kejsare, — har jag intagits af misstro och bitterhet till människorna och jag väljer nu djuren till mina vänner och förtrogna, viss om deras tystlåtenhet och ständiga vänskap. O huru ofta har jag icke i min inbillning önskat mig till landtlifvets fröjder och dess sällhet! o om det vore mig förunnadt att likasom du bland fredliga undersåtar få älskad och älskansvärd njuta lifvets sista aftontimmar! Hvilan och lugnet, fjärran

från alla bestyr, skulle för mitt hjärta öppna källor af glädje och erbjuda mig njutningar, af hvilka jag knappast kunnat få en försmak. Men hvarför sucka och åtrå? Min lott är dock att bittert besviken i allt gråta och ångra. Ah perfido Palucci! Jag trodde att jag redan kunde med kallsinnighet tänka på denna affären; dock när jag måst dermed befatta mig, ser jag, att „épur si muove.“

Din commission har jag verkligen uträttat så väl jag kunde. Då jag såg, att min syssling icke ville lemna mig säkert besked, gick jag directe upp till statsministern Lorenzo von Engeström som kan, så säges det, uträtta, hos vår franske kung allt hvad han vill. Jag kände honom från den tiden han gästade oss i Regensburg, då han blef utnämnd till v. Schulz Ascherodes efterträdare. Hvilken magnifique „podesta“ han blifvit sen dess, men lika brusque; kan du tänka dig, han började att tala om honom — om Palucci. Jag afbröt genast med det talet, och fick omsider det svar, att han allt sedan salig konung Gustaf III tider misstrodde de finska officerarne. Han sade

ock, att Hans Majestät, som noga studerat tillgängliga papper öfver förrädarene Sprengporten, Klick, Jägerhorn, Hästesko m. fl. kommit till den öfvertygelsen att finska officerarena som varande hårdnackade själfständighetsmän icke borde i allmänhet i den svenska armén mera upptagas, ity att de hade visat, „une conduite peu conforme à l'honneur militaire.“ Dock ville v. E., då det gällde ett barn, tala med Hans Majestät om saken och vid tillfälle lemna besked. Tillfället var häromdagen, då grefve Engeströms son baron Stanislai, den samme, som skulle duellera med baron Ancarsvärd för pasqvillet i Vallmarks Journal, infann sig hos mig och underrättade mig om, att H. M. ansett det oförenligt med den cordialité, som ägde rum mellan honom och Eder Kejsare, att beröfva hans armé ett så illustert namn som det Stjernstedtska. Detta är ju ett afslag, men ett afslag i den mest aimabla form. Du ser således, sötaste Marie Louise, att jag gjort hvad jag kunnat och att det är så föga, gör mig bedröfvad.

Af mamsell Thileman, som besökte mig, har jag emottagit colliern för hvilken jag vänligast tackar. Med min dotter Amelie, som är gift med en grefve Schwerin i Skåne, har jag malheuresement allt sedan den historien med markis P., som jag antydde här ofvan, och som är min stora chagrin, icke varit i full consentiment. Jag tackar å hennes vägnar och ser med glädje i din gäfva en möjlighet att återupptaga förbindelserna med henne och hennes familj.

Jag har en helsning till dig från justitiestatsministern Gyllenborg, din gamle beundrare. Hos honom har jag träffat van Suchtelen, den ryske ministern, som mycket haft att tala om Gustaf Mauritz. Med mamsell Thileman har jag sändt dig ett porträtt af en de Geer, som du ville vid tillfälle ombestyras till Grefven på Tervik. Porträttet är af von Breda, den enda tolerabla svenska konstnär jag känner. Som du väl vet, bor baron Edelcrantz här, jag kom att minnas honom, ty i mitt album finnes för i dag en vers af hans hand, ack från den lyckeliga tid han het endast Clew-

berg och var vår gouverneur i Åbo. Och nu
farväl och förgät icke alldeles ett nederslagit
och bedröfvadt hjärta, mins med vänskap

din cousine

Marianne.

*Till Generalen och Kommendören
Augustin Alexander Palmfelt.*

Karttula gård den 6 Augutti 1820.

Mon cher cousin.

Jag ser i den utnämning till chef för finska cadettcorpsen, som tack vare vår Kejsares och Storfurstes nåd i dessa dagar kommit mon cher cousin till del, en verklig försynens skickelse, ett löfte om att de tunga dagar, som förmörkat min lefnads afton, omsider skola taga en ända, att hoppets milda, och för menniskohjärtat välgörande sol, åter skall belysa

slutet af min dag. Ja, cousin Augustin, jag kallar er cousin, då ju våra familjer i flere led varit befryndade med hvarandra, jag har verkligen kommit till den ålder, då jag icke mera behöfver coquettera med mina år och min ålder. Jag kan säga som marquisinnan Dorsé svarade martyren på Frankrikes tron, Marie Antoinette, när Hennes Majestät frågade om hennes ålder. — Ers Majestät, före tjugo år räknar man icke sina år, ty man är ung, engång farmor räknar man dem icke heller, ty man är gammal. — Ja, cousin, jag är farmor, jag har den allra sötaste lilla sonson, min Carl Alexander. Och det är med tanken på honom jag tackar försynen att Haapaniemi gamla krigsskola åter lefvat upp i Fredricshamn och att ni, min cousin blifvit chef för denna förträffeliga inrättning, der gossar af familj kunna, så mycket tiden det medger, växa upp, fostras i lojalitet och vördnad för religionen och monarchin samt sålunda blifva fasta i de idéer, som ständigt besjälade den verkliga adeln i alla land.

Då ni, min ärade cousin länge vistats fjärran från Finland, bland polska magnater och vollhyniska godsägare, torde ni tillåta en farmor, en gammal dame, som icke lärt sig att skriva moderna d. v. s. korta och hafsiga bref, litet vidlyftigare relatera för cousin om mina förhållanden. Desto hellre som ni var lierad med min son Gösta från den tiden han, ehuru betydligt yngre än ni, tjente med Eder i Carelen. Min sonson har växt upp i så godt som fullkomlig solitude, jag fruktar äfven i glädjelöshet. Syskon har han icke haft och hans moder, som led af något slags själens slöhet eller andelig sjukdom kunde icke befatta sig med honom. Då Karttula gård tagit en stor del af min tid i anspråk, har jag icke kunnat skänka honom all den omvårdnad jag önskat. Som ensamma barn, har han någonting inbundet, gammalaktigt, stundom något obegripligt kälkborgerligt i sitt väsende, och jag är emellanåt allvarsamt rädd för att moderns mélancholie skall gå i arf på honom. Det är därför jag bönfäller att cousin, ehuru Carl Alexander ännu är ung, vill emottaga

honom i cadettcorpsen, eller i någon förberedande skola för densamma. Min önskan vore, att han i tid lärde sig att vandra samma ärofulla stråt, nämligen militairens, der hans förfäder i fem led gått. Jag ville, innan jag går hädan, se att han gjort en god början på sin carrière och häfdade, som det sig egnar, sin samhällsställning och sin rätt till de ledande platserna i vårt land, icke som min olycklige son stannande i trossen. I cousins vård vore han äfven skyddad för de jacobinska idéer, som allt ännu göra luften tung och qväfvande, skyddad för denna förfärliga sofism, som den franska revolutionen slungat in i verlden om *égalité, fraternité, liberté*.

Det är en lysande och ihålig lögn, som ledt och ännu skall leda till bedröfliga förvilnelser, ja brott. Det är denna falska lära, som decimerat Frankrikes ädlaste ätter, som fört den ädle grefve Fersen till en kvalfull död under pöbelns smäderop och förbannelser. Det är denna lära, som skall tända missnöjets och hatets eld i samhällslager, der förnöjsamhet och ödmjukhet utan tvifvel skulle vara de

dygder som mer än allt annat bidroge till deras lycka. Det är obarmhertigt att åt den hungrande slunga en sten, det är brottsligt, att åt la basse classe bjuda en skimrande leksak, som genom contrasten mellan sitt bländande ljus och sin omgifnings mörker skall förbittra deras tillvaro. Jag är förvissad om att denna lära i vidare cirklar utbredd, skall kunna skaka hela vårt samhälles alla grundvalar, förslöa pligtkänslan, förvilda sinnena och när engång förnuftets och räkenskapens timme slår åter göra lifvet för dess bekännare bitterare än det nu är. Egalité och fraternité på jorden äro en utopi. De finnes icke, komma ej att existera liksom de heller aldrig funnits. Hvad libertén beträffar har den som guillotinen det visat, varit endast en skräck injagande horreur.

Orsaken, hvarför jag nu trängande beder om cousins decision i denna sak är, att jag, som genom landshöfdingen i Åbo för min sonson erhållit en väl recommenderad mentor, en magister Sarén, till min stora etourdie och inquietude funnit, att han är af dessa jaco-

binska heta hufvuden. Han är genompyrd af den mest extravaganta liberalism och på samma gång af beundran för den corsicanska röfvaren, i grund anfrätt af den revolutionära anda, som jag tillskrifver Sveriges och vårt lands många misärer. Att jag hos Carl Alexander vill råda bot mot slika läror, är skäl nog till brådska.

En passant må jag nämna, att den unge mannen väckt mycket amusement på denna orten genom sina ridicula tankar och idéer om finskans införande som samtalsspråk bland societetens medlemmar. Desto löjligare förefalla dessa pretensioner, som ynglingen, hvilken talar sämre finska än jag, med ett orubbeligt allvar förfäktar denna paradox, som enligt hans föregifvande skulle hafva ofantligt många anhängare bland ungdomen i Åbo. Jag har med mycken försmädlighet frågat honom, om han tror, att de svenske skola genomföra denna besynnerliga revolution, ty de finske hade dertill icke education, förmåga eller ens begär. Och då han trodde, att så skulle ske, har jag visat honom klarligen att de, som äro i lyckelig possession af en förmån eller ting, aldrig

kastat ifrån sig det de egt. Han blef dock tryggelig i sin tanka.

Sanningen att säga har jag förut försökt att få lille Carl Alexander in i krigsskolan på Carlberg. Jag fick emellertid ett afslag, som oakadt dess höfliga form väckt min synnerliga exasperation. Denne grefve från i går v. Engeström, statsminister hos H. M. Konungen af Sverige, har tillåtit sig säga om de finske officerarene, att de visat „une conduite peu conforme à l'honneur militaire.“ Dermed syftande på Unionen vid Anjala och Walhalla förbundet. Cousin vet, att flere af våra anförvandter voro i den affairen starkt lierade, och är jag derom ännu öfvertygad, att knappast den värsta tyrann förfarit mot aristocrastien i sitt land, värre än H. M. Konung Gustaf; hvad vid Anjala gjordes var endast ett själf försvar. Så snart jag derfor fick veta, att cousin utsetts till ledare för cadettcorpsen i Fredrikshamn, har jag genast vändt mig till cousin och väntar nu med otålighet på en gynsam reponse. Jag ber om mina helsingar till cousins för mig okända friherrinna.

Jag har hört mycket godt om henne af våra gemensamma bekanta och vänner.

Cousins tillgifna
Marie Louise Stjernstedt,
född grefvinna Feychting.

Friherrinnan M. L. Stjernstedt.

Fredrikshamn den 20 Augusti 1820.

Min vördade kusin.

Tillåt mig att till först för kusin uttrycka den tillfredsställelse, det nöje jag erfarit af att efter så många år åter träda i beröring med min i hela Finland aktade och uppburna anförvandt.

Jag har genomläst kusins bref med mycken uppmärksamhet och beundran. Jag återfinner deri samma brinnande nitälskan för den goda saken, samma upplysta blick som jag alltid beundrat hos Eder. Genom min svägers i Sverige hade jag nyss erhållit några numror af tidningen „Stockholms courier“, utgifven af en magister Theorell, äfvensom ett nummer af tidningen „Argus“, i hvilken bland andra en viss M. J. Crusenstolpe drager sin fläckade värja till försvar för „tidens idéer“, som de kalla det. Jag höll just på att läsa dessa blad och var upprörd af så mycken Jacobinism, så mycket „bloddrypande lastande af regeringens åtgärder“, som dessa herrar våga utsprida i tryck. Djupt beklagande Sverige, som oaktadt den franska marskalkens sträfvanden att hålla fartyget flott, tyckes segla en politisk undergång till mötes, kan jag icke annat än prisa Försynen, som låtit vårt kära Finland, styrdt af en principfast och faderlig regering undgå den revolutionära tempête, som skakat vår verldsdel. Kusin kan förstå hvilket angenämt afbrott i läsningen af ofvan-

nämnda nedriga tidningar Edert bref skulle göra på mig, en gammal loyal soldat, van att kalla hvar sak vid sitt rätta namn.

Att min gamle frände och vän Carl Gustaf skulle så tidigt gå hädan, att Gösta skulle sluta så sorgligt har verkligen uppskakat mig djupt. Die todten reiten schnell. Jag skall egna hans son en omsorgsfull vård och tillsyn, redan den enklaste tacksamhetsplikt bjuder mig det. Ni, min kusin, känner bättre än någon annan, huru mycket min familj har Carl Gustaf att tacka för. Jag ber kusin redan i höst sända gossen till Fredrikshamn, ty grenen skall böjas som ung, järnet smidas som hett.

För helsningarne till min Pauline, som är en född Oginski, af den familj, hos hvilken vår beundrade Gustaf Mauritz i tiden åtnjöt en så delicat vänskap, då han förföljd för sin loyalitet måste lemna fäderneslandet tackar jag hjertligt. Pauline minnes honom ännu mycket väl från hans senaste vistelse i St. Petersburg, hon såg honom sist 1813, året före hans död.

Till sist ber jag få nämna om för kusin, att de 1812 uppställda finska jägarene enligt ett väckt förslag torde komma att ombildas till skarpskytte bataljoner, samt att en finsk sjömakts skall uppställas och att flere officersvacancer då yppa sig för min vän Göstas son. I största intimitet får jag nämna om för kusin, att här kringlöper ett rykte, det kejsaren skall komma till Fredrikshamn. I fall kusin ville incommodera sig hit för den tiden, skulle en fricadettplats för Carl Alexander kanske kunna utverkas, då Stjernstedtska namnet allt sedan 1788 har en god klang i de högsta kretsarne, och det tyckes vara regeringens visa politique att genom välgärningar draga landets förnämsta familjer till sitt parti.

Jag har godt skrattat åt kusins sorglustiga magister och hans finska societet.

Med vördnad och högaktning

kusins

tjenstvillige och tacksamme

Augustin Palmfelt.

Friherrinnan M. L. Stjernstedt.

Fredrikshamn den 6 Sept. 1820.

Jag har det nöjet underrätta kusin, att pilten Carl Alexander lyckeligen framkommit under jägaren gamle Johanssons hägn och vård. Resan har aflupit utan några obehagligheter, vare sig för gossen, bagaget eller hästarne. Men derom skall Carl Alexander skriva själf. I dag återvände Johansson med hästarne öfver Borgå och Helsinge till Ekenäs och så vidare. När Johansson skulle resa, blefvo vi, min Pauline och jag, vittne till en rörande scen. Vi hade just slutat vår frukost och jag stod vid matsalsfönstret betraktande nybyggnadsarbetet å cadettcorpsens manège, då lille Carl Alexander barhufvad springer ut på gården, omfamnar den bruna vallacken, kysser dess nos gång på gång och sedan lika häftigt sluter sig till gamle Johansson, hvilken helt

rörd med afvigsidan af sin hand borttorkar de framtillrande tårarne. Allerliebst anzusehen. När gossen kom igen, grät han starkt; jag lät honom hållas på sitt rum: för mycken medkänsla försvagar karaktären, dem Muthigen hilft Gott, säger Wilhelm Tell. Han har sin faders varma, känslofulla sinne; mera stål behöfves där, det skall uppfostran här gifva honom, ty uppriktigt sagdt förefaller mig pilten något vek och blöd, tyst och sluten. Han är fallen för affection och häftiga sentimenten, som naturligt är med ett i ensamhet uppfostradt barn. Men sei ruhig, kusun! För Göstas son, Eder sonson gör jag allt hvad jag kan, tacksam för forna tjänster bevisade mig och min moder.

Kusins tjänstvillige

Augustin Palmfelt.

*Friherrinnan M. L. Stjernstedt,
född grefvinna Feychting.*

Fredrikshamn den 15 Sept. 1820.

Ma très-aimée grandmaman.

Jag är här nu och har rysligt ledsamt efter en älskad farmor och Johansson och Trofast och Diana och dens valpar och Blomma. Här äro många gossar och de hafva alla ledsamt efter sina hem och föräldrar. Vi leka krig och hafva riktiga uniformer. När Johansson kommer i jul att hemta mig, skicka då, söta farmor äpplen från mitt äppelträd och en valp med hvit nos åt generalens Nikolai, han har lofvat, att jag får leka med den, när jag har tid. Nu har jag inte tid. Helsa alla, alla.

Votre petit

Charles Alexandre.

Här utesluta vi en mängd mindre betydande bref, som samtliga utvisa, att Carl Alexanders uppfostran gick den i kadettkåren vanliga gången, och att han var, att döma af hans egna och hans lärares bref, ett mera än vanligt begåfvadt barn. En ständig klagan i hans bref är bristen på böcker. „Läsning för mina barn“, den enda svenska barnboken i seklets början, har han, säger han, läst elfva gånger. Han tyckes dock enligt generalens yttranden senare ha „slukat“ det mesta kårens bibliothek och stadens förnämsta bokskåp hade att bjuda på, mest tysk litteratur, — något, som i hög grad tyckes hafva oroat hans farmor.

*Cadetten välborne herr baron
Carl Alexander Stjernstedt.*

Karttula gård den 15 Maj 1829.

Min käre sonson, min älskade

Carl Alexander.

Din affidna moder anhöll hos mig engång då hon låg mycket sjuk, att jag, då du första gången begick den heliga nattvarden, skulle till dig adressera inneliggande lilla epitre. Franchement dit, tvekade jag att villfara hennes bön. Du förstår, att, då man i årtal följt en bestämd princip i educationen, då man stakat ut en plan, man ogerna ser detta arbete ödas bort af en annan, äfven om denna andra är une mère. Din affidna moder, som du ännu torde påminna dig, var une sage et bonne femme. Hon hade dock en helt annan världsåskådning än den, som herrskar i vår sam-

hällsklass, och som jag försökt att inplanta äfven hos dig. Det skulle göra mig mycken chagrin, ifall du skulle till följd af detta bref afvika från de maximer jag alltsedan du var ett litet barn försökt att lära dig. Men huru som helst: ett testamente och en döendes vilja äro heliga. Jag tillställer dig härmed brefvet. Det saknar datum, är skrifvet på tyska och torde bli svårt att dechifrera för dig.

Din kärleksfulla och oroliga grandmaman

Marie Louise Stjernstedt.

Mitt älskade barn Carl Alexander.

Då du läser dessa rader, är det hjärta, som slagit blott för dig, för längesedan ett stoft. Det är en helsning från andra sidan grafven du emottager i detta antagligen redan

gulnade bref. Jag har själf gjort mig den frågan, hvarför jag manas att skrifva dessa rader till dig. Vore det icke bättre att engång död vara det fullkomligt, vara så förgäten som de längesedan döda det äro. Hvarför i det lysande, solljusa lifvet komma med skuggan af en graf. Hvarför inblanda i en adertonårings fröjd sorgens bittra ört? Är det af egoism, för att än engång, många år efter sin död lefva upp, om ock blott i minnet, för att skaka på dörrarna till lifvets festlokal och högt öfver dess jubel och glädje ropa: också jag har lefvat; hvad I ären, det har jag varit, hvad jag är, det skolen i blifva?

Nej, mitt älskade barn, så simpel är icke min bevekelsegrund att tala med dig på en så vigtig dag som denna. Jag har verkligen något att säga dig ännu tio år efter min död. Tio år — det synes dig vara en lång tidrymd. Ack, anlete mot anlete med evigheten äro tio år ett intet. Jag har en bön till dig, en bön om förlåtelse, förlåtelse för din moder. Jag har, drifven af oroliga tankar, föreställt mig dig som fullvuxen. Huru skall han uppfatta

sin mor? — har varit den själffallna fråga jag gjort mig. Utan tvifvel som en ständigt orolig, verksam och dock obetydlig person. Du skall måhända någon gång, då minnet för dig längst tillbaka i tiden, säga: Jag var åtta år, då min moder dog, och jag kan knappast minnas henne, hon har varit en obetydlig person, som därtill omgifvit mig med föga kärlek! Tänk hvad du vill, min son, om mig eljes, men på min kärlek får du icke tvifla, det är den, som dödar mig. Din faders fäsansfulla död efter ett två-årigt lyckligt äktenskap lamslog min själ och mitt sinne. När jag efter månader af sjukdom och andlig slöhet vaknade till lif, hade din farmor flyttat in till oss. Från den stunden var det slut mellan dig och mig. Hon öfvertog allt, till och med dig. Jag ägde icke nog mod, icke kraft, icke anseende att gentemot hennes praktiska uppfattning af lifvet, hennes klara blick och stora förmåga, göra mig gällande. Vid sidan af henne hade din fader svårt att hålla sig upprätt. Huru mycket mera då jag? Jag kände det och led däraf, led oerhörddt. Dagar

och nätter har jag grubblat och tänkt, huru jag skulle vinna dig åter. Ack, intet medel fans! Till slut har jag resignerat, försoffats, förstenats, fördragit allt. Allt för din skull, i hopp att du skulle hafva det godt. Att förlora sig själf är ett fel. Jag har straffats därför. Barn vänja sig hastigt vid och vänja sig hastigt från dem, som omgifva dem. Jag måste bekänna, att jag snart nog blef dig främmande. Jag beskyller ingen därför, och förlåter alla, som skilt oss åt, men det har smärtat mig mer än du kan ana. Det har sugit mitt hjärteblod, tappat lifvet droppe för droppe ur mig, har dödat mig icke på en gång, men småningom, pinande långsamt. Se der, hvad jag har velat säga dig.

Ännu en sak. Din uppfostran är väl hunden så långt, att några lärdomar från din stackars obetydliga mor icke mera torde göra till eller från, men då jag ser, i hvilken riktning den redan nu går, en riktning, som jag icke kan gilla och icke kan ändra, ber jag dig minnas, att jag, din mor, hört till den borgerliga klassen, att den har samma kraf

på lifvets goda, på dess lycka, som den högre ställda, dit du genom din födelse hör. Om du gentemot den förra samhällsklassen någongång skulle frestas till öfvermod (ack lifvet frestar ofta) så kom ihåg din moder. Min uppfostran har skett på ett språk, som icke tillåter mig att särskildt rekommendera åt dig någon svensk bok. Jag ber dig därför, när du skall gå ut att verka i lifvet, läsa J. G. Fichtes „Reden an die deutsche Nation“ och Max Waldaus „Aus der Junkerwelt“, läs först och sist de förtrycktas urkund, det nya testamentet.

Jag skall dö snart, mycket snart. Jag sitter och skrifver i det lilla rummet med gula möblerna, der du som litet barn plögade leka vid mina fötter. Mellan alarnas och lindarnas kronor ser jag Karttula sjö, istäcket löser sig, frätes bort af vårsolen, och jag tynar bort med den sista snön. När jorden slitit bort sin hvita svepning, är min färdig. Och dock bör jag icke klaga. „Ich habe genossen das irdische Glück, Ich habe gelebt und geliebet.“ Farväl, mitt älskade barn, mins någon gång

Din moder *Wilhelmine.*

*Cadetten baron Carl Alexander
Stjernstedt.*

Karttula gård (datum oläsligt) 1830.

Min käre sonson.

Skild från dig under större delen af året kan jag ej, som jag du fond de mon coeur det ville, taga del i din education, frapper ma marque, inverka på din själs développement. Då jag emellertid sett mycket i världen, erfårit mycket, läst och i min mångåriga solitude begrundat mycket, tror jag mig äga en skatt af världsklokhet, som jag gerna ville gifva dig comme le cadeau le plus precieux que je peux. Konsten att lefva är svår, så svår att mången då först lärt sig den, när målet är hunnet. Hélas! erfarenheten är det mest personella i verlden, enhvar bär sin chagrin, sitt sinnes inquiétude. Ingen kan öfvertaga den. Jag kan endast gifva dig några

råd och principer nyttiga i lifvet, pröfvade af mig och andra. Jag sänder dig här en cahier, i hvilken jag nedskrifvit dessa mina råd stundom i allegorisk form för att göra dem njutbara för ditt unga sinne.

Råd, maximer och principer.

Sammanställda för min sonson Carl Alexander.

Du minnes kanske den vackra unga apeln med de fina blommorna, som stod vid bergstalpet där borta vid Karttula sjö. Du minnes kanske, att den bar en kartig, aiger frukt. Gamle Johansson, som förstår sig på fruktträd, planterade den i din trädgård. Med mycken peine lät jag hemta ympqvistar af ett ädelt Hampusträd från Saltvik på Åland. Johansson ympade trädet och i år bar det för första gången en delicat frukt. Jag har odlat trädet. Det har behöfts år, möda, soin och kärlek att få det att gå. Icke hvarje vild

planta duger att nobiliseras. Där gåfvor finnas, där kunna många generationers möda och erfarenheter samlade, veneration för det förgångnen, kärlek till släkt och fädernesland bilda ett herrligt stamträd och i många generationer gifva en god frukt. Du är mitt unga apelträd.

* * *

En man reste bort i främmande land. Han hade ett stort stycke finaste guld med sig, men han hade intet skiljemynt. Hvad gör det, sade han åt vännerna, som gjorde honom reprocher för hans étourderie. Jag har ju min skatt, det puraste guld. Hans resa aflopp olyckeligt. Utsatt för alla faror och vedervärdigheter blef han tvungen att skyndsamt retirera sig hem.

Karaktärens ädelhet, hjärtats godhet, viljans fasthet äro att förlikna vid en ovärdelig gyllene skatt. Gå ut med denna skatt i lifvet och du skall finna, att utan kunskap om människors sätt att tala, gå, kläda sig, spisa, helsa, göra besök, utan höflighet, artighet, takt och andra lifvets småheter, dess skilje-

mynt, går det med dig lika olyckeligt som det gick mannen med skatten. Skiljemyntet är så nödigt, att mången förvexlar skatten därmed, fäster sig endast vid petitesen, vid bagattellen, kastar bort guldets. De blifva narrar, ridicule personnager. Det ena är nödigt, det andra får ej underlätas. Detta andra läres genom observation, det läres aldrig riktigt utan godt hjärta och fin esprit.

* * *

Voltaire säger i sin *Epître à l'auteur du lion de trois Imposteurs*.

Si Dieu n'existait pas, il faudrait l'inventer.

* * *

En domare i Bagdad skulle förhöra en man, som kallats för rätta. Oaktadt domaren ömsom hotade honom med svåra straff, ömsom lofvade honom en stor belöning, gaf den anklagade intet besked om sig. Kalifen, som incognito fans bland åhörarna, sade då: Kadi, låt mig tala med mannen i enrum! Ett ögonblick därefter kom den anklagade ut och förtäljde allt hvad Kadin ville veta.

Säg mig, sade den förvånade Kadin, hvem är du, främling, och huru har du böjt denne enwise man, som jag ej kunnat förmå att gifva en reponse!

Jag är, svarade den okände, Harun al Raschid, Guds tjänare. Jag har böjt den mannens sinne genom *höflighet*; försök det, Kadi en annan gång.

Om politesse ej för dig till målet, för den dig dock sex sjundedelar af vägen.

* * *

L'abus du savoir produit l'incrédulité.

J. J. Rousseau.

* * *

Marmontel säger skönt och sant: Människorna äro växter, som taga rot, där de födas. Jag ville tillägga; ju kargare den jord är, där de gro och rotas, dess fastare blir sambandet mellan jord och växt. Den finska tallen kan icke omplantas, det kan kastanjen. De kala bergens och de öde moarnas bebyggare älska sin nejd ömmare än den rika slättens.

* * *

Det är vackert att ega en hög börd, då den blifver en åtlydd kallelse till ett högt tänkesätt, ej en fackla att upplysa lasterna.

* * *

Endast i en sak delar jag Condorcets åsigt, denna revolutionens filosofs, jag tror som han på „les progrès de l'esprit humain.“ Utan denna tro vore lifvet bittert. Att hafva en ljus, en joyeuse syn på tingen, att tro godt, ehuru man ser klart och djupt, att hoppas mycket, ehuru litet går i fullbordan, att älska det eviga väsendets skapelser, ehuru mycket är oälskansvärdt, det är icke allenast stort, det är behagligt och nyttigt. Den går sin värld fram som en klok man, som så gör. Det är som oljan på hjulets axel, därförutan hettas till och med järnet och böjes. Det adoucerar lifvet, lättar dess börda, gör sinnet ungt och lätt.

* * *

I nattens mörker söker den vise det ljus, som han meddelar världen. Cherche parfois — undan nöjet, flärden, fåfängan — ensamheten,

tystnaden, du skall där ofta lära dig något, som du icke visste förr, stundom till och med känna dig själf.

* * *

Den devote blir fanatiker. Fanatikern är obrukbar i lifvet. Otro föder öfvertro, för den öfvertroende är lifvet obrukbart, han lefver med andar, mystiker, ordens hemligheter och blir ridicule. Gå din väg midt emellan dessa båda!

* * *

Despotiska grundsatser finnas ofta i förening med visad nitälskan för friheten.

Grobladet bland växterna och sparfven bland fåglarne äro hemma öfverallt, de sakna ett fädernesland. De äro ock afskydde allestädes. Den menniska, som saknar hvad jag skulle kalla „doften af sitt land“, han är som sparfven och grobladet afskydd i hvarje ort. Man kan vara viss om att i honom döljes en lycksökare och förrädare.

I denna opportunistiska anda fortsätter friherrinnan sina maximer. Vi afbryta dem här och förbigå en mängd mindre betydande bref från åren 1829—1831.

Generalen och kommandören friherre Augustin Palmfelt.

Karttula gård den 2 maj 1831.

Det är ju en verklig olycka, ett åkslag från en afundsam himmel. Jag väntade något dylikt, ty beständig är ju endast obeständigheten på denna jord. Har cousin haft någon kunskap om detta förhållande? Ja, cousin förstår, att jag menar Carl Alexanders förlofning med denna mamsell Caroline Nyström. Hvem är hon, hvad är hon? Ja, jag vet, att att fadren är borgmästare och att flickan enligt Carl Alexanders bref, hvaraf bifogas ett utdrag (finnes icke bland brefven) — ett prof på svulstig stil och öfverdrifven känslighet — är skön som en Aurore. C'éla ne m'est pas assez. Du barmhertige Försyn! Skall jag upplefva detsamma med min sonson som med

min son? Skola alla mina principer, min methode i education, alla mina sacrifices för detta barn, som jag älskat mer än en mor, för hvars skull jag underkastat mig alla désagrémenter med denna capitain Wallner, denna lutte désespérée med salig Göstas creditorer, mina stolta förhoppningars tempel, skall allt vara nederlaget, tout en vain? Jag är färdig att utbrista med den ricanerande filosofhen-poëten: „la vie est une farce!“

Åbo den 16 maj 1831.

Så långt hade jag hunnit i mitt bref, då jag anfölls af en svår attaque af mitt gamla onda tillföljd af chagrin och inquiétude öfver denna sak. Jag måste söka Åbo för att finna läkarehjälp. Tack vare doctor Bonsdorff och Försynen är jag bättre nu och skall fortsätta min épître.

Jag är allt än lika bedröfvad, men nu tranquille. Jag har besinnat och uttänkt en plan, huru jag skall förfara i denna delicata affairen. Af min Göstas förhållanden har jag lärt mig, att jag icke skall gå med makt tillväga. Af motstånd flammar denna amou-

ren förvisso än mera upp, blir brinnande, som man af lifvet och de franska comedierna lär sig. Jag har tänkt behålla min douleur och inquiétude inom mig. Jag vill säga Carl Alexander, att denna sak icke är mig behagelig, men att jag endast vill hans lycka, och begär för min del blott, att han skall vänta och pröfva sig själf och henne, och detta *måste* han underkasta sig. Den, som i slik affaire vinner tid, har redan mycket vunnit. Men nu behöfver jag cousins välvilliga bistånd. Cousin vet, att Carl Alexander tänkt söka sig in i det nya finska gardet i Helsingfors. Vore det icke lämpligt att kommendera honom till tjänstgöring i Caucasien, där en tämligen innocent guerilla nu torde försiggå? Kan cousin gifva mig upplysning om, hvilka demarcher, som i denna affairen böra göras? Jag har möjlighet att tala med den Palucci, som var Alexander I:s adjutant och i tiden en betydande refuge för hvar och en som stod honom nära. Trotsande mina år, min försvagade helsa och de dåliga vägarne vill jag för denna sak gärna resa till Helsingfors

att tala med generalgouverneuren Zakreffsky, till Petersburg att tala med grefve Rehbinder, ja med Hans Majestät Kejsaren sjelf. Dock detta måste blifva en secret emellan oss. Carl Alexander bör aldrig få veta om denna planen. Jag skulle icke värdera mitt lif, icke vilja lefva en dag, i fall han till följd af denna affairen skulle vilja undandraga mig sin ömhet. Hans ömhet är mitt lifs luft och ljus, mitt enda och allt, som ensamt håller mig fästad vid världen. För hans skull skall jag försöka att finna mig i det oundvikliga, men så länge detta inévitabla icke inträffat, har jag skyldighet och rätt att strida däremot de toutes mes forces et pres ue avec tous les moyens. För sin och familjens heder, bestånd och économie borde han sig förmåla med en distinguerad och rik person af anor och famille. Gif ett snart och trösterikt svar åt

Eder cousine très-desolée

Marie Louise Stjernstedt,

född grefvinna Feychting.

*Utdrag ur ett bref till friherrinnan
M. L. Stjernstedt.*

Fredrikshamn den 2 Juni 1831.

Min vördade kusin.

Var tranquille, min kusin! Hvila Er på Ert vackra Karttula, ingen resa till Helsingfors, ingen till Petersburg kommer i fråga. Ich kenne meine Pappenheimer. Jag har förutsett Edra önsknigar, jag har påmint mig min vän Gösta och hans vördade moder, allt är arrangeradt. Genom föredraganden hos krigsministern, min gamle chef och krigskamrat från Polen baron Schürer är allt uppgjort sålunda: När Carl Alexander gör sin uppvaktning hos hans excellens, erhåller han ordres att utan vidare afmarschera till Warschau. Han får traktamente, uniform, alles auf einmahl. Två timmar efter uppvaktningen är han på väg

till Paskewitsch-Erivanskis här. När kusin läser detta bref, har han passerat Wilna. Kusin bör icke blifva förskräckt. Som soldat resonerar jag med Schillers Wallenstein:

Und setzet ihr nicht das Leben ein,
Nie wird euch das Leben gewonnen sein.

Några nyheter en passant. Carl Gustaf Mannerheim har publicerat en ny bok om flugor och myggor, ganz schauderhaft. Zakreffski afgår från ämbetet, en furst Menschikoff, admiral, skall blifva hans efterträdare. Ett nytt län skall i Finland inrättas i Tavastehus. Till landshöfding för detta län aspirerar kusins anförvandt. Jag återställer till kusin Carl Alexanders effekter, deribland äfven några af Edra bref till honom.

Kusins tjenstvillige anförvandt

Augustin Palmfelt.

Generalen friherre A. Palmfelt.

Karttula 6 Juni 1831.

Cousin, hvad har Ni gjort? Ni har gått för långt. Ni har varit „plus royaliste que le roy“. Carl Alexander, den sista af vår ätt i Polen, bland dessa vilda revolutionärer! jag bönföll, sänd honom till Caucasion. Himmel, Försyn, Högsta väsende, bevara honom för mig, för framtiden, fäderneslandet! Mitt hjärta sammanpressas af douleur. Innan jag ser honom åter komma uppför Karttula trappa, känner, huru han sluter sin gamla farmor i sina starka, unga armar, är jag icke lugn. Farväl, general!

Eder upprörda föga tacksamma cousine

M. L. Stjernstedt.

*Friherrinnan Marie Louise
Stjernstedt.*

Utanför Warschaws murar 5 Sept. 1831.

Min vördade farmor! Som min vördade farmor ser, är jag än vid lif och omsider anländ till min bestämmelseort. Först fick jag tjänstgöra som adjutant hos general Grenqvist, en utnämning, som jag antager, att jag har general Palmfelt att tacka för, de bägge gubbarne äro skolkamrater och goda vänner. Så kom jag hit till Warschau och blef anställd hos general Berg; därifrån omsider beordrades jag till general Ramsay. Med honom har jag marscherat härs och tvärs genom hela det polska landet. Än i Lithauen än vid Preussens gränser, än i en usel judisk by, än i en smutsig polsk köping. När jag sammanfattar

mina intryck af detta fördömda land, blir totaliteten ett minne af smuts och ohyra och intrycken af detta krig, som jag, ehuru på platsen, tillsvidare sett endast på afstånd, är blod och grymhet, och dock förefaller det mig, som om kriget nu först begynt på allvar. Farmor vet, att vår preussiske fältherre Diebitsch Sabalkanski dog den 10 juni, ryktet säger förgiftad. Efter honom har Paskevitsch-Erivan-ski som öfverbefälhafvare ledt våra truppers rörelser. Det är en man, som icke ännu fyllt femtio år. Han är utomordentligt populär i armén. Och vi äro förvissade om, att vi efter de motgångar vi ledo i början af fälttåget, nu under hans ledning snart nog skola göra slut på denna förtviflade insurrection, som redan kostat så mycket blod.

Kriget är dock en gräslig sak. Det värsta är, att människonaturen tyckes kunna vänja sig äfven vid denna gräslighet, att döma af mig själf. När jag första gången såg en rödhårig polsk insurgent trycka sin bajonett in i veka lifvet på en af våra stackars soldater, betogs jag af en sådan fasa, att mina lemmar

skälfde. Jag var som förstenad och jag kunde bokstafligen icke draga fram min pistol ur hölstret, innan soldaten var död och polacken långt borta. Nu ser jag döda och döende utan att hjärtat ryser, ja, Gud förlåte mig, utan att stort tänka därpå.

Sanningen att säga ha vi lidit mycket af polackarne. Deras Dembinski är en oförvägen och tapper härförare. — — Just nu får jag det budet, att vi komma att storma Varschau i natt. Jag måste genast gifva mig i väg till min general. Farväl — och jag som hade så mycket att säga, att fråga och tala om! Se här en lock af mitt hår! Om jag stupar, ber jag farmor vara god och sända den till min älskade Caroline med en kärleksfull helsning. Jag skrifver till henne i afton. Farväl och tack för allt.

Farmors lydige sonson

Carl Alexander.

6 Sept. Mitt bref blef icke afsändt förut; jag fort-
om afton sätter det i afton.

1831. Hurrah, vi ha segrat, segrat efter en blodig stormning öfver hela linien. Varschaus yttre fästningsverk ha gifvit sig. Jag är befordrad till löjtnant, Grönqvist och Hagen, från Åbo, föreslagna till erhållande af decorationer. Många befordringar hafva skett. Men så var ock bataljen blodig och manspillan ofantlig. Bland polackarne skall råda stor förskräckelse och än större split. Af general Grenqvist hörde jag om dem följande. Sedan Adam Czartoryski till följd af ett upplopp afgått från makten förlidna Augusti, har en grefve Krukowiecki varit Polens president. Han skall vara en fullkomlig nolla. Den tappre Dembinski har afgått och nu fungerar en utgammal general Malachoffski som polska riksarméns öfver-

befälhafvare. Det säges, att polska hären i Varschau uppgår till 35 à 40,000 man, men därtill bör räknas stadsbefolkningen, som gör gemensam sak med soldaterna, att icke tala om kvinnorna, som äro rasande furier. Öfverbefälhafvaren skall ännu i natt begynna med underhandlingar om stadens kapitulation. Jag är till den grad trött, att jag icke kan skrifva mer. Stora ting äro i görningen. Jag sänder icke brevet ännu, skall de närmaste dagarne anteckna ett och hvarje. Farmor får sålunda en dagbok af mig, ifall jag lefver. Inga bref från Eder! Jag har skrifvit till Caroline.

Efter en förfärlig strid i går den 7:de 8 Sept. ha vi intagit den andra polska försvarslinien. Krukoviecki har underkastat sig. Detta har icke behagat nationalregeringen, som afsatt honom. Hufvudsumman är dock, att vi, sedan trummorna, kanonerna och gevären spelat från tidigt om morgonen till sent på natten, i dag den 8:de tågat in i Varschau. Fienden har dragit sig tillbaka till Praga, en förstad till Varschau. Ramsay är sårad, Carl Hagen har stupat, Thomé, som kom hit endast för några

dagar, har också fallit, ehuru han icke ens tog del i handgemänget: han föll för en ricochéterande kula. Ferdinand Örn, stabskaptenen, är under krigsrätt, för icke åttlydd order. Han påstås gå fri. Vår bataljon har lidit stora förluster, men har stått på sig som finska gossar egnar och anstår. Ingen bleknade förrän i döden, ingen gick tillbaka utom de, som föllo från vallkrönet. Tusen voro våra gossar, då bataljonen tågade ut från Helsingfors, 150 togo del i stormningen, resten är dödens skörd. Bataljonen har erhållit Georgsfanan. Jublet är stort midt i eländet. Staden ser förfärlig ut: på gatorna döda och döende, bland sönderslaget flyttgods, kalkbruk och glasskärfvor. Gråtande barn, jämmer och förstöring öfverallt. Hettan är tryckande, lukten af lik vedervärdig. Det säges, att koleran går i staden. Midt i detta elände är jag lycklig, jag har fått ett bref, det första från min älskade Caroline. Jag gick med min skatt till det Belinskiska palatsets trädgård, — Ramsay ligger sjuk i det palatset, — drog mig undan i en berså af ek och bok och medan tusendens och

tiotusendens jämmer höjde sig upp ur denna stad, invigd åt undergång och förstöring, har jag varit lycklig, har jag jublat.

Vi ha ett 48 timmars stillestånd. Polac- 9 Sept.
karna concentrera sig i Modlin och Zamosc, säges det. I grefvinnan Junossa Belinskis palats har en gemensam middag spisats af gardesbataljonens officerare och andra finnar samt några ryssar. Öfverste G.: höll ett kort tal för de fallnes minne, alla voro djupt rörda och uppskakade. Jag tänkte på den stackars Hagen, så ung, så glad och vacker. En rysk general var med. Han höll ett entusiastiskt tal för den finska bataljonen, som, sade han, nu för första gången blandade sitt blod med ryssarnes. Han prisade det mannamod, med hvilket vi stridt för kejsaren och fäderneslandet. Jublet ville icke taga en ända, när han allvarligt och högstämdt sade, att denna bragd aldrig skall förgätas och att den en dag af historien skall lönas tiofaldt, hundrafaldt. „Hvad Ni, tappra, finska gossar, nu gjort skall förr eller senare Eder återbördas.“ Med ett „Himlen är rättvis“ slutade han sitt tal. Glasen

tömades i botten och slungades i golfvat, musiken stämde upp, fanfarer genljödo i den praktfulla salen, som glänste af förgyllningar. Mig tycktes, att raden af gamla familje porträtt, bleka paner, furstar i sobelskinn och guld, prinsessor af blåaste blod, klädda i panier och robe-ronde, blickade bistert och spefullt emot oss ur svarta skulpterade ebenholtsramar.

Ljusen hade brunnit ned och flämtade i kandelabrarnes pipor, innan vi skildes åt. När vi i höstmorgonen, som var kall och ruskig, kommo ut ur palatsets stora port, lossades tvenne pistolskott emot oss ur ett fönster i huset midt öfver utan att träffa någon. Vänta bara, skjut på bara, det blir nog vår tur!

20 Oct. Praga har fallit, Malachoffski har fått afsked och våra motståndares överbefälhafvare lär nu heta Jan Rybinski. Han har circa 20,000 man, säges det, under sig. Zamosc och Modlin hafva kapitulerat, kejsarens välde är obestriddt i hela landet.

Den elfte dennes hade jag ett sorgligt uppdrag att utföra. Klockan 5 på morgonen fick jag med 100 man tåga ut till ett fält öster

om Varschau; vägarne voro bottenlösa, regnet föll icke ned, det låg i luften. Mörkret, smutsen, vätan och den en timme långa väntan gjorde morgonstunden ohygglig. Kl. 6 nal-kades en trupp soldater med 20 fångar. De ställdes upp i rad, en kapten, en bekant till mig, — han var själf polack, hette Felix Rzewusky (brodern stred i insurgent armén) — läste sluddrande och med skälfvande stämma upp krigsrättens dom för de fångne, de hade dömts till arkebusering. Jag var utom mig, förtviflad; jag ville icke höra. Ett ord, ett namn, kunde jag dock icke undgå att då och då uppfatta, att grefve den och den, furst den och den samt till sist att biskopen af Lublin befunno sig bland de dömda. Den polsk-födde kaptenen drog sig undan, han var hvit som Hagen, när jag sist såg honom liggande i tranchén. En af fångarne, en gammal gråhårig högrest man ropade högt „vivat Polonia“ och kastade bort den näsduk, som bundits kring hans ögon; de andra gjorde som han.

Lägg an, fyr måste jag ha kommenderat, jag hörde icke min egen stämma, men

en salva, ett stönande och allt var slut! Vi vandrade hem i smuts och mörker. Den polska kaptenen besörjde begrafningen. Samma afton sjuknade jag, och låg i feber i fyra dagar. Det fördömda „vivat Polonia“ hörde jag sedan länge och väl ljuda i mina öron. Jag vantrifves förfärligt. Nej, nu måste jag sluta mitt långa bref. Helsa till mina gamla vänner på Karttula gård och skrif till mig ofta.

Farmors tillgifne och lydige

Carl Alexander.

*Friherrinnan Marie Louise
Stjernstedt.*

Modlin 26 Febr. 1832.

Kära farmor.

Än lefver jag, men lifvet har för mig intet värde här. Regn, regn och regn, smuts, krigsrätt, judar, sjukdom, plågor och elände. Jag hårdar icke längre ut med lifvet här. I krigstid lägger man icke in om afsked, men man kan söka en annan stridsplats. Jag har gjort det. I morgon marscherar jag med ett regemente till Caucasiën, där oroligheter utbrutit. I dag proclameras en art ny konstitution för Polen, „ett organiskt statut“, Finis Poloniae. Intet bref från Caroline, besynnerligt nog. Dina bref har jag erhållit genom krigsministeriet. En ljuf påminnelse om hem-

met har denna magister Runebergs poesie om Elgskytterne, som du sände mig, varit för mitt upprörda sinne. Låt mig få mera af honom! Är det icke densamme, som har skrifvit om grafven i Perho?

Farmors tillgifne

Carl Alexander.

Friherrinnan M. L. Stjernstedt.

Caucasien, Stawropol 3 maj 1832.

Kära farmor.

Jag har kommit till min nya bestämmelseort. Vet du, hvem som är min chef? Jo, Eugen Oginski, general Palmfelts svåger.

Din lydige, tillgifne

Carl Alexander.

Grefvinnan Marianne Hegerman-Lindercrona, född grefvinna Feychting.

Karttula gård 3 mars 1836.

Ma chere cousine.

Det är en rar ödets caprice och ett bevis på amourens alsvåldighet och makt, att jag i dag i min lilla épître skall befatta mig med två kärleksäfventyr, så vidt skilda som ditt, ma chère cousine, och Carl Alexanders. Du säger i ditt bref, hvilket jag genast selon ta prière offrade åt lågorna, att jag ännu icke vet allt, att du icke vågar skrifva toute la verité, om den infame, den bedårande, den sköne och afskyvärde Palucci, (dessa characterer äro hopplockade ur ditt eget bref), allt för att icke förlora min ömhet och aktning. Chère Marianne, ehuru jag sitter på Karttula

gård, dans le coin, le plus éloigné du monde, så behöfver du mig intet racontera. Jag vet allt i denna affairen, allt, som passerat i Neapel, Florens, Parma har dock icke velat låtsas därom, då du själf intet annonserat om denna trista affaire. Du tränger till bikt och förlåtelse, såsom du ock redan ångrat och begråtit din förvillelse. I mitt hjärta kan du gömma tes confessions. Ännu mer: jag skall själf förtälja dina öden, så besparar jag dig en désagrement, och mer än det. Nåväl, jag hade en cousine betydligt yngre än jag, en öm själ, un coeur vif et ardent, denna cousine var därtill skön som en Daphne, en Amaryllis, en Chloë, hon het Marianne. Hon giftes bort af min fader emot sitt hjärtas sentiment till en beskedlig man, icke mera ung, en man utan all esprit et très peu du coeur, men förmögen och med en position vid legationen i Italien, Gref Axel Fredric. De två reste kort efter brölloppet till Neapel. Där träffade la bella suedese, la donna bianca, madonna biondo, såsom hon kallades, i Ferdinand den förstes hof i Napoli en viss markis Palucci, i Karl Felix'

af Sardinien hof samme Palucci, i il tiranno Fransesco den fjärdes i Modena hof samme markis. Kort sagdt, han fans öfverallt, hvar den sköna svenskan fans. Han tillbad henne och hon, som aldrig älskat förr, kunde hon emotstå så mycken hängifvenhet, så mycken sentiment? Nej. Gref Axel Fredric hjälpte icke heller sin hustru i denna lutte désesperée. Jag behöfver icke tadla honom, hans konung har gjort det, och . . . ja, då först har han duellerat, han dog icke i malarian i Rom, han föll i denna duell i Parma, och Palucci sändes samma dag utom landets gränser. Jag känner denna roman, som frampressat dina och mina tårar. Ack, Marianne, himlen är barmhertig. Sök tröst och glömska där och „mins, att den lefvandes försoning är i egit bröst.“ Du vet cousine, huru sträng jag är i denna sak, huru jag håller på sedernas renhet hos landets första stånd och dock tout comprendre est tout pardonner, et moi j'ai tout compris. Cousine, ungdomsvän, älskad och saknad, vid mitt känslofulla bröst kan du gråta ut.

Carl Alexander fruktar jag och fruktar jag för. Han har ärft sin mors vekhet och sin faders uppbrusande lynne. Du vet, han hade förälskat sig i en liten coquette skönhet i Fredrikshamn, Caroline Nyström; du vet ock, huru désésperée, huru profondement triste jag varit öfver denna sak. Lyckligt nog fick jag förlofningen uppskjuten och Carl Alexander mot min vilja skickad till Polen, dans la gueule de la mort. Försynen bevarade honom. Från Polen har han tågat till Caucasus. Jag känner världen och männerna. Deras passioner äro starkare, vildare, häftigare, men af kortare varaktighet och uthållighet än qvinnornas. Deras begär och lidelser äro likt den orkan, som den oförglömmelige Bernardin de Saint Pierre beskriver i sin rörande roman Paul et Virginie. Den, säger han „uppstår på kort tid, synbarligen utan orsak, den utspyr sitt raseri i ett ögonblick, förstör utan urskiljning och slutar lika plötsligt.“ Så hade jag tänkt mig Carl Alexanders passion. Jag hade räknat ut, att, vann jag endast tid, något tillfälle nogsamnt skulle erbjuda sig att få denna

détestable liaison bruten. En episode inträffade ock verkligen förliden höst, som gaf mig den nödiga utgångspunkten. Jag begagnade den, måhända gjorde jag orätt, min vilja, min afsigt var dock god. Den lilla mamsellen hade, sades det, starkt coquetterat för en löjtnant Dittmarsch, lärare vid corpsen. På min anhöllan lät generalskan Palmfelt (une charmante créature) sin broder Oginski, Carl Alexanders chef i Caucasus, veta om den historien. Till honom själf skref jag samtidigt, att jag, af skäl som jag icke nämnde, icke kunde anse Mamsell Nyström för ett bra och convenabelt parti.

Carl Alexander skall öfver hvad han hört först hafva rasat, varit utom sig, och sedan efter många slitningar brutit detta för mig förhatliga band. Ma joie de cette rupture serait sans melange, om han i denna sak rådfört sig med mig, men ack, icke en rad, icke ett ord har han skrivit till mig därom. Männe han skulle ha en soupçon? Han är nu utgången ur sin första jeunesse, ty kriget låter människan snabbt mogna. Han är som en van-

drare, som kommit till en hög alp och blickar tillbaka på den väg han gått till ända. Ack, du, jag, vi alla, som åldrats, hafva känt denna förfärande sentiment af fruktan, af köld, som griper det ännu unga hjärtat, varmt och öppet, vid en slik revue, en sådan återblick af ens förgångna lif, när allt från den höjd man hunnit synes så tydligt, så lysande klart och allt detta är dock förgånget, kan aldrig göras om. Icke ett bref allt sedan denna crisis, som, jag inser det väl, kan leda till helsa, men ock till malheur. Allt hvad jag vet i denna affairen har jag muntligen hört förtäljas vid min visite i Fredrikshamn hos general Palmfelt, då jag återvände från Sanct Petersbourg. Min inquiétude är verkligen omåttlig. Därtill lider jag djupt af att hafva förskaffat honom denna souffrance. Min enda tröst är, att jag gjort det för hans bästa.

Jag fruktar, att denna storm som en vårstorm skall väcka mycket till lif hos honom, som ännu slumrat tranquillement au fond de son coeur. Om hans salig faders passioner skulle hafva ärfts af honom, om dessa passio-

ner skulle väckas till lif, vore det beklagansvärdt i hög grad. Ack, hvarför är han så trög till att skrifva? Och jag som icke tänker på annat än honom, — döm själf. Jag har gjort stora efforts för att få Karttula till ett majorat för Stjernstedtska familjen. Tack vare grefve Rehbinder, skall detta ock lyckas mig. Vidare har jag vidtagit mått och steg, att Carl Alexander med första skall rappelleras. Mähända får jag se honom åter snart nog. Farväl och glöm icke din djupt nedslagna cousine

Marie Louise Stjernstedt,
född grefvinna Feychting.

De 16 bref af Carl Alexanders hand, som från de närmaste åtta åren finnas i friherrininnan Stjernstedts brefsamling, kunna möjligen vara af intresse för strategen; för vår berättelse lemna de föga eller intet stoff. De

visa, att Carl Alexander i detta krig, personligt som striderna kring Troja, utbildades till en duktig och tapper officer. Circassiernas okuffiga hjältemod, Schamyl, som på samma gång krigare, prest och skald förstod att vid hänförelsens heliga eld sammangjuta de eljes stridiga folkstammarne, beröres som oftast i dessa bref. Det förefaller i början, som om han hyste beundran och deltagande för sina tappra motståndare; så hårdna hans sinne och hjärta under det ständiga blodsarbetet; striden i högre mening förlorar sitt intresse för honom, han ser dräpandet, dödandet, känner hatet, hämnden, men icke det tragiska i en kamp, där ett folk, en primitiv kultur inviges åt undergången för att lemna plats och tillfälle till ett högre skede af utveckling.

De första åren talar han om att komma hem för att gifta sig, men inser snart, att han hvarken kan lemna krigsskådeplatsen, ej heller till det vilda lifvet i ett oodladt land föra en hustru ovan vid strapatser och umbäranden. Hän är ung ännu. Öfvergången från fantasiens värld, de ungas rike, till verklig-

hetens, mannaålderns värld, försiggår hos honom mycket långsamt. Omkring 1835 inträffar en händelse, som påskyndar denna inre revolution hos honom. Dels hade den Byronska romantiska pessimismen under sitt segertåg genom världen nått Kaukasiens fjälldalar, antagligen först i den Puschkinska omklädnaden, sedan i original, och hos honom väckt eftertanke och betänksamhet i krigareyrket, dels hade något inträffat, en brytning mellan de förlofvade, om hvilket vi kunna sluta oss till af nästföregående bref från friherrinnan Stjernstedt. Det ena med det andra hade småningom skärpt hans omdöme, ryckt från honom den ungdomliga tron på lifvets vårliga löften, fört tviflet in i hans själ.

I ett af dessa bref diskuterar han grundligt och pessimistiskt sin affärsställning och medger, att han på spel förlorat en betydande summa. I marginalen till detta bref har friherrinnan tecknat: „Ack detta är icke blott samma affär, som så ofta återkommer i min salig Göstas bref, det är samma tankar, samma ordställning, ja förunderligt, det är samma stil.“ Vi aftrycka ett af brefven.

Friherrinnan M. L. Stjernstedt.

Troitzka i Kaukasus 1837.

Kära farmor.

När man är ung, sysslar man mest med sig själf, sina fantasier, drömmar och känslor. Man värderar sina vänner i den mån de känna en viss rapport med hvad som sysselsätter en själf. Åtminstone har jag icke haft behof af andra vänner. Liksom en electricitetsmaskin behöfver en ledare, på samma sätt har ungdomen behofvet af en kamratkrets. Nu märker jag dock, — omgifven som jag är af en race, som fått en annan uppfostran, talar ett annat språk, tror, tänker och uttrycker sig annorlunda, huru ensam jag är. Desto mera ensam, som jag icke ens har några minnen,

ty för att vara fullt uppriktig, så sysslade jag fordom egentligen med en enda person, som jag fann intressant, älskvärd, sympatisk; — då jag nu lärt mig känna honom närmare och icke återfinner hos honom allt, som jag trodde, har han blifvit mig led. Denna person är jag själf. Sanningen att säga hade jag dock ett minne till, en annan person att tänka på, drömma om, men hon tyckes vis à vis mig ha blifvit lika klarsynt som jag själf. Jag behöfver icke nämna hennes namn.

Farväl!

Din lydige

Carl Alexander.

*Friherrinnan Marie Louise
Stjernstedt.*

Medsched el Medsched 14 april 1848.

Bästa farmor.

En rysk skald säger, „att endast det oväntade inträffar här i lifvet och att vi intet annat göra än foga oss efter dessa förhållanden.“ Så otroligt det låter, är det sant vis à vis mig. Jag trodde, att jag skulle blifva en finsk officer, lefva och vegetera i fred som gardets officerare i Helsingfors, men kom i krig vid 19 år och strider än i dag. Jag trodde jag skulle gifta mig ung, bli en magnat på landet, som reste på sin höjd kring sina ägor. Jag blef en soldat, som tvåttredjedelar af året soffer i tält eller kibitka, resten af året på bara

marken. När jag sträcker ut mig på min bädd, har jag pistolen och yataganen till sängkamrater, men ingen hustru. Nu trodde jag redan, att jag som en annan Prometheus var smidd vid Caucasiens fjällar, att ledsnadens gam skulle i evighet plocka sönder mitt inre. Då kommer en order oväntadt som ett cirkassiskt öfverfall — från Petersburg. Jag kallas dit, hvarför, hvartill, genom hvem? Nå, det är då egentligen likgiltigt, ordern kommer i hög tid, ty här går jag under. Jag har aldrig känt tillfredsställelse af min verksamhet, jag har sett så mycket blod och grymhet, att jag aldrig känt triumfen af en seger, aldrig smärtan af en verklig sorg. Min själ har förslöats. Jag är glad att åter om fyra veckor träda in i en stor städad luxuös salon, se tavlor, böcker, höra musik, tala om annat än Kismet, Islam, Schamyl och krig. Hvilken oväntad ödets nyck, hvilken god fé har gjort mig detta? Farväl. Om dina år och din helsa tillåta, så möt mig i Petersburg, (du kan ju taga in hos Armfelts nu som så ofta förut). Är det nämligen tjänsteangelägenheter som kalla

mig till Petersburg och det är det, så måste jag dröja länge i staden. Jag glädes mycket åt vår snara rencontre.

Din lydige

Carl Alexander.

Friherrinnan M. L. Stjernstedt.

Petersburg den 21/12 1848.

Just sinnad att resa till Finland för att tillsammans med dig fira julen i mitt kära fädernehem, får jag en order att skynda samt begifva mig ned till Bukovina, där min bataljon nu är stationerad. Stora och viktiga planer uppgöras i generalstaben. Då det är en tjänstehemlighet kan jag intet yppa, men var

beredd på märkeliga nyheter. Det jäser i Galizien och i republiken Krakau. Ungern är i uppror. Sedan du lemnade St. Petersburg, har jag alla dagar varit tillsammans med Armfelts och andra landsmän vid statssekreteriatet. Få se, om jag blir gammal i militärtjänsten. Mig erbjudes alldeles oväntadt en plats hos ministerstatssekreteraren, min företrädare är nemligen omöjlig och måste därför befordras. Från Bukovina får du ett längre bref af

din lydige

Carl Alexander.

Friherrinnan M. L. Stjernstedt.

Jassy den 4:de Maj 1849.

Min vördade farmor!

Enligt löfte borde jag ha skrivit redan långt för detta till dig, men du känner mig redan tillräckligt för att ursäktas min försumlighet. För öfrigt att förbereda sig till ett krig, ett fälttåg är ingen småsak. Och du vet, att jag åter skall tåga ut, denna gång mot ungarne. Jag skrifer till dig dessa rader aftonen före en stor och betydelsefull dag så godt som på sadelknappen. I morgon skola vi från Jassy öfver Barkany och Görgyö Mike-las tåga in i Siebenbürgen och Ungern. Åter skola vi, ehuru på annat område, mäta oss med den förbannade folkförledaren Dembinski, som vi så väl känna från 30—31 års strider

i Polen. Skada att jag icke får draga ut med vår finska bataljon. Dock innan jag berättar något vidare skall jag för dig, där du sitter på Karttula, mitt vackra saknade barndomshem i den hyperboreiska delen af världen, börja från början med denna historia och gifva dig en öfverblick af orsaken till detta oförmådde krig. Du plägade fordom tala om den republikanska hydran. Den bilden var sannare än du måhända anat. Efter det denna hydra förlorat ett hufvud i Paris, ett i Wien, ett i Petersburg, ett i Varschau, har odjuret nu stuckit upp ännu ett hufvud, denna gång i Ungern. En pratsam advokat Ludvig Kosuth har i år den 14 April förmått ungrarne att uppsäga sin kejsare tro och lydnad, att förklara Ungern för republik, och naturligtvis sig själf för dess president. I striden mot denna republikanska feber, denna moraliska smitta, som förstör Europas folk, äro alla regenter allierade. Alla måste stå som läkaren vid den febersjukes bädd, och du vet, att åderlätning är ett ypperligt medel, när febern är hetsig. Vår kejsare har därför gifvit oss be-

fallning att tåga öfver Ungerns gränser. Paskewitsch Erivanski går med 80,000 man öfver Karpaterna. Lüders marscherar från Vallachiet och Rüdiger, med hvilken jag följer, från Jassy båda två till Siebenbürgen, för att lära det ungerska Honvedspacket och deras generaler från i går, en Klapka, Görgei, Perczel och Dembinski, att veta, hvad dem pligten emot deras kejsare bjuder. Jag vet, att i den strid, i hvilken jag nu drager ut, dina bästa välönskningar skola följa mig. Ty hvad du sått i mitt sinne, hvad du lärt mig, det kämpar jag för. För dina lärdomar ger jag mitt blod. Det är en strid för lojaliteten, för de heliga oförytterliga monarkiska rättigheterna. Var lugn, farmor! Du skall få heder af mig. Signalen till uppbrott är gifven. Hvarje man på sin plats. Farväl, vi återses snart, ty i striden mot sammanraffsade skaror finnes ingen fara.

Farmors lydige sonson

Carl Alexander.

Friherrinnan M. L. Stjernstedt.

Klagenfurt i Aug. 1849.

Du har icke på länge hört något ifrån mig. Men så har jag ock haft mycket att göra. Jag har haft att lösa ett nytt exemplar af den gordiska knuten. Jag har löst den som en annan Alexander med svärdet. Du kan tänka dig, att här i denna lilla bortglömda håla, i Siebenbürgens hufvudstad har man också reda på de mänskliga rättigheterna. Jag lemnades här med ett regemente för att hålla tummen på ögat på alla malcontenta och illvilliga, medan Rüdiger och Lüders tågade till striderna kring Theiss och Donau. En vacker dag komma adelsmarskalken, borgmästaren i staden, presidenten för justitie kommissionen till mig och påstå, att mina af den strängaste nödvändighet anbefalda påbud äro mot deras

konstitution. Jag såg närmare på denna konstitution, på hvilken Jan. Zamoyskis oförskämda yttrande: „le roi règne et ne gouverne pas“ kunde tillämpas. I trenne dagar fick jag käxa med dem och deras advokater och anhang om rätta tolkningen af deras constitution, dess paragrafer och momenter. På den saken tröttnade jag. Jag tänker, att kejsar Frans Josef skall vara mig tacksam för hvad jag gjorde. Jag afskaffade deras konstitution, deras valrätt, deras privilegier, deras friheter. Jag gaf dem en ny författning, strängt monarkisk, nu är det slut med gräl och bråk. Att regera går som en dans. Det finnes ingen venster, ingen opposition. Du kan tänka dig, huru mycket reson och förnuft det fans i deras författning, då dessa bönder, som knappast kunna läsa än mindre skrifva sitt namn, ha valrätt, ja kunna vara deputerade och stifta landets lagar. Det är slut med det spektaklet. Regeringen regerar själf. Nu frågas icke omynliga, okunniga borgare och bönder om lof att inrätta skolor, afväpna och beväpna.

Den 16 Augusti. Just nu fick jag det budet, att Görgei den 13:de dennes kapitulerat vid Vilagos. Han har gifvit sig med 23,000 man. Paskevitsch, vår store oförliknelige Paskevitsch sänder till kejsaren det stolta budet: „Ers Majestät, Ungern ligger vid Edra fötter.“ Och hvem tror du skall bära fram detta bud? Jag är den lycklige. Min pacifikation af Siebenbürgen, den konstitution jag gifvit dem har dragit öfverbefälhafvarens ögon på mig. Jag har utsetts till frambärare af det glada budet. Kriget är slut! Jag reser i sällskap med en Siebenbürgisk grefvinna Bonya Sziget, hvars man råkat i fångenskap och ligger sjuk någonstädes i Kamenjez Podolsk i vårt fältlasarett.

Hon vore en sonhustru för dig, praktfull som en exotisk planta, oförvägen, språkkunnig och nobel ända i lillfingret. Byron talar i en af sina bosniska dikter, om en hvit dufva bland svarta korpar, sådan är hon. Blond som Fritjofs Ingeborg, ljus och dufvolik, men stark och stor till sinnet. Dina böner, att jag omsider måtte återvända gå nu i fullbordan. Engång i Petersburg, tager jag permission på

14 dagar; jag återser dig på Karttula. Sjutton år ha förflutit, sedan jag såg mitt vackra fadernehem, mitt fideikommiss, som jag tack vare ditt ihärdiga arbete och regeringens tillmötesgående numera kan kalla det. Tack för vårt sammanträffande i Petersburg, under de oförgätliga veckor vi tillbragte med Armfelts och andra anförvandter. Mitt nästa bref får du från Petersburg. Farväl, farmor

din

Carl Alexander.

*Friherrinnan Marie Louise
Stjernstedt.*

Petersburg den 24 Aug. 1849.

Kära farmor!

Veni, vidi, vici. Det är skönt att segla på lyckans haf, att för fulla segel styra framåt. I går framförde jag till Hans Majestät personligen mitt budskap. Hans Majestät tog mig i famn, kysste mig, dekorerade mig egenhändigt med Georgskorset — jag var upprörd, jag var så rörd, att jag knappast kunde framhvisa mitt tack. Jag fick under en half timme redogöra för fälttåget och för min uppgift att pacificera Siebenbürgen. Hans Majestät har behagat öfverhopa mig med sin godhet och sina välgärningar. I dag tillkännagafs det mig, att jag utnämns till flygeladjutant. Ännu är

icke Pandoras ask uttömd. Jag lemnar militärtjänsten, får generals afsked, går i finsk tjänst som expeditionschef hos Armfelt. Du skall återse mig i ministerstatssekreteriatet. Allt är ännu under görningen. Därför icke mera för denna gången. I morgon reser jag genom natt och dag ned till armén, för min bataljon tillbaka till Bukovina och sedan blir jag din och fäderneslandets

lydige

Carl Alexander.

Högvälborna enkegrefvinnan Marianne Hegerman-Lindercrona, född grefvinna Feychting.

Karttula gård den 30 Aug. 1849.

Du känner icke den picturen du nu läser, men se på namnteckningen och du skall finna, att det är une vielle connaissance, som talar till dig. Jag är snart åttio år, min syn tvingar mig ofta att använda en (absolut tystlåten) secreterare. Chère cousine, vi äro nu ett par åldriga träd, som, jag fruktar det stundom, af himlen förgätits qvar på denna jord. Åren trycka mig dock mindre än les souvenirs et les regrets efter alla dem, som gått före oss. Jag känner mig bra nog som eremit, isynnerhet sedan min trotjenare Johansson gått alla dödligas väg. Il était le dernier lien mellan min tid och den nya tiden, som à vrai dire me ne

plait qu'à moitié. Längte har jag lefvat och mycket lärt. Jag är ej ett helgon, icke bigott, ej skrymtare, men i hvirfveln af mitt lifs drömmar och tankar, mina fel och brister, har jag fått erfara, att allt utom de sanningar det högsta väsendets dyrkan sprider är flärd. Hvad skall jag förtälja för dig? Om mitt lifs enda glädje Carl Alexander? Un officier non seulement du genie, mais encore bien d'avantage, un officier de genie. Knappast trettioårig har han avancerat till öfverste och blir nu snart utnämnd till general. Men så har han också kämpat som ett lejon, först i Polen mot rebeller och revolutionairer, hvilkas courage var lika stort och högt, som den sak de förfäktade var usel. Han har hjälpt till att formellement écraser det revolutionaire elementet i detta oroliga land. Visst är det sant, att mycket händer och sker i krig, som icke i fredstid bör nämnas. Mitt hjärta har qvidit vid allt det blod, som flutit, men jag har sökt min tröst i religionen och jag har funnit den. Jag kan icke dela den curieuse hänförelse, som besmittat några svaga själar i Sverige, som

seende kortsynt bedöma sakerna kortttänt och ytligt. Det är bättre, att hela Polen förgöres än att alla rättänkande loyala skola lefva som vid randen af en crater, emedan detta folk ständigt är framme med sina revolutionaire idéer. Från Polen drog Carl Alexander till Caucasion, der har han stridt i flere år, oafbrutet varit om att nederslå dessa vilda folkslag, bringat dem civilisationens välsignelser et la lumière du christianisme. Från Caucasus till Walachiet, där folket velat förjaga sin rättmätiga furste, och så denna härliga kamp i Ungern, där Östterrikarena, nästan förträngda af det vilda folket, stredo för sin tillvara. Vi ha befriat dem. I denna ungerska campagne har Carl Alexander skördat ära och framgång. Han har lagt i dagen så mycken duglighet, särskildt vid civilförvaltningen af storfurstendömet Siebenbürgen och i förbättrandet af detta lands constitution, han har visat så mycken redbarhet och frihet från egennyttia, har för de fattiga i detta land afstått en stor del af den lön, som medföljde hans plats som gouverneur, att jag i största intimitet kan för dig

omnämna en sak. Man har gjort honom pro-
poser att lemna militaire väsendet, att åter-
vända till Finland, för att i tronens omedel-
bara närhet invigas i statsmannens värf.

Släkten stiger åter uppåt, en ny morgon
randas för den. Det hårdnackade finska, som
endast i detta land finner lifvet hafva värde,
denna hemkänsla, trofast som hundens, i hög-
sta grad utvecklad hos mig och min son Gö-
sta, denna patriotism, som höll på att blifva
vår slägts olycka, har adoucerats, blifvit för-
finad hos Carl Alexander. Antagligen redan
nästa höst skall jag hafva lyckan att se ho-
nom hemma, c'est à dire i Petersburg, som
ledare af Finlands öden. Och likväl bor djupt
i mitt hjärta en fördold oro. Han har icke
förtrott åt mig något om sig själf, sitt inre,
sin kärlek, huru han dernièrement bröt med
henne, hvarför denna rupture blef så grund-
lig, om han förgätit henne. Jag har i för-
täckta ord skrifvit och frågat därom, men hans
bref, som numera äro mycket rare, gifva al-
drig reponse på denna min question och däraf
kan jag supponera, att saken är sjuk. Att

något inom honom brustit, gått i sär, kan jag dock tydligen märka. Hans conduite, hans moeurs hafva, som jag granneligen förmärker, blifvit en annans och de äro icke louable. Alla de egenheter, som engång varit så caractéristique för hans fader, och som under inflytande af hans ungdom och denna amour slumrat inom honom, tyckas vilja komma i dagen och taga honom i besittning, såsom en sträng herre, hvilken efter många år inträder i sin possession. Om så olyckligt skulle vara, skall jag förlora, som Preussen vid Jena, alltsammans i ett enda slag och på en enda dag. Gifve himlen blott, att han kom med helsan och äran utur denna purgatoire! Dock måhända han är som det unga ädla vinet, som upphör skumma, när det är färdigt. Jag har upplefvat af denne art att mener sa vie assez. Ack, denna mamsell Caroline har dess värre synbarligen dödligt sårat hans hjärta. Ville han nu göra ett godt, förnuftigt parti, så skulle jag med Simeon kunna säga: Herre, låt din tjenare fara i frid! Man talar om ålderns calme, dess repose, ack, jag tror, att detta är

endast une façon de parler. Just nu får jag det trista budskap, att Augustin Palmfelt är hastigt död i Tsarskojeselo. Enkan, en Ogin-ski, är otröstlig. Hon har haft den delicatesen att tillställa mig alla mina bref till Augustin, däribland äfven några till Carl Alexander, då han var cadett. Jag sörjer Augustin uppriktigt. Tack för helsningarna från Gyllenborg. Mähända har jag nämt det, men taf-lan är för länge sedan sänd till Tervik.

Din trofasta vän

Marie Louise Stjernstedt.

*Friherrinnan Carolina Carlowna
Stjernstedt.*

Klagenfurt den 29 Aug. 1849.

Högvälborna fru!

Genom att skriva till Eder detta bref uppfyller jag min krigskamrat Alexander Carlowitsch' sista bön. Han dog som en ärlig soldat och tapper man, tyvärr dock icke på slagfältet i spetsen för sin ärorika bataljon. En ungersk grefve Bonya Sziget förolämpade honom rasande af svartsjuka på ett sådant sätt, att saken icke kunde utan duell biläggas. Jag var Alexander Carlowitsch' sekundant. Jag likasom den affidne gjorde allt för att undvika striden, det var omöjligt. Hederns fordringar äro tillfredsställda, men dess värre har vår armé en tapper öfverste mindre, världen har beröfvats en bra och god människa, jag har förlorat en kamrat, som jag högaktade och

som jag städse skall sakna. Alexander Carlowitsch begrofs samma dag han dog, ty bataljonen måste bryta upp dagen därpå. Jag lät i katolska kyrkan läsa en messa öfver honom, då ju ingen ortodox kyrka finnes i detta land. Hans sista ord voro: „Jag hade gerna lefvat“. Så uttalade han ett för honom kärt och dyrkadt namn antagligen Edert, Caroline, vände hufvudet åt sidan, en lätt suck och han var död. Jag har fullgjort mitt sorgliga uppdrag. Mottag, min fru, uttrycken af mitt djupa deltagande i Eder smärta.

Dmitri Semenowitsch Lissanewitsch,
Öfverste för 4 Jeniseiska bataljonen.

*Grefvinnan Marianne Hegerman-
Lindercrona, född grefvinna Feychting.*

Karttula gård den 2 Sept. 1849.

Ma chère cousine.

Tu est la dernière et la seule, som hör och förstår min smärta och sorg, min förbittring och mitt trots. Carl Gustaf, Gösta, Augustin ha redan gått i det tysta; så hör nu det förfärens bud jag ger dig — Carl Alexander är död. Carl Alexander är borta och den afund samma jorden öppnar sig icke för att gömma denna bräckliga stofthydda, gifva ro åt cetter âme condamnée, denna själ, som redan alltför länge pröfvat lifvets omkastningar, dess flyktighet, fåfänglighet och bittra qual.

Han, min stolthet, mitt hopp, släktens upp-
rätthållare, fäderneslandets framtidsman, föll i den sista tvekampen i det pacificerade Ungern, för den sista kula, som fiender emellan vexlades i landet. Han föll, sedan allt var vun-

net, som kunde vinnas, armén på återtag, han själf utsedd till Grefve Alex. Armfelts biträde i ledandet af Finlands politik. Han föll och döende nämnde han icke sin moders, icke mitt namn, icke sitt fäderneslands, nej, ett namn som är mig motbjudande *Caroline*.

La vie est une farce, det är planlöst, det är oförnuftigt. Hvad tjänar allt det sträfsammaste arbete till, alla beräkningar! När kronan skall läggas på verket af ett sextioårigt arbete, när segern är afgjord, kommer döden opåkallad, ja du säger måhända, att jag rasar, den kommer förnuftsvidrigt, dumt, slår den unga, låter den bräckliga lefva. Den gud, som i min ungdom icke åtnjöt mycken veneration som jag i senare halfdelen af mitt lif, ett offer för tidens anda och smak, var böjd att tillbe har aldrig väckt min kärlek. Jag återvänder nu till min ungdoms förnuftiga tro. Jag säger med Voltaire:

Un Dieu n'a pas besoin de nos soins assidus,
Si l'on peut l'offenser, c'est par des injustices,
Il nous juge sur nos vertus
Et non pas sur nos sacrifices.

De ha vaknat till lif i mitt minne, alla dessa stolta Alexandriner från mina gångna dagar. Denna trotsiga poesi, som likt en hornsignal i morgonväkten ljud öfver världen, likt en gryende sol kastande sitt gyllene ljus öfver en ändlös och mörk hed låtande själfva smutsen glimma. Hade jag hållit deras lära i minne:

D'ou tu viens, où tu vas, renonce à le savoir
Et marche vers ta fin sans crainte et sans espoir.

jag hade icke stått öfverraskad vid denna graf, jag hade med filosofens stoicism och lugn hört budet om det oundvikliga. Som Mykenernas mödrar hade jag mottagit detta slag. Men ack, jag hade vändt mig till denna Speners och Franckes personliga gud, den barmhertige, hör du barmhertige.

Il nous poursuit de ce que nous avons point fait,
Ce dieu poursuit encore aveugle en sa colére
Sur ces derniers enfents, l'erreur d'un premier père.
Assis dans la nuit du mensonge
Il punit aux fond des enfers.

Jag hade då kunnat gråta — det kan jag nu ej. Nu har en skorpa af is lagt sig kring mitt hjärta. Icke en tår har runnit ned för

min kind, sen jag mottog detta dödsbud. Mitt hjärta är fullt af bitter galla, min själ är isande kall.

I ungdomen har talet om döden ingen betydelse. Det är som ljudet af en lugubre, pompös, ja, harmonisk musique, som någonstädes dans le lointain spelas upp för någon, som icke är „vi“. Ju äldre vi blifva, dess oftare, dess närmare höres dess ljud, men nu är dess harmonie förstörd, dess välklang är brusten, den är som en elak signal. Ju närmare den höres, desto starkare, gällare och intolerablare skräller den. Et maintenant, nu har dess slutaccord för mig förklingat, nu förskräcker mig intet. Carl Alexander är död, friherarne Stjernstedts ätt är utdöd. Deras vapen skall krossas, och jag, den sista af detta namn skall höra hammarslaget, skall se skärfvorna splittras kring altarrunden i vår kyrka, och jag skall säga med den franska filosofen „Tirez le rideau, la farce est jouée, je vais querir un grand — Peut être.“

Jag har varit i vår familiegraf i socknens kyrka för att låta ställa den i ordning. Den

skall öppnas ännu engång, en enda — för mig. Från dess hvalf hade rappningen lossnat och fallit ned på åtskilliga ställen. Hvalvet hade under rappningen i tiden varit richement décorée. Jag såg där blomsterguirlander och tvenne illa tecknade genier, som buro en inskrift:

Du död hvar är din udd?

Jag lät åter hvitmena allt. Min själ är som denna grafkammare. Allt hvad som fordom blomstrat inom mig, burit färgers prakt och glädje, är nu som en hvitmenad grift. Som denna min graf säger jag: „Du död, hvar är din udd?“ ty lifvet är en börda för din staccars olyckeliga

Marie Louise Stjernstedt,

född grefvinna Feychting.

*Enke-Generalskan friherrinnan
Marie Louise Stjernstedt, född gref-
vinna Feychting.*

10 Sept. 1849.

Högvälborna fru friherrinna.

Med anledning af den bön öfver saligen
afidne friherre Carl Alexander Stjernstedt, som
förliden söndag hölls i församlingens kyrka,
och seende Eder djupa sorg, som icke är en
sorg efter Guds sinne, vågar jag, som Eder
församlings pastor och Eder själasörjare, räcka
Eder en hjälpandes hand i det elände, med
hvilket Herren i sitt allvisa råd velat hemsöka
Eder och Edert hus. Hänvisande fru friher-
rinnan till Guds heliga ord, besynnerligen till
konung Davids psalm, då han är beträngd af
olyckor och sorg, och till gudsmannen Jobs
lidandes historia, ber jag Eder ödmjuka Edert

hjärta och fly till den barmhertiges tron. Väl kännande Eder sinnesstämning, hjärtelag och uppfostran tvekar jag icke att säga, att både gudomlig och värdsilig vishet i slik bedröfvelse kommit till samma uppfattning och kunskap; och sänder jag Eder därför dessa sköna sentenser, dem jag engång läst i Villnäs kyrkas vapenhus, dit uppsatta till minne af en kär affiden. De äro författade af den berömde poeten Kellgren värdiga de franska filosofer, som friherrinnan beundrar, värdiga en skald från Gustaf den tredjes tid. Jag antecknar dem ur minnet.

„Hvarför lefver du ej mer? Är det då en oryggelig lag, att allt som ypperst förtjänar varelsen, skall hastigast mista den? Varelsers varelse, eviga väsende! Hvad ser jag i dina beslut? En gränslös makt och mycken vishet, men hvar är godheten? Du störtar dygden i dess halfva ålder, säger till den lastfulle: gå att ett sekel betunga jorden.

Tillyck ditt öga, djärfva förnuft! Din syn är för kort att se den oändliges ändamål, önska icke den du älskar de bojor, som trycka

dig själf. Du säger: han var värd att lefva.
Den evige säger: *han var värd att dö.*“

Friherrinnans ödmjukaste tjenare.

Johan Fredrik Sarén.

Pastor loci:

Enkegeneralskan, Friherrinnan högvälborna fru Marie Louise Stjernstedt till Karttula, född grefvinna Feychting.

Stockholm den 14 Oct. 1849.

Såsom varande utredningsman i afiidne hennes nåds, högstsalig grefvinnan Marianne Hegerman-Lindercronas född grefvinna Feychting dödsbo, får jag härmedelst i afsaknad af nödig adress i djupaste ödmjukhet underrätta högvälborna friherrinnan, att afidna hennes nåd grefvinnan Hegerman till förmån för friherre Carl Alexander Stjernstedt fru friherrinnans sonson testamenterat en del af sin för-

mögenhet uppgående till 32,000 riksdaler riksgälds äfvensom hela sitt lösörebo bestående af diverse silfver, en större möbel och 28 familjeporätt, hvarjämte i testamentet (hvaraf en vidimerad afskrift skall friherrinnan med första tillställas) intages den anhållan, att högvälborna fru friherrinnan ville öfvertaga vården af salig grefvinnans spanska levrette benämnd Azor, hennes brasilianska papegoja Pamela, några kanariefåglar och tvenne turturdufvor, vid hvilka djur salig grefvinnan i lifstiden var varmt fästad. Likaså har salig grefvinnan uppdragit mig att till hennes nåd återställa alla bref undertecknade med hennes nåds namn. Bland dessa bref befinner sig äfven ett det sista, hvilket dock ankom för sent, alldenstund hennes nåd grefvinnan allaredan då afidit hvarföre detsamma ouppbrutet återsändes.

Grefvinnan Hegerman-Lindercrona afgick i tron på sin Frälsare med döden den 1 hujus, lugnt och fridsamt samt efter en kristelig förberedelse och efter att ha åtnjutit de heliga nådemedlen af ordensbiskopen, theologie och filosofie doktorn Olof Törne. Begrafningen för-

siggick med stor pomp och mycken solennité i Katharina kyrkan. Grefvarne Mannerheim och Gyllenborg samt den aflidnes svärson kammarherren greve Schwerin äfvensom baronerne Carpelan och Cedercreutz, hans excellens italienska ministern, samt docenten doktor Ed. Thieleman voro bärare. Personalia och parentation höllos på ett vackert och gripande språk af ofvannämnde ordensbiskop. De fattiga i Katharina församling bespisades, allt enligt af hennes nåd i lifstiden uttalad önskan.

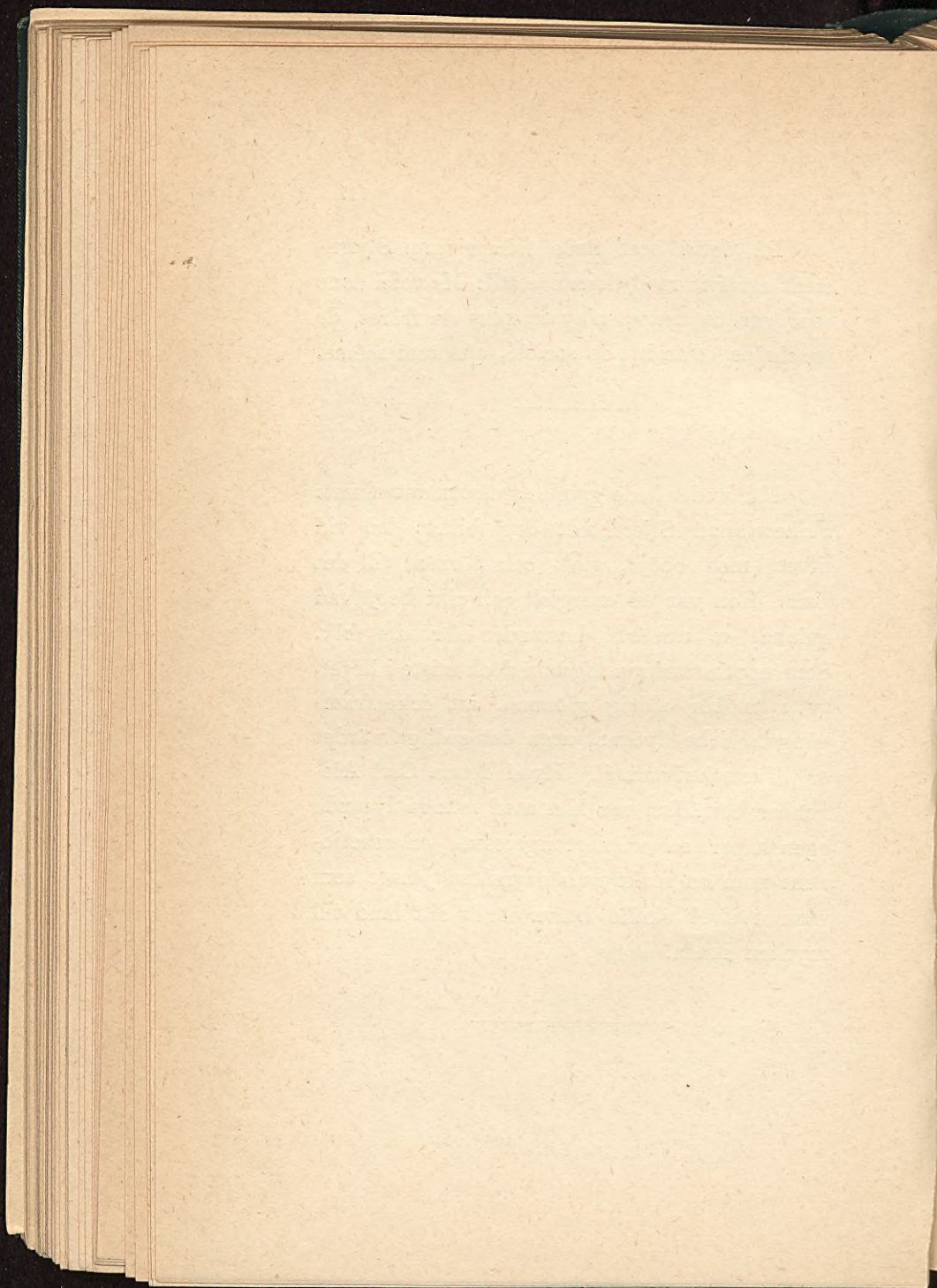
Med skutskepparen Johan Matsson från Pargas varda såväl ofvan angifna möbel, silfver och taflor som ock de härofvän bemälde djuren fru friherrinnan tillställda. Hvaröfver allt i sinom tid inföväntas behörigen vidimeradt qvitto af friherre Carl Alexander eller hans rättsinnehafvare.

I sorgen deltager med estime
och underdånighet
fru friherrinnans
ödmjukaste tjenare
Henrik Zacharias Pihlqvist,
Notarius publicus.

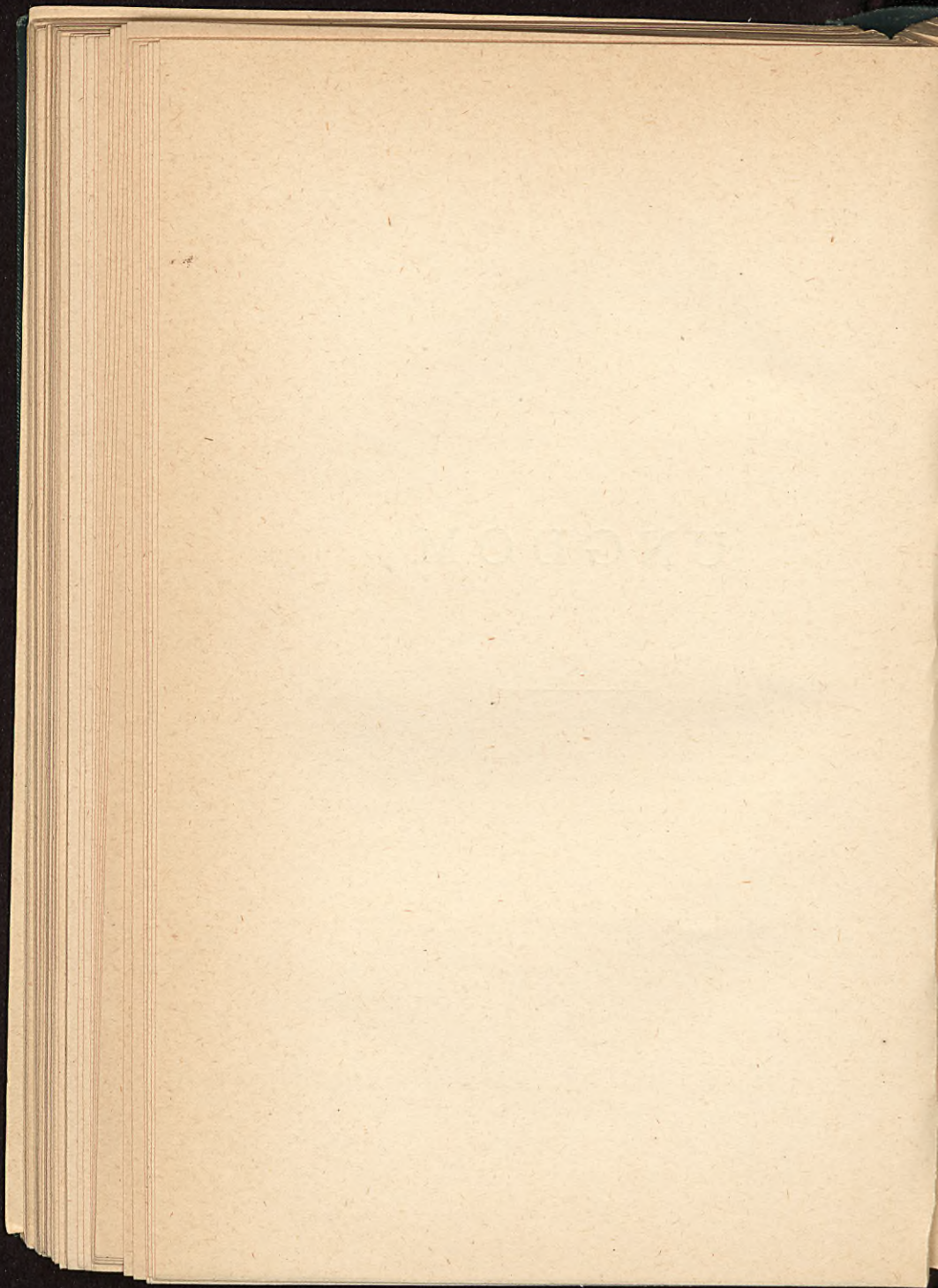
* * *


På detta bref hade friherrinnan Stjernstedt skrivit med darrande stil: Me voici donc seul sur la terre, n'ayant plus de frères, de prochains, d'amis, de société, que moi même.

Här under hade gamle assessorn antecknat: Friherrinnan Stjernstedt dog bitter, led vid lifvet, men oböjd, stolt och förnäm till det sista. Hon var en energisk och rikt begåfvad qvinna, en utmärkt husmoder för sitt folk. Som uppfostrarinna tog hon dock miste i lifvet, ty man bör aldrig glömma, att icke framgången, icke lyckan, utan det sedliga värdet är lifvets hufvudmål. Hvad denna Carl Alexander beträffar, var han med många lysande egenskaper en wienercongressens en reactionens man en maktens hänsynslösa tjenare, som utan tvifvel skulle hafva ländt sitt land till mycken skada.




UNGDOM.





U N G D O M.



I KAPITLET.

Förfäktarena af teorin om anlagens ärftlighet skulle i Erik Malm ha fått ett lämpligt observationssubjekt. Hans farfar hade varit en dålig jurist och högaktad rådman i Åbo. I stället för att under sessionen bråka sin hjärna med frågor i brott- och skuldfordringsmål, sysslade han med att under borgmästarens långa andraganden kvickt och korrekt teckna flyktiga karrikatyrer, af käranden, svaranden, vittnen och saksförare. Under lediga stunder, och af dem hade han många,

tog han del i alla konstnärliga sträfvanden å orten. Då han emellertid lefde långt förrän R. W. Ekman återkom till fäderneslandet, voro dessa konstnärliga sträfvanden hvarken många eller betydande. De inskränkte sig till att samla medel för att sätta ynglingen Laureus i tillfälle att vistas i Stockholm och stå modell för Cainbergs otympliga relieffigurer.

När rådmannen dog, lemnade han efter sig en son och en för dåvarande förhållanden betydande förmögenhet. Sonen Carl, en prydlig man, var af ett lätt och fladdrande lynne, för öfrigt en enfaldig, väluppfostrad och för allt stort och skönt entusiasmerad människa. I sin ungdom hade han en enda lidelse, konsten i alla former. Han hade flyttat till Helsingfors och tog liflig del i 1840- och 50-talens ideella sträfvanden. Han sjöng i operan Kung Karls jagt, spelade sällskapsspektakel, dansade solo, och dyrkade i målning en sorts abstrakt, öfverjordisk konst med hyperromantiska tendenser. Allt det där „låg honom i fatet“, när han omsider skulle skaffa sig en tjänst. I ett föga kritiskt samhälle som Helsingfors roade

man sig tappert, när han sjöng och spelte, hvilket icke hindrade qvickhufvudena att i tid och otid göra sig lustiga öfver honom. När Malm omsider märkte detta, slog han, som enfaldiga människor ofta pläga göra, tvärt om, svor och bedyrade, att hans son, ty han hade gift sig och hade en son, icke skulle se ett piano, icke röra vid färg och penslar, han skulle bli en praktisk man. Erik Malm hade dock knappast hunnit den grad af mognad, att hans anlag gäfvo sig tillkänna, innan det stod klart för enhvar, främst den klarsynta, begåfvade modern, att konstnärskallet var det, dit han som far och farfar drogs med oemotståndlig lust. För att motverka denna hans böjelse sändes han till kadettkåren. Den militära dressyren var dock till den grad emot hans hela själsriktning, hans lynne, att försöket alldeles misslyckades. Han måste tagas från Fredrikshamn och blef nu student samt skulle egna sig åt juridiska studier. Samma år reste han jämte föräldrarne till vestkusten i Sverige, där fadern skulle söka läkarevärd. Vid badorten slöt han sig mycket

nära till en ung förmögen handlande Nordberg. Denna bekantskap förbyttes snart nog i den varmaste vänskap, i denna art af vänskap, som endast existerar mellan personer från olika land. Om något, är denna vänskap ren, fri från egenlyttiga beräkningar. Personer, hvilkas intressen aldrig korsar hvarandra, aldrig gå i vägen för hvarandra, som kunna göra hvarandra de förtroligaste meddelanden utan att under några omständigheter behöfva frukta för en indiskretion, hvilkas gemensamma minnen äro en sommarsaga om frihet, luft, hafsvindar och detta „ljufva göra intet“, som hör till lifvets högtidsstunder — endast de kunna känna vänskap i denna den mest ideella form. En vänskap, som visserligen icke pröfvats, men som tack vare vissheten, att den icke heller skall pröfvas, och måhända besvikas, blir än mera öppenhjertlig. Efter faderns död stod det sonen Erik fritt att välja sitt lefnadskall. Han tvekade icke ett ögonblick. Han inträdde i konstföreningens ritskola, tecknade och målade flitigt. Hemma voro dock konstförhållandena små. Han läng-

tade ut och sedan äfven hans moder dött, beslöt han att söka inträde vid akademien i Stockholm, som då för tiden var mycket besökt af våra landsmän. Det gick väl för honom vid akademien. Han ägde många betingelser för att blifva en duglig konstnär. Utom en god uppfostran och allvar i arbetet tycktes allt hvad han rörde vid, allt hvad han sysslade med få ett skimmer af poesi. Där fans i hans arbeten en viss lyftning och värme, som adlade äfven småsaken och gaf den prägel af att vara skapad under sann inspiration.

Då vår berättelse börjar, finna vi honom i Stockholm i en atelier, instucken som ett svalbo under takpannorna af ett gammalt hus på norr, icke långt från Johannis kyrka.

* * *

Erik Malm satt uppe i sin atelier och försökte att måla på sin stora taffla. Oaktadt han drog undan de gröna gardinerna allt hvad han kunde, för att få ljus i ateliern, var det honom dock omöjligt att längre fortsätta med sitt arbete. Snön föll derute i stora flockar,

vinterdagen var skum, nyckfull och skiftande. Otålig och misslynt stack han sina penslar i en stor japansk vas, som stod invid hans skrifbord, gjorde paletten ren, kastade ännu en pröfvande blick på sitt arbete, drog ett förhänge för taflan och gick till sitt skrifbord. Bland skizzböcker och färgtuber, tidningar och allsköns skräp letade han här rätt på papper och penna. Tände så eld på sin cigarr och vid ett afröjdt hörn af bordet började han ett bref till sin vän Nordberg. Broder och vän, det fick han ihop, men längre ville det icke gå.

Skrifva var just icke hans sak, det gjorde honom mycket hufvudbry. Han tvinnade sin bruna mustasch, kisade med de bruna ögonen, strök det mörka, kort snaggade håret uppåt otaliga gånger, innan han fick tag i en dräglig början. Omsider gick det löst, och nu löpte den välbildade handen snabbt öfver pappret.

Stockholm den 2 Febr. 187 . .

Mer än ett halft år har förgått och ännu har jag icke tackat dig för den angenäma sommaren, som jag tillbragte hos dig på vestkusten. Än mindre har jag infriat mitt löfte att tillstålla dig min fotografi. Men nu skall jag godtgöra mitt fel, än i dag går jag till fotografen, och inom par dagar skall du få både dessa rader och min afbild. Jag har arbetat flitigt under vintern och min tafla, som behandlar prisämnet för året, skall enligt professorernas och mina vänners påstående vara bra. Om jag nu blott kunde få en duglig modell och sen framför allt dager, så kunde jag möjligen hoppas att få taflan färdig, få den bra, få medaljen och får jag den, så har jag så godt som säkert att påräkna ett stipendium från Finland, så att jag kan komma ut till Paris. Men

Det knackade på dörren. Erik sköt undan brefvet. Stig in! ropade han högt, och och tillade för sig själf, i dag tycks allt slags arbete vara olägligt. . . .

Uff, uff, pustade vännen Sillén i dörren, vet du, finngubbe, huru många trappsteg du har för att komma hit upp.

Nittiosju, svarade Malm utan att tveka, men stäng då dörren, tror du jag eldar för kråkorna.

Stänga, javisst ja, men lilla Zimmerman var ju med för tusan, hvar blef han?

Den inträdande var en sprättig, gentil, ung man klädd i svart sammetsblus och långhalsduk med pigga ögon, röda läppar och frisk ansigtsfärg. Han var i hög grad liffig, rättare orolig, promenerade hela tiden af och an, rökte och tuggade på sin cigarr samt lät tungan löpa undan med fart. Zimmerman, ropade han otåligt i trappan, hvar äst du, kommer du inte?

Här är jag, svarade en späd stämman och Zimmerman, en liten puckelryggig person med abborögon, högst elegant klädd i doffelpaletå med bisamkrage, pincenez och spanskrör, trädde pustande in. Får man lof att stiga på eller generar man kanske?

Stig in, och sitt ner, go' vänner, sitt ner så långt det räcker, svarade Malm upprymd, och gick med handen öfver håret gång på gång.

Ser du, bror lilla, sade Sillén, professorn höll för oss en sådan föreläsning om flit och talang och nämnde ditt namn i samma vefva, du klingande Malm, så att Zimmerman och jag gaf oss fandan på att nu ska' vi upp till dig och se på ditt mästerverk. Och det få vi kanske? sade han, och såg vänligt leende på Malm.

Visst tusan får ni det, ifall ni kan se något, ty i dag består det en klen belysning.

Ifrigt kastade Sillén och Zimmerman öfverrockarne af sig. Den senare var klädd i en mera lysande än elegant toilette. Särskildt briljant var hans blå sidenkravatt med långa hängande ändar och hans blommiga väst i velour frappé, som omslöt det välstärkta pösande skjortbröstat med talmiguld-knappar.

Nå, det var gentilt af dig.

Zimmerman såg både glad och öfverraskad ut, han hade icke väntat detta tillmötesgående af sin svåraste medtäflare.

Alla tre stego fram, Malm drog förhänget undan.

Nej, se på tusan, skrek Sillén, stoppade två fingrar i mun och hvisslade en fanfar, Zimmermans bleka ansigte fick plötsligt färg, två röda fläckar runno upp på hans kinder. Det lilla hufvudet sträcktes fram mellan de höga axlarna så långt som möjligt. Han var slagen.

Sillén, hvars varma hjärta alltid rann öfver, när han såg något, som behagade honom, skrek och bedyrade, att denna här tafian, den tar lofven af alla dom andra. Ja förlåt nu, Zimmerman, men hvad säger du själf?

Zimmerman drog hufvudet åter in mellan de höga axlarna, rörde läpparne, som om han skulle ha talat, noppade i sin fina blå sidenhalsduk, gned sina vissna små barnhänder; du är då ett lyckobarn, Malm, sade han till slut med en viss ansträngning och bitterhet, medaljen blir din.

Nå, nå, man skall inte sälja björnen, innan — — — —

Blott du nu, sade Sillén hänförd, får en bra modell för den här mandolinspelande hufvudfiguren. Något stort, kiligt, stiligt och fint skall det vara, med brännande ögon och rödt hår, något riktigt nedrigt fint. Och mandolinen den skall lysa af perlemo och silfver på jacaranda-brun botten och och . . .

Ja vet du hvad, min bror, däri ligger just knuten, men hvar taga en sådan modell? Jag har också tänkt mig något dylikt. Det röda håret skulle taga sig förträffligt ut mot den kalla fonden.

Medan kamraterna rådgjorde, satt Zimmerman under bördan af sin puckel och sin afund, uppspetad på Malms höga stol som en marskråka på en gärdesgård, och stirrade på tafflan. Alla hans drömmar och förhoppningar om att draga vinsten i detta täflingsspel, skingrades som dimmor i solsken, drogo hän som flyktig rök. Nedslagen bet han på kryekan af sitt spanska rör och hörde halft om halft på Silléns tal.

När Sillén kom i taget, var han lustig att höra på. Han talade en egendomlig rot-

välska hopblandad af „bångmä“, artisttermer och för ögonblicket tillverkade ord, som, om de just icke voro så fina, voro desto mera expressiva. I en handvändning räknade han upp ett tiotal modeller och deras adresser, gjorde upp ett inventarium öfver deras växt, armar, hår, färg, ögon, former, allt på ett sätt, som gjorde, att Malm skrattade hejdlöst, och då det är kändt, att skrattet smittar, tvangs äfven Zimmerman att draga på smilbandet.

Jag känner en modell, som skulle duga, sade lilla Zimmerman till sist med en djup suck, i det han hoppade ned från stolen.

Nå, låt upp din näbb då, sade Sillén.

Är hon bra, bjuder Malm oss till röda rummet på sexa i qväll.

Må gå!

Jo, professor Rodins modell.

Asch, du lille man, lika gerna kan du bjuda på himlens englar. Rodins modell, om hon är bra, hvilket ingen vet, får ingen se. Han är med sina modeller värre än sultanens storeunuck. Jag tror att gubben har dem på årsackord, han täcks inte visa dem, för att

folk inte ska se, ehuru illa han efterbildar dem.

Ja, svarade Zimmerman, men jag har sett henne, hon är fin, riktigt fin-fin.

Fin eller inte, klagade Malm, och förde handen genom det mörka håret, hvad tjänar det till. Hon fås inte, och fås hon, så hvem tusan ser väl att måla i det här mörkret? Man lefver ju här som i en säck.

Ack ja, bror Malm, du har rätt, och Zimmerman kastade sin lilla kropp hejdlöst i gungstolen och böjde sig bakåt, så att det välstärkta skjortbröset knastrade och pöste med sina knappar af talmi, sina broderier, veck och motveck.

Mörkret är svårt, men inte det värsta. Det värsta är att det är så svårt att måla, så d—a svårt, och att det blir svårare år för år, bror Malm. När man sedan engång i tiden kan den konsten riktigt, så där ut och in, då är det allra värst, då kommer kritiken öfver en och säger, att man är virtuos. Och Sil-lén pratade allt mera och mera ifrigt, tills

Malm afbröt honom med ett, nej nu måste jag gå till fotografen.

Äsch, är du målare, och går till en fotograf, en så'n der handtverkare? Måla af dig själf, du! Och Sillén blef block ovetting på allt hvad fotografer hette, som förderfvade marknaden för porträttmålaren, ja till och med för landskapsmålarena. Under tiden klädde man på sig och gaf sig i väg, sedan man förut lofvat hvarandra att träffas i afton på röda rummet.

Hör du, Malm, hvilken vacker flicka skall du nu igen lyckliggöra med bref och fotografi, frågade Sillén, medan kamraterna gingo ned för de nittiosju trappstegen.

Sa' du flicka? Nej du, det är ingen flicka als, det är min vän Nordberg därborta på vestkusten. En rasande präktig och bra karl. Jag känner honom sen studentåren. Vet du, hvad, han har lofvat mig att, i fall jag får medaljen, förskjuta mig tvåtusen kronor, så att jag genast slipper i väg härifrån, och så köper han min första Salongstafla.

Nej, se på fan, sådana förnäma bekant-
skaper du har. Dem måste du odla för all del.

Nu hade man hunnit ned till gården. Med
ett 'tjenis' och en nick gick en hvar åt sitt håll.

II KAPITLET.

Malm gick till fotografen Lundström vid Stortorget. Lundström hade förut varit farmaceut i en småstad vid Mälaren, och drifven af kärlek till konsten kommit upp till Stockholm för att blifva landskapsmålare. Han hade intresse både för kemi och för konst, och då det tog slut med det lilla kapital han haft att lefva på, hade han förmålt dessa tvenne heterogena intressen och ur denna förmålning framgick hans nya lefvebröd fotograferingen. Emel-

lertid torde hans kärlek till konsten ha varit öfvervägande, ty knappast bar sig fotografyrket, innan han lemnade det i händerna på sitt biträde, medan han själf sprang bittida och sent ute och sökte motiv, som han kallade det. När Lundström sent på qvällarne kom hem med en hel mängd pittoreska vyer, interiörer, djur och människogrupper, fixerade på torra plåtar af alla storlekar, hade hans biträde släppt ut de mest förvirrade bilder af beskedliga borgare i antika poser, koketta jungfrur i vågade dansös-attityder, gardister i fältmarskalks-ställningar, allt till Lundströms stora förtviflan.

Händelsevis var Lundström hemma i dag och Malm blef hjärtligt emottagen. Allt sedan sin konstnärperiod hade fotografen en varm beundran och vänskap för allt hvad konstnärer hette. Till den hederlige Lundströms beröm bör det sägas, att hans vänlighet var desto större, ju mera anspråkslös konstnärens ställning var. Han kände sig då så att säga egal med honom.

Bror skall sitta så här osökt och elegant. Med sina bruna, collodium luktande fingrar arrangerade han helt kamratligt om Malms hår och mustascher, gaf med långfingret en vänlig puff under hakan och förklarade, att bilden skulle bli alldeles charmant.

Vi ska ha karaktär i ansigtet, Rembrandts belysning. Se nu bara spirituell, skarp och tänkande ut, som en konstnär egnar och anstår.

Malm frågade leende, hvart han skulle se, hvad han skulle fixera med blicken, för att se skarp och tänkande ut.

Fixera den här fotografin af en vacker flicka! En verklig skönhet. Ja, jag vågar säga den skönaste flicka vi ha i hela Stockholm.

Malm såg först förströdt, men sedan med ett allt större intresse på den af fotografen anvisade bilden. Det var en kolossal fotografi, antagligen den största man då ännu sett i Stockholm och förestälde en ung qvinna, en flicka om aderton, nitton år af en sällspord skönhet. Det fina ovala anletet omgafs af rika lockar; hakan var vackert modellerad. Det på

samma gång skönaste och egendomligaste var emellertid de praktfulla ögonen under ett par vackra ovanligt vågrätt penslade ögonbryn. Lundström hade redan slutat sin fotografering och skulle antagligen ha kunnat taga ett dusin plåtar till af Malm, så tyst och försänkt i beundran satt denne och såg på bilden. Om-sider vaknade han från sina drömmar och sade till Lundström, som leende betraktade honom:

Säg mig, hvem är detta utsökt vackra fruntimmer? Det är ett högst egendomligt ansigte.

Men Lundström endast log: det är ett af mina motiv.

„Motiv“!

Ja, jag fann henne en vacker dag förliden höst uppe vid Katrina, medan hon singlade slant med några slynglar om sexton, sjutton år. Jag hyrde henne, klädde henne i den där drägten, — är hon inte charmant. Så där skall hon in i mitt nya skåp vid Norrbro. Och Lundström föll i extas vid beskrifningen af fotografien, dess papper, kartong, ton och dess format.

Malm hörde endast mekaniskt på. Hans hjärta klappade häftigt, han hade funnit hvad han sökt, sin modell. Med denna qvinna som modell var segern vunnen. Med denna modell skulle han hela tiden och jämt hålla sig på den höjd af värme och inspiration för sitt verk, som han redan fruktat skulle komma att öfvergifva honom. Lyckan stod honom bi. Nu, nu gällde det endast att styra rakt mot målet.

Hvem är hon? frågade han med en ifver, som skönjdes i hans anlete och hördes på hans stämman.

Det säger jag icke, svarade Lundström hemlighetsfullt. Nej, det är mitt motiv. Få herrar målare och fotografer tag i henne, blir hon afbildad i tusentals exemplar och blir odräglig som fröken X. vid Dramatiskan och fröken Y. i Hammers lada. Och dessutom ännu en sak. Flickans mor är helig, ville inte på något sätt tillåta henne att posera. Ja hon vet icke af hela saken ett ord ännu. Malm såg misstänksamt upp.

Hm, är detta verkligen skälet till ditt förfaringssätt? Nå, sak samma! Än i dag går jag till Skinnarviksbergen, och om jag ock skall leta rätt på henne som på prinsessan i den förtrollade trädgården, jag skall finna henne.

Gör det, gör det och får du rätt på min skatt, bjuder jag dig på punsch, svarade den andre leende.

Man skildes åt och Malm gick tankfull ut. Hela hans själ var uppfylld af den bild han sett. Aldrig hade ett konstverk, en bild gjort ett sådant intryck på honom. Och hon lät låna sig till modell! Lundström var ju afundsvärd. Att råka på ett sådant fynd! Och han lofvade sig själf att kosta hvad det ville, han skulle leta rätt på henne. För öfrigt, hvad skulle det vara för en konst? Alla modeller kände hvarandra och ett sådant anlete som hennes tog man nog rätt på.

På aftonen förkunnade han jublande för Sillén, Zimmerman, Grundberg, Kronholm och alla kamrater, att nu hade han korn på en modell, som gick utanpå allt hvad de sett.

Flere dagar årad gaf han sig af till Katrinatrakten för att på måfå söka reda på modellen, naturligtvis förgäfvades. Han hade hoppats att någon gång få se detta ansigte, som till den grad väckt hans uppmärksamhet, men dag efter dag förgick utan att han fann rätt på hvad han sökte. Intet hjälpte, ingen visste, hvem hans frågor gällde. Alla modeller förklarade med en mun, att de icke sett någon, som närmelsevis liknade den entusiastiska teckning Malm drog upp af den sköna. Först blef han ledsen, så nedslagen och så hade väl bilden, som allt annat, antagligen med tiden förbleknat i hans minne, om icke Lundströms fotografi kommit ut i handeln. Nu fanns hon, den okända, hos alla konst- och galenterihandlande, bland schöne Damenportraits, och nu väcktes alla hans förhoppningar igen att i henne få den modell han sökt. Men förgäfvades, ty Lundström hade för längesen rest till landsorten för att söka „motiv“ och ingen mer än han kunde ge upplysningar om flickan. Långa stunder kunde vår konstnär stå utanför fönstren och se denna förtjusande bild,

dess strålände ögon, dessa raka ögonbryn och denna vackra, fint bildade mun, så oskyldig, så

Det hade småningom blifvit en fix idé hos honom, att han utan denna modell icke kunde göra något af sitt prisämne. Och denna idé gjorde, att alla andra modeller föreföllo honom olämpliga, omöjliga. Han miste lusten för arbetet, inspirationen mattades och under allt detta ilade tiden undan. Kamraterna grälade på honom, Zimmerman jublade inom sig: Malm hans värsta medtäflare höll på att blifva på efterkälken.

Samma dag Zimmerman med hemlig glädje öfvertygat sig om, att Malm svårligen skulle hinna blifva färdig med sitt arbete, hade man på aftonen modellteckning i akademien. Malm, som med ett par kamrater drifvit omkring på Kastelholmen och Skeppsholmen och njutit af det härliga vädret, som bådade vår, gick upp till lektionen för att afsluta sin teckning. Man lade sin cigarrstump vid foten af den stora florentinska galten i vestibulen, det kallades att bringa rökoffer åt akademiens skyddspa-

tron och så steg man in i modellsalen. Enhvar sökte rätt på sitt staffli och blickade bort mot modellbordet, som starkt belystes af lampor dolda bakom en reflektor. Ljuset föll helt, rent och klart på den skärm, mot hvilken modellen skulle stå och lemnade det stora rummet för öfrigt i en halfskymning, som de små, osande staffilamporna förgäfves försökte att upplysa.

Professorn, en gammal man med istermage, svällande kinder och ett ansigte i karmosinfärg kom in, helsade öfverlägset, vårdslost, gned sina skrofliga händer och frågade.

Nå, hur går det?

Vi vänta endast på modellen.

Jaha, ja det var sant, — och hans läppar drogos till ett belåtet leende, som blotade en rad af tobak svartnade, murknade tänder. Herrarne äro goda och taga fram nytt papper. Vi få ny modell i dag. I detsamma steg modellen in och försvann bakom skärmen. Man satt och pratade i salen, fäste upp sin torchon, formerade sina kriter och väntade. Plötsligt stod modellen där i hela sin blän-

dande skönhet, oklädd midt i lampljuset. I handen bar hon ett purpurfärgadt skynke, i purpur flammade hennes kinder. Och när hon höjde sin strålände blick, tycktes det Malm, att ingen himmel kunde finnas, som ej öppnade sig för den. Erik Malm var bländad: det var hon, hon själf, den så länge sökta och åtrådada! Om han haft öga för annat än den bedårande skapelse han hade framför sig, skulle han ha sett, huru professorn med ett triumferande leende blickade ut öfver sina unga elever. Han njöt af deras förvåning.

Hm ja! Hm ja! snörflade han. Jag skulle tro, att det duger, hvasa? hm ja. Vår modell har sjuknat i kopporna och jag har lånat min egen för par veckor. Låt nu se, att herrarne göra något riktigt fint.

Och ovigt klättrade han upp till modellbordet. När man såg dem där uppe, hon ljus, fin, eterisk och blyg, han tung, materialiserad man skulle icke ha trott, att de hörde till samma slägte. Modellklassen stod tyst, icke ett ord utbyttes. Man kände en fläkt af de gamla grekernas religiösa estetik, som lät areo-

pagen förklara en Phryne af gudomligt ursprung, därför att hon för sina domare blotade formernas fulländning. Hon stod där icke sådan naturen skapat henne, utan sådan konstn drömt henne. Det röda skynket hade fallit ned, låg där, som en blodfläck och kastade praktfulla reflexer på denna sköna kropp, som lyste i alla nyanser mellan glädjens färger rosa, gult och hvitt. Till och med håret var rödgult som guld och låg i långa mjuka lockar öfver de hvita skuldrorna. Malms hjärta bultade, det skymde för hans ögon vid denna syn, som bländande klar som en vision lyste der borta i ena ändan af det skumma rummet. Hans själ var lågande och öppen, som om han väntat på en uppenbarelse, en okänd lycka. Det var, som om denna lycka närmat sig, spridande en salig domning. Hvem kan i ord måla hans känslor? Den, som genomlevat och känt dem, har erfarit deras trånad och sötma. Den, som icke känt dem, för honom blir hvarje beskrifning en bok med sju insegel.

Hm ja! Nu börja vi, sade professorn. Han hade lärt sig sin konst och sina konster i Düsseldorf, då romantiken stod i sitt högsta flor, han hade arrangerat något sentimentalt Magdalena-artadt. Modellen höll en dödsskalle mellan de vackra händerna och blickade uppåt, så att pupillerna nästan försvunno under ögonlocken. Läpparna glödde som kronbladen på en ros, och tänderna tittade fram förstulet blåhvita, jämna som hos ett barn. Malm var så hänryckt, att han icke ens förargade sig åt den teatraliska uppställningen. Här behöfdes sannerligen intet sökt. Det naturliga en nittonårig fågning, ljuf som våren, luftig och lätt som sommaraftonens töcken, var nog, det var mer än nog. Det var inbegreppet af allt, hvad naturen kan erbjuda mest hänförande och tju-sande.

Huru och när denna lektion tog slut, det kunde Erik Malm aldrig sedan påminna sig. Han var som hypnotiserad. Han visste blott, att, när timmen var slut, professorn anhöll att få tala med eleverna. Hvad han sade, hörde Malm knappast på. Han märkte afsigten af

talet, professorn ville endast gifva sin modell tid att försvinna. När Malm omsider fann rätt på sin paletå och sin hatt och rusade utför trappan öfver gården, tyckte han sig märka, att modellen vid sidan af en gubbe, klädd i en uniform, som påminde om prinsens gubbar, försvann i ångslupen, som förmedlade trafiken mellan Röda bodarne och Söder.

Det blef ett lif och prat utanför porten. Sillén svor vid den florentinska galten, vid alla upp- och sydsvears ben, att han skulle taga reda på denna modell-modell. Zimmerman deklamerade spridda strofer ur en dikt för qvinnan, som han året förut skrifvit för en akademisk fest och var själf så rörd öfver sina verser, att hans abborögon vattnades. Sundell, som var praktisk, gick till vaktmästare Pihl, frågade ut honom och kom med den underrättelsen, att hon hette Alice, det var allt hvad han visste.

I detsamma gick professorn förbi och såg på den unga gruppen med ett löje, som skulle vara malitiöst öfverlägset, men som när den gamle epikurén gått förbi, blef bittert. Han

mindes sin egen nngdom. Huru litet behöfdes det icke då för att väcka entusiasm och stordådsdrömmar, och nu, huru fattig och utplundrad kände han sig icke vid åsynen af detta unga garde!

III KAPITLET.

Vecka efter vecka gick, Malm och lilla Zimmerman gjorde fåfänga försök att få träffa modellen. Hon gick för det mesta med den gamle, och var han någongång borta, var professorn desto närmare. Att hon bodde vid gatan i en allmänt känd välgörenhetsinrättning, der modern hade någon syssla, det hade de fått veta en dag, när de mellan Röda bodarne och Södra bergen foro öfver i

samma ångbåt. Det träffade sig till och med så, att Malm, som i båten satt sig i närheten af en ung, mörk och enkelt klädd flicka, utan att fästa sig vid hvem det egentligen var, med ens märkte, att det var den de ständigt sökte och tänkte på. Zimmerman märkte henne först.

Malm, Malm, sade han halfhögt och ifrigt. Det är ju hon, den röda.

Malm vände sig hastigt om. Det var hon. Hvardera rodnade starkt. Malm helsade artigt och bad helt förlägen om ursäkt, att han icke känt igen henne.

Ja, tillade Zimmerman med sitt trefliga leende, si kostymen gör så mycket till.

Flickan böjde sig ned, rodnade än mer, och log förstulet på ett sätt som, Malm visste icke själf hvarför, gjorde ett starkt intryck på honom. En lock af det rika guldröda håret föll ned och i skyddet af den, kastade hon en strålande varm blick på Malm, som kände sig helt hänförd och elektriserad däraf. Han ämnade just säga ett par ord, då båten i det samma lade vid land. Ifrigt hoppade han upp på kajen, gaf flickan handen och hjälpte henne

upp. Alice tackade och log vänligt, så att Malms hjärta kom i uppror och dallrade som en sträng. Så flyktig denna blick än var, hade Malm likväl hunnit lägga märke till den tillbakaträngda lefnadslust, som lyste i hennes ögon och lekte kring hennes röda läppar.

Malm var numera nästan ständigt missnöjd med sig själf ty han försummade sitt arbete. Detta, som förut intagit första rummet i hans intresse, hade trängts undan af Alice. Denna bild fyllde med icke oblandadt ljufva intryck hans själ. Han kände, att han, medan tid var, bort kämpa emot, vara på sin vakt för henne, men därtill ägde han icke kraft. Han var ung och okritisk. Han spekulerade ej, han tog dagen som den kom och den kom med pinande oro, och själföfrebräelser, men när han fått dem nedtystade, då kom belöningen. Hans själ fylldes med vaga drömmar om kärlek, om lycka och fröjd, till dess att hela hans inre glödde. I dessa drömmar såg han henne, ständigt henne, den hemlighetsfulla sköna. Och den inre strid dessa drömmar väckte till lif gaf honom ingen ro,

han kunde icke arbeta, den dref honom omotiveradt ut, han var rädd för ensamheten.

En vacker vårdag stannade arbetet åter i stöpet. Malm kunde icke betvinga sin olust. Då han hade affärer ouppgjorda med en god vän och landsman Matte Kronholm, tog han detta som förevändning för att gå ned till Kornhamnstorg, till det Pettersenska nybygget, där Kronholm praktiserade. Kronholm hörde som elev till akademiens arkitektafdelning, han var en glad och lifvad ung man. Han var alltid „upp i gasken“, som det hette, hade nu för några månader lemnat passare och lineal för att med murslef och hammare öfva sig i sin konst. Malm kom till bygget just, då arbetet före middagen slutat. Mellan ätande och sofvande muraregesäller klef Malm öfver tegel och kalkhögar bort till ett skjul, som kallades kontoret, och frågade efter herr Kronholm, arkitekten.

Jaha, han „Finnherrn“, svarade en handlangerska, torkade sin mun och sina händer i sitt nedkalkade förkläde; hvar han är? Jo det skall jag säga herrn: Var god och följ med!

På en lifsfarlig väg öfver en bråte med ställningar, förbi toma gapande rum och ned för branta landgångar förde hon vår vän genom en liten trång gård till en halft nedrifven mur, i hvilken en provisionell port placerats.

Om herrn klappar på den der dörren i muren, så kommer herrn in till „lilla Iduna“, där sitter herr Kronholm och spisar middag med basen.

Malm tackade, gjorde som qvinnan sagt, och porten öppnades af en diskerska, som såg högst förvånad ut öfver det fina främmandet.

Fins herr Kronholm här?

Jaha, var god stig in i trädgården.

I en den mest diminutiva trädgård man kan tänka sig sutto under en tvinande crategus, planterad i en så och en gammal ännu bladlös lind ett muntert sällskap. Solljuset föll rakt, föll i reflexer från alla håll öfver ett ut-hustak, och en till hälften nedrifven mur in i denna af höga hus omgärdade trädgård, som, om icke den ena muren varit till större delen nedrifven, med mera rätt kunnat kallas en

brunn. Till höger ledde en låg trappa och dörr till en matsal, till venster låg köket. Luften dallrade af hetta, köksos, imma och matångor. Hettan mellan de höga murarna var redan nu tidigt på våren olidlig och det gjorde på Malm ett rent löjligt intryck, när han såg öfver- och under-kokerskor, diskerskor och kypare från det fina värdshuset på andra sidan af gården allt emellanåt komma, ut från köket för att söka svalka här ute, medan de fläktade med sina flottiga handdukar.

Nej, se på Malm, sade Matte, när han fick sigte på vännen, huru tusan har du kommit hit, och vår egen privata väg till ändå? Hvem har visat dig den?

Matte Kronholm var en glad fyr med ljust knollrigt hår och blå muntra ögon. Ett sprittande lif lyste genom hela hans person. För tillfället såg han ut som en illafaren schaskig svensk fana, han var gul och blå, klädd i en blå blus och gult renskinnsförkläde.

Välkommen, gamla gosse! Sitt ner här! Sämja ger rum. Här får jag presentera för dig Nilsson, vår bas här vid bygget, och Pet-

tersson, vår snickare darsammastädes. Mina, tag in mera öl och mat, vi ska ha mycket mat! Mina, tillade han skämtande, öppna dörren till stora matsalen, så att vi få frisk luft här i trädgården! Och Kronholm arrangerade och pratade och bäst det var satt Malm i fin silkesfelb och ljus vårdrägt på „lilla Idun“, mellan två hvitkalkade murare och en snickare och tog sig ut som en påfågel i en hönsbur. Malm hade aldrig varit med i sådant folkeligt sällskap. Han hade väl då och då på bonddanser pligtskyldigast svängt om med jäntorna därhemma, och plågats af deras varma svettiga händer och den härskna lukten från håret. Det tycktes honom öfvermåttan intressant och romantiskt att nu sitta här med arbetets söner. Platsen, belysningen, de hvita murarne och den sparsamma grönskan tilltalade hans måleriska sinne, hans artistnatur. Han fann det pittoreskt genreartadt och han ville tvinga sig till att finna sig däri, men när snickaren lade upp en grof, valkig hand med brunpolerade hårda naglar, ärr och vårtor och basen med sina breda labbar arrangerade

om sitt matsnus, då väckte det Malms äckel. Han kunde icke fatta, huru Kronholm, som gått ut ur ett fint bildadt hem, kunde finna sig här som fisken i vattnet.

Kronholm såg Malms förlägenhet, skratade och sade på finska, jo jo, kära bror, det är icke så godt i början, men människan är vanans träl. Men nu skall du äta mat, „lägg en bit mat i ansigtet“, som det heter på murarrotvälkska, du skall veta, att maten på syltan här är utmärkt, den kommer från Lagman Bengts eget kök från värdshuset Stora Idun här invid. Du ser nu le revers de la medaille. Där inne sitter snobben, här sitter mobben och dit hör jag för tillfället.

Malm fick sin välsmakande mat, men det bjöd emot, han kunde med möda förtära den, och stack stora stycken under bordet åt en hvit- och brunfläckig hund, som bar det oförskämda namnet „Som du“ och som snuggade hos alla gäster. Samtalet ville icke taga någon fart, och Malm ville redan bryta upp, då i detsamma den gamle mannen, modellens ständiga följeslagare kom in. Nilsson och Pet-

tersson helsade på honom, han hette Martell, farbror Martell. Malm lade genast märke till det naturligt behagliga sätt, på hvilket gubben gick, stod och helsade. Hans kropp var så välbildad, att alla hans rörelser blefvo harmoniska. Den gamle drogs med halft våld ned på bänken, farbror skulle dricka bajerskt öl, en halfva, något som farbror sannerligen icke tycktes ha något emot. Malm blef starkt intresserad af den nykomne, nu skulle han få veta, hvem *hon* var och hvad hon var.

Gubben satte sig, presenterades för Malm och Kronholm och fann sig förträffligt i sällskapet. Farbror Martell var en väldig gestalt. Det vågiga håret, det praktiga skägget, örnäsan och de blixtrande ögonen gåfvo honom ett apostelartadt utseende, han påminte om den helige Petrus eller Paulus.

När han öppnade sin ädelt skurna mun med de, för en gubbe ovanligt röda läpparne och begynte att tala, var illusionen bruten.

Först och främst talade han med denna olidligt pipande stämma, som man så ofta hör i Sverige och då oftast hos stora grotta kar-

lar. Därtill flödade hans tal af svordomar och cynismer, dem han fullkomligt ogenerad för sina grannar med den mest obekymrade min slungade ut i världen, precis som om han suttit hemma och läst „Gud som hafver barnen kär.“

Malm kunde icke taga sina ögon från den vackra gubben, den dugde som modell, tänkte han. Ett sådant präktigt hufvud! För öfrigt hade gubben en obetydlig likhet med den fjutjusande modellen.

Jag har sett Er, herr Martell, förut med den vackra flickan, som . . .

Har sett er också, min herre, när ni glor på flickan, och han tillade något som icke kan återges.

Malm rodnade. Är det eder dotter? Hon liknar Er.

Precist, det slår in, min dotter i äkta förbund med min första hustru Helena, i tiden dansös, en bildskön qvinna, nu matkars mat.

Ja, gubben är omgift nu på gamla dar, sade Pettersson leende och hustrun är svart-sjuk om honom som en turkinna. Jo, jo, när

man varit vid Svea garde och ännu ser ut som Gustaf Wasa på Ridдарhustorget, så kan man tjusa qvinnorna, fast man är snart sjuttio år eller hur farbror!

Gubben Martell spottade med själfkänsla och öfvertygelse, kände sig något smickrad och började berätta om sin ungdom.

Hans första hustru, som var af italiensk extraktion — modern hade hört till Gustaf III:s balletkår — hade stått modell, hans dotter skulle göra detsamma. Han själf hade i sin ungdom afbildats som Kristus och Johannes, och allt efter som han åldrats, hade han passerat genom hela den svenska konsten som representant och original för de äldre apostlarne och vår Herre, att icke als tala om de svenska hjältarne från Odin och Starkodder till Gustaf Adolf. Han var som sammanvuxen med konsten, redan som fyraårig hade han stått för „Målargubben“ P. Hörberg som himmelens engel. Alla seklets konstnärer, alla som målade och höggo i sten, hade han sett, känt, talat med. Så hade han känt en, som förut varit handelsbokhållare, han var förresten från

Wermland, en flink och habil herre, som sedan blef en ryktbar skulptör och som hette Byström. En gelbgjutarelärling Bengt Fogelberg hade han också känt och på femtiotalet stått modell för hans Birger Jarl. Han hade hjälpt till att blanda ihop professor Westins "Människofärg" och stått modell för finnen Robert Ekmans italienska röfvare och finska bönder, för Laureus' smugglare och Molins hafsgud. Sandberg och Holmgrenson, alla akademiens direktörer ända till den, som nu regerade och lefde, en hel skara af en gång lysande namn, nu förgätna och glömda, alla hade han betjänat med sina formers fulländning. Alla voro de döda, professorer, agreer, hofintendenter, kungliga hof- och staty-bildhuggare, riddare och kommandörer, och glömskans damm hade fallit öfver en stor del af dem, så tungt, att det behöfdes verkligt studium, för att få veta, när de dött och hvad de gjort.

Gubben Martell ensam gick omkring, skropade, skröt och drack allt starkt han kom öfver, och lefde på att se harmonisk, ärevördig, behaglig och förtroendeingifvande ut.

När gubben var som mest i taget och gaf Malm tillgodo en inblick i den svenska konstens historia, sedd bakom kulisserna; och i sitt saftiga språk, visade sitt lands stora män i nattrock och nattmössa, ringde det i byggets klocka. Basen, snickaren och Matte Kronholm reste sig upp och togo afsked. Gubben Martell, Malm, hunden „Som du“ och en hel legion af feta, snåla flugor, blefvo nu ensamma i trädgården. Malm bjöd gubben på mera öl, allt i hopp att få honom att tala om dottern, men gubben var honom för slug. Han var munter, en munterhet utan glädje, sammanfatt af fysiskt välbefinnande, bekymmerlöshet, trots och alkohol. Han pratade väl för sju, talte om, huru han haft det som soldat och under kriget. Han hade följt med den svenska observationskåren till Danmark under 1848 års Schleswig-Holsteinska krig, men om det enda Malm verkligen ville veta var gubben omedgörlig. Till sist frågade Malm rent ut, om icke dottren skulle få komma upp på hans atelier, men oaktadt Malm bjöd fyra kronor i timmen för hvarje sittning, oaktadt han på

det varmaste och enträgnaste framhöll nödvändigheten för honom att få sin tafla färdig och bra, blefvo alla löften tillbakavisade.

Nej, gubben Martell är ingen narr, flickan kommer inte upp till en ung gentil herre som ni. Att Martell bodde på Söder i en välgörenhetsinrättning där hans hustru hade kosthållning eller något dylikt, att hon var en sträng människa, att de hade två barn, var allt hvad Malm fick veta och detta äfven först, sedan han spilt en dyrbar tid, bjudit gubben på flera jamare, stenborgare, solstrålar och hvad de allt heta, dessa förfärliga blandningar, som utgöra Stockholms krögares hemlighet. Och därmed försvann hans sista hopp att få den vackra modellen.

Att den tafla, på hvilken Malm och hans kamrater ställt så stora förhoppningar, aldrig blef färdig, skydde Erik Malm sedan endast på den modell han icke fick. Han kunde intet göra, hon var den enda, som fullt congruent täckte och fyllde ut den bild han i sin fantasi skapat af den episod han behandlade. Han hade lagt upp denna tafla med lif och lust;

som skizz hade den väckt allas gillande, ja beundran; och enstämmigt förutspåddes honom den stora medaljen. Under arbetets gång hade verket, tack vare ett entusiasmeradt arbete klarnat för honom, men från den dag han sett den nya modellen var det slut med hans arbetsförmåga. Hon eller ingen! Hon fyllde ut hans tankars och drömmars värld, fyllde ut den så, att hon tum för tum dref ut den geniala uppfattning, det lefvande intresse han engång haft för sitt verk och när denna uppfattning, detta intresse bleknat bort, återstod af konstverket endast en halffärdig nedsölad duk. Tider gingo om, innan Malm fick fullt klart för sig, att hvad han denna vår gått och burit på hade föga att göra med konsten.

IV KAPITLET.

Det var slut med arbetet på akademien. Högtidsdagen var öfver, prisen voro utdelade. Malm hade blifvit förbigången, lilla Zimmerman blef den lycklige. Striden var slut. Både för segraren och den slagne följde nu en tid af behaglig afmattning. Man slapp det jägande arbetet, oron och ovissheten. Erik Malm beslöt att lemna staden på någon tid, att flytta ut på landet för att der måla flitigt, glömma sina missräkningar, sina lidanden och sin modell. Han valde trakterna kring Nackanäs. Där hade han ett godt stycke bortom värds- huset funnit en riktig idyll. Under åldriga lindar, mörka balsaminpopplar och rönn i doftande blom, gömdes en låg gammaldags byggnad med brutet tak och stor svale. En porlande bäck, en förvildad trädgård, där styfva kejsarkronor, blossande röda borstnejlikor, små bleka pimpinellrosor och snöhvitt viburnum växte

om hvartannat mellan manshög hundfloka. Och i denna lilla förvildade värld lefde och rörde sig tusende af vårens, af tillvarons fröjder betagna lif. Humlan brummade belåten och vältrade sig i blomstrens pollenmjöl, så att den lurfviga pelsen var hvit. Biet sög honung ut ur vårens förstlingar. Larverna, stora läckergommar, åto det mjuka vårfriska gräset och de spädaste bladen, innan sommaren lätit chlorophyllen hårdna och bladnerverna bli sega. Naturens lyxbarn, fjärlar, ljusa som äppelblom, sväfvade fladdrande öfver blomsterprakten, libeller, surrande skalbaggar och de glänsande fjunen från utblommade sälg och poppelarter simmade i luften, skimrade och lyste blinkvis till som fina elektriska lågor. Men hade den unga våren väckt lif utanför den gamla manbyggnaden, var där inne tyst och ödsligt som alltid i rum, som varit obebodda i årtal.

Huset hade synbarligen förut varit manbyggnaden på en större egendom, som sedan splittrats i små lägenheter, det antydde dess stora dimensioner och de spår af sjuttonde seklets elegans, som tack vare de halföppna

luckorna kunde skönjas därinne. Sommarsolen smög sig in genom de utanför stående lindarnes täta löf och fyllde rummet med ett grönskiftande guldskimmer. Väggarne i stora salen voro indelade i pannåer i perlgrått med gula border. Lågande altare, koger och pilar prydde pannåens fyra hörn. Några stelbenta stolar och bord med magert trävirke i perlegris och gult. Ett par gueridoner med sfinxer i sargen tydde, att huset sett bättre dagar. Forna sommargäster hade på tapeter, fönsterkarmar och möbel ristat verser, initialer och åratal till minne af de dagar de tillbragt här. Mellan fönstren hängde ett porträtt i krita af en dam från gustavianska tiden med hvälfda ögon och ett tillgjordt spirituelt leende, midt emot ett kopparstick af Gustaf den fjerde, med spännhalsduk och stram hållning. En familj af tusenfotingar befolkade ramen. På bilden var med en nitid stil skrifvet

Celui, qui mets un frein à la fureur des flots
Sait aussi des méchans arreter les complots.

och derunder följande sanna sentens:

Le crime fait la honte, et non pas l'échaffaud.

Hvilka tunga tankar hade icke den, som skrifvit dessa linier, burit på! Förvisso var det någon af tidens „malcontenta“ och „illvilliga“, som här rufvade på politiska spörsmål. Ja, det var det! Ty när Malm genom det låga fönstret blickade ut öfver dalen och öfver de krusade böljorna bortom skogen, läste han i fönsterrutan följande med en diamant inristade rader:

Hereux qui content de son humble fortune, loin de l'éclat, vit dans l'état obscur où le ciel l'a place. 1794.

Var detta den tvungna stillhetens resignerade suck eller den sanna förnöjsamhetens lofsång? Ingen kunde mera svara på denna fråga. Men denna helsning från ett sekel som gått, göt ett skimmer af lif och poesi öfver detta gamla Tusculum, som gjorde ett starkt intryck på den unge konstnären. Han gick genast till andra ändan af den stora byggnaden, till det åldriga par, som bodde här i några rymliga rum och hyrde lägenheten för sommaren. Hit skulle han flytta in med vännen Sillén och här skulle „målas värre“.

En vacker junidag gaf han sig i väg till ångbåten vid slussen för att fara öfver till Danviken och så öfver näset till Barnängens brygga. När han kom ned, var ångslupen nyss gången. Han beslöt då att gå den vackra vägen till fots och började att makligt vandra upp mot söder till denna stadsdel, som han så ofta besökt förgäfves den tiden han sökte rätt på modellen. När han kom till gatan, hörde han en häftig träta i en portgång.

Det var en äldre qvinna, som trätte på någon, som snyftade och gret — han hörde endast afbrutna satser komma hit i helgdagsstass, i siden och sammet skall jag taga emot dig — så där och det har du hållit länge på med kom inte i mitt hus, innan du bytt om din dräkt igen! En liten port öppnades med fart och skyndsamt kom Alice ut på gatan.

Var detta Alice, den eljes alltid så enkla Alice? Hon var nu klädd i en elegant sommardräkt, hatt med fjäder och blommor, långa gants de Suède, som krullade sig uppför arm-

bågarne, och ett parasoll rödt som en Vallmblomma. Hon torkade hastigt sina tårar, då hon märkte Malm och skyndade gatan framåt. Malm var icke sen att följa henne. Han följde henne med klappande hjärta, han kände och hörde tydligt, huru det slog mot bröstkorgen.

Hvad har händt, fröken Alice? Kan jag hjälpa Er sade han med värme och medkänsla. Hvem var den gemena käringen, som behandlade er så där?

Alice var förvirrad och generad. Hon kämpade synbarligen inom sig själf, om hon skulle tala eller tala. Till sist brast det ut och medan de gingo gatan fram, berättade hon med tårar af vrede och förbittring.

Käringen, sade ni, herr Malm? ja det är just rätta ordet — det är min stjuvmor. Hon har aldrig kunnat lida mig, och i Alices granna ögon lyste en eld af vrede. Hon har ofta hotat att drifva mig från hemmet, nu har hon gjort det. Hon har två egna barn och dem skall jag passa på och passa upp från morgon till qväll och det vill jag inte. Åh, jag är så olycklig så

Men er far då?

Hm, min far, sade flickan och en dragning till löje syntes öfver hennes mun som ännu ryckte af gråten. Han skulle bara våga sätta sig upp mot mor! Han är mera rädd för henne än jag.

Hvad har då hänt i dag, eftersom hon är så vred?

Jag har med mina egna penningar, pengar, som jag själf förtjenat, köpt den här klädningen. När man är ung och

Och vacker

Ja, vacker, sade hon okonstladt, så, förstås, vill man inte sitta hela dagen i sällskap med fattighjon, se blagarnsväf och groft linne. Man vill, och hon log mellan tårarna, se ut som folk, men si det kan mor inte lida och . . .

Så gick hon på och pratade och med de nitton årens sorglöshet glömde hon småningom sina bekymmer och hörde tjust och förtjust på Malms tröstande tal, hans ömma och smekande ord. Det tycktes dem som om de redan länge känt hvarandra. De hade gått gata upp och gata ned. Till slut sade Alice helt

förskräckt: Men hvar i Herrans namn gå vi då? Jag får lof att vända om.

Ack nej, fröken Alice, kom med! Vi ska fara till Nacka, till Nackanäs.

Jag bjuder på middag. Och för öfrigt, hvar skall ni gå nu? Har fröken Alice någon släkting eller anförvandt?

Alice såg villrådig ut, hvar skulle hon vända sig? Ja, hon hade en faster, som bodde någonstans på norr, men dit var det långt. En rik moster, som höll antiqvitetshandel hade hon borta vid vestkusten i . . . borg men dit var det ännu längre.

Kom med! lockade Malm och hans stämman klang mild och smekande. Därute är friskt och grönt. Militärmusiken spelar hela dagen. Vi få en fin och glad middag. På afton är det dans därute.

Och hon gick. Hon gick först och främst af förbittring öfver hvad hon ansåg eller ville anse som en oförrätt från stjufmoderns sida. Hon gick, ty hans stämman var så sympatisk och lockande, hans vackra ögon tiggde och bådo så ömt. Hon gick, ty hon var nitton

år, var vacker och hade i dag för första gången en dräkt, som till och med en dam af värld funnit oklanderlig, en klädning, som var förtjusande och chic.

En timme senare sutto de uppe på verandan vid ett litet festligt bord. Kyparen kallade Alice „fru“, något som jagade blodet upp till hennes kinder och löjet på hennes mun. Solljuset skimrade öfver de blå vågorna, dansade på de vårfriska bladen, kastades åter från hvita duktyg, bröts i slipade kristaller, lyste som en jättetopas i Marsalakaraffen, gnistrade till från nysilverservisen, glänste åter i två par unga ögon, som tjusta och förtjusta sökte hvarandra. Och mellan dem knötos osynliga trådar af gemensamma hemligheter, tysta förtroenden, ord, som ingen annan förstod, osagda frågor och löften, som endast ögonen talade om. Ett par starkt uppstoppade militärer gingo strama och medvetna om sin betydighet förbi dem. Den ena stack monoceln häftigt i ögonvrån, såg på Alice och mumlade något om „tusan så grann“. En gammal man med trött och lutande gång kom ut

på verandan, satte sig icke långt från de unga. När han fick sigte på dem, ljusnade hans anlete, fyratioåriga förbleknade minnen fingo åter lif och färg. Hans skumma åldriga ögon sågo varmt och sympatiskt på de unga. Det var som om de fört med sig en helsning till honom från den ungdomsvår, som varit och varit för längesen. Ett par skarpsynta medelålders damer reste sig förnärmade upp och gingo till ett annat bord.

Därute ljöd militärmusiken. Den spelte Svabodas präktiga parafras öfver Loreley.

Jag vet icke hvad det betyder,
Att jag så sorgsen är,
En saga från forna tider
Har blifvit mitt hjärta så kär.

Först hviskande intima och ömma, svälde tonerna långsamt till, blefvo våldsamt lidelsefulla för att sedan dö bort i en vemodig klagan.

Det var den gamla sagan om den unga våren, som ständigt kom segrande igen med sång och klang, med den sjunde himlens lycksalighet och fröjd. När de arm i arm, han mycket blek, hon rosenröd, vandrade under

strandens alar och sågo, huru löjorna lekte i vattenbrynet, hörde de samma sång i våg-sqvalpet. När de ystra af fröjd trefvade sig fram mellan ormbunkar och slån, qvittrade gransångaren från skogens gömslen samma sång.

När de rädda att gissa till hvarandras tankar och vaknande aningar, hand i hand hunno till det gamla huset och lyssnade, utan att våga se på hvarandra till aftonvindens orgel-toner i popplarnes och lindarnes kronor, då hörde de den igen.

Och timmar förrunno och dagen förgick som lyckliga timmar och dagar förrinna, och qvällen föll på och skuggornas tropp från skogarnas gömsel steg smygande opp och svepte i luftiga töcken jorden. Det blef så tyst, så tyst och intimt, att den sorlande bäcken tycktes indiskret. Men ju tystare det blef omkring dem, dess häftigare brusade det inom dem. Och lidelsernas storm svälde och svälde och lyftade dem högre och högre upp ur deras vanliga fåra, och i berusande fart bar det af öfver alla gamla känningsmärken för pligt och bud, för ondt och godt. Och ju högre

strömmen svälde, desto lättare gled det utför, desto obetydligare föreföllo de gamla hindren.

Malm tyckte sig i rosig morgon segla ut på en glänsande ban mot fjärran, där lyckalighetens öar hägrade. Hans förstånd och hans vilja voro bundna, af dessa brännande ögon, de ledde honom hvar de ville. Och dock, äfven i detta ögonblick, då hans hela varrelse var underkastad denna suggestion, kände han ett ögonblick, att hans vilja var fri, högt skriade inom honom samvetets röst — infami! för att i nästa ögonblick qväfvas och dö. Och den sista rediga tanke han hade var: le vin est tiré — il faut le boire.

Där nere från dalen steg ångan af konvaljer och rönn med aftonvinden upp mot höjden och de sista tonerna af Loreley dogo bort i en snyftning.

Rödhaken slog sina svagt tonande locktoner, en stjärna drog ned i en ljus strålände strimma mot firmamentets halfdunkel, slocknade och försvann i det oändliga intet.

V KAPITLET.

Några dagar hade förgått. Han hade målat af henne och ansåg själf denna studie för det bästa han hittills gjort. Nu var hans tafla emellertid färdig. Sillén och Zimmerman hade lofvat komma ut, för att se på Malms idyll. Här måste göras slag i saken. Som det nu gick, kunde det icke fortgå. Sillén skulle flytta in med första och värdsfolket sen, hvad skulle de säga?

Jag går hem till dig och talar med mor din, sade Malm en dag.

Nej, nej, gör inte det! svarade Alice oroligt, jag gör det själf, jag är rädd. Dag efter dag gick, men hon gjorde det icke. Vårsommaren var så härlig, lifvet låg solbelyst och behagligt för henne. Vårtrött hängaf hon sig åt den drömmande ljufva lätja och sorglöshet, som tillhör ungdomen, den första ungdomen.

Lifvet låg strålände soligt för henne, som solvägen på sjön där borta mellan lindarna.

Hon hade fått någon, som med deltagande lyssnade till allt hvad hon burit inom sig sen långa år, allt hvad hon känt och kände.

Det märkvärdiga var emellertid att för allt detta hade hon icke egna tankar, icke ens egna ord, hon hade skaldernas, poeternas, och dem kunde hon. I hennes lilla väl modellerade hufvud rymdes en hel anthology, men hvilken vers! Vers, som redan för tjugo till femtio år sedan förklingat, vers, som gjort sitt verk, eldat, entusiasmerat sitt tidehvarf, satt våra fäders och förfäders känslor och tankar i rörelse, vers, hvilkas former, ja till och med ord syntes den nya tiden underliga, osköna och förkonstlade. Dikter, som sedan tjugo år legat gömda på bibliotekernas hyllor, dem någon lärd herre tog ned en och annan gång under decenniet för att skrifva en djupsinnig afhandling, som knappast någon läste, om „förföristerne och den nya skolan“, „Skalden G. A. Holmström och det göthiska förbundet.“ Öfver alla dessa förgättna och okända sångare

gick Alice omkring som ett lefvande och vackert monument. Deras tankar och ord använde hon, när naturens skönhet berörde henne, när hon var sorgsen eller glad, när kärlekens låga svedde hennes själ och sinnen. Svaga människor älska starka uttryck och Alice var svag. I poesin anslogs hon mest af de starkaste ord, de kraftigaste bilder, det var dem hon förde på tungan, när hon ogenerad vågade och ville säga, hvad hon hade på hjärtat. Hvar hade hon lärt sig dessa dikter och dessa verser? frågade Malm alldeles förbluffad öfver att höra denna antidiluvianska prakt ur en så ung, så röd mun.

Jo, på inrättningen. Där hade funnits en, som bar ved till kosthållaren, sopade gatan och höll gården ren, en, som i sina dar varit en riktigt fin och lärd herre. Han kallades magistern, han hade legat i Upsala i många år, skrifvit i tidningarne, hade ett godt och skarpt hufvud, men drack det gjorde han, och var galen i allt hvad qvinnor hette. Han hade så långt hon mindes hvarenda vinter hört till inrättningens hjon. I motsatt ordning till flytt-

foglarne försvann han hvarje vår, men när det blef kallt och ruskigt, kom han igen. Hvad han gjort och hvar han varit sommaren om, det talte han aldrig om.

Hvad hette han, var han gammal, hvad var han? sporde Malm. Hvad han hette, det visste hon icke säkert. Stjernström kallade han sig, men han lär ha rätt och slätt hetat Ström. Hjon var han, hjon på inrättningen. Han var fasligt gammal, ehuru han aldrig ville kännas vid sina år. Han var ännu emellanåt en riktig sprätt, gick med en smutsig blå sidenkravatt, med fladdrande ändar, så gammal han var, helsade och log mot alla vackra flickor, och såg på dem med sina utbrända ögon som en gammal hök på en dufva. Han lade kokett upp sitt hvita långa hår längs pannan och talte som en prest eller hofman. Dess emellan var han värre än den värsta och kunde säga saker, som till och med hennes far förargade sig åt.

Nå, är han der ännu?

Nej, han kom i fjol till Konradsberg.

Åh du min skapare, det var också ett öde.

Ja han var redan länge fjoskig mest på allting utom att läsa och skriva kärleksvers, men se det kunde han. Vintern om hvarje ledig stund reciterade han upp poesier för henne.

När Alice som tolfårig sprang omkring på inrättningens gård bland allt detta mänsklighetens affall, som myllrade där i hundratal, hade han fäst sig vid det vackra barnet. Hennes goda minne, hennes musikaliska uppfattning och förmåga af reception, blef för den förryckta skönhetsdyrkaren en ny blank och oskrifven tafel, i hvilken han ristade för långa, långa år allt hvad han engång själf studerat och älskat, ordprål och uppsvällda känslor, falsk och äkta poesi, allt, som engång förslappat hans sinnen, förtärt hans arbetsförmåga och gjort honom till den slattriga varelse han var.

Poesin hade blifvit ett gift för honom, ett slags morfin, som söfde hans själ, lät honom glömma, ett gift, som verkade rusande på hans nerver som starkt vin, hetsande som champagne och mosel. Poesin lät honom förgäta nuet, hvad han var och varit, försatte honom i ett nytt läge, gaf honom andra idéer

och tankar. Poesin gjorde honom glad och käck, när versrytmen var korthuggen och innehållet muntert, kärlekssjuk och tvinande, när versen var mjuk, flytande, erotisk. Det finnes i världen ingenting kraftfullare och också ingenting kraftlösare än ordet.

Det var kärlekspoesien magistern odlat. Främst hade choragera i den svenska „cour d'amour“ förderfvat hans fantasi och förslöat hans omdöme. Och han var dock en man, som varit kallad att taga del i lifvets praktiska, dess uppfostrande yrken, huru mycket mera förderfvande och osund måste icke en sådan läsning blifva för en ung qvinna med trång, nästan ingen verkningskrets, och en inskränkt syn på tingen! Denna uppfostran hade ensidigt utbildat hennes fantasi. Hon lefde i tvenne världar, där uppe på bergen i fattighuset med stackare och uslingar bland armod och elände, men detta var endast skenbart, i verkligheten lefde hon i en helt annan värld med prins Enzio och Astolf, Martyrerna, Laura, Francesca di Rimini, Fritiof och Ingeborg. Hon gick och väntade på det vidunder-

liga, på sagoprinsen, som skulle komma och fästa henne med det röda guld, föra henne fjärran till ett glänsande drömslott. Därför strålade hennes blick, därför var den varm och väckte den glöd. Sådan var den uppfostran Alice fått. Och nu, nu hade Malm en förnimmelse af att han tagit vid där, hvar den andra slutat.

När Malm snart nog kom underfund med denna brist på omedelbarhet, denna totala frånvaro af originalitet, kände han sig i högsta grad besviken. Lika hett som hans blod brunnit, lika brinnande som han dyrkat denna sköna bild, lika besviken kände han sig.

Likasom en het sommardag åskmoln lägga sig borta vid horisonten, så kände han under dessa soliga dagar, som om en dof förbittring och vrede samlats ihop inom honom, främst mot honom själf, för att han varit så lätt hänförd, så svag; och så emot henne, emedan denna bländande skapelse var en kopia från förgångna tider, så andligen tom, så ihålig, så obetydlig. Intet på himmel och jord, som hörde till detta nu, intresserade henne. Hon

lefde på andras tankar, kände med andras känslor. Som en fint kännande konstnärns natur, måste han lida af denna brist på omedelbarhet, natur och sanning. Om hon varit naiiv, ja till och med rå, han skulle ha — tyckte han för ögonblicket — bundit henne för lifvet, men nu — hvem garanterade för att icke all denna extas, denna öfversvallande kärleksglöd var ett fantasiens foster, tom som den tirad hon just nu med sin smekande musikaliska stämma deklamerade för nattens stjärnor, strofer ur „Östans sång“ i Lycksalighetens ö:

Daggens rörliga juveler krönte myrtenskogens hår
Jorden lik ett lyckligt öga, glänste af en glädjetår;
Såg sig om i mörkblå rymden, till de gyllne systrar opp,
Som vid kärlekstjärnans harpa ordna sina dansers lopp.

VI KAPITLET.

Sillén hade med „ångbåts-Kalle“ lemnat bud, att nu skulle han komma i „eviga rappet“. Malm fick det hett om öronen. Hvad skulle han taga sig till? Här måste göras slag i saken. Han tänkte skriva till Alices mor och lägga ett godt ord för flickan, men skriva, det var icke hans göra. Så svårt det var, beslutade han sig för att själf gå upp. Men hvad skulle Alice säga? Bäst var att intet nämna för henne.

Det var en tyst försommar-söndagsmorgon. Himlen var molnhöljd. Skogens sångare hade stoppat sina pipor i säcken i förbidan på regn. Stundom såg det ut, som om regnet skulle komma ned i hvart ögonblick. Luften var mättad med fint fördelade vattenångor, men endast ifall man såg på rockärmen kunde man se perlelika vattenblåsor på det mörka klädet.

Költorpa sjöns spegel var blank som en silfverskifva, vinden slumrade än.

Bryggan vid Nacka var full af helgdagsklädda människor, som begåfvo sig till kyrkan. Ångbåten, ett gammalt skrälle, som kallades „lungsoten“, emedan den utförde sitt arbete under ett ohyggligt stönande, som om den rent af velat gå i sär, gifva upp andan och ångan, paddlade långsamt fram mellan gröna ängar och täcka uddar, skrämde här och där i sunden en skock snattrande ankor och badande barn.

Malm hade under resan god tid att tänka på, huru och hvad han skulle säga. Det var sannerligen icke lätt att komma fram med den mission han hade att framföra. Huru han än vände saken och ju mera han tänkte på den, desto klarare fick han för sig, att han hade mycket att blygas öfver. Och blodet steg honom nu åt kinderna och hufvudet, så att öronen brände, han andades djupt och undrade om någon sett, huru upprörd han var. Omsider kom „lungsoten“ fram. Malm steg i land och ju närmare han kom målet

för sin vandring, desto mera oklar blef saken för honom. Huru skulle han börja? Hvad skulle han säga? Tänk om han skulle vända om! Nej sade han högt för sig själf, för att stärka sitt mod och sin beslutsamhet. Nu stod han vid porten. Det klarnade plötsligt upp, molnen drogos undan som en gardin, solen bröt igenom. Reflexerna från de våta taken, gatstenarne och de glänsande bladen fyllde luften med ett strålände ljus, som fanns öfverallt, lyste igen öfverallt, gaf allt denna egenomliga friska klarhet, som endast hör mid-sommaren till.

Malm kom in på en gård, som alltigenom gick i fattigdomens färg grått i grått. Huslängor, som på årtionden icke sett kalkqva- sten, fönster med strimmigt iriserande glas. En gårdsplan där nässlor och gråbo, i sparsamma och nödvuxna exemplar stucko fram mellan knaperstenarne. Mellan ett par lutande portstolpar och ett förfallet staket såg Malm en förtjusande rundmålning. Strömmen glänste och glittrade, måsarna seglade på starka vingar öfver dess yta. Hamnen med väldiga

lastångare och små lätta passagerarebåtar låg som ett jättepanorama framför honom. Slottet och husen på norr sågo ut, som om de uppförts af ljus och dimmor, icke af kalk och sten. Långt borta vid horisonten lågo molnen bländande hvita i jättelika former. En glänsande tafla full af skönhet, rikedom och lif, som stod i den bittraste kontrast mot den ödsliga gården och de ruskiga husen häruppe. Inrättningen var icke något egentligt fattighus, den lemnade tillfällig bostad och arbete åt dem, som alldeles frivilligt sökte sig in här. Om vintern var tilloppet mycket stort, om sommaren, när det ges „hus i hvar buske och säng på hvar äng“, voro hjonen få. Malm vände sig till några dåsiga hjon, som solade sig på en förfallen trappa inbegripna i ett trögt samtal. Då och då sade de till hvarandra ord, som gärna kunde varit osagda.

Är fru Martell hemma? frågade Malm.

Ja 'vars, stig in första trappan till höger, andra dörren till venster!

Malm steg in i ett stort ödsligt rum. Sängarne till venster upptimrade i två etager öfver hvarandra som i en gammal ångbåt, de långa matborden till höger med sina bleck- och stenkärl utvisade, att rummet användes både till sof- och mat-sal. Golfvet gick i vågor, taket var svart, sprucket och såg ut som ett kartverk. Midt i rummet stod fru Martell söndagsklädd synbarligen på väg att gå ut.

Det var en liten oklanderligt snygg person med tunt svagdricksfärgadt hår upplagdt i hög korbelt med kam af sköldpadd på gammaldags sätt. Hon hade hvassa ögon och djupt inskurna mungipor. Till sitt väsende var hon sirlig och kruserlig, neg djupt, helsade omständligt och talte i stereotypa fraser. Hon hade i lifvets hårda skola lärt sig att veta, hvad hon ville, att sträfva endast efter, hvad som var närmast möjligt och främst låg till hands. Hon behandlade allt kallt, formelt, nyktert och ordentligt. I daglig beröring med mänsklighetens affall hade hon, utan att precist grubbla däröfver, sett, att lidelsens och fantasiens förringar fört de flesta af hjonen till detta hus.

Hon hade lärt sig att afsky dessa tvenne mäktiga andliga häfstänger som roten till allt mänsklighetens elände.

Jag skulle önska att få tala med fru Martell, började Malm sitt tal.

Ja, det är jag. Min herre är god och stiger in, var så god.

Stör jag inte? Fru Martell ämnar visst gå ut.

Nej ingalunda. Var god, här är mitt rum. Hon förde Malm in i ett litet rum, som bildade den angenämaste kontrast mot den grå ödsliga matsalen. Fullt med blommande rosor i fönstret som spridde en afundsvärd doft. En högljudd kanariefogel i hvit bur fyllde rummet med lifsglädjens toner. Snygga linnemattor, enkla, men ytterligt välvårdade möbel, blomniga tapeter och en gammaldags kakelugn på messingsben gäfvor rummet en prägel af vänlig hemtrefnad och absolut snygghet. I rummet sutto tvenne små flickor och läste i en psalmbok. Fruen sände barnen i ett inre rum, stängde dörren efter dem, bad Malm taga plats och satte sig själf. Malm vände på hatten,

blef röd, tvinnade sina bruna mustascher, sväljde gång på gång, hostade och började med ansträngning. Fru Martell han repeterade det flera gånger Fru Martell, kom det omsider, ni har en dotter. Puh, det här låter ju som ett frieri, tänkte han för sig själf.

Två, min herre, den ena tio, den andra tolf år, Martha och Maria. Men med hvem har jag äran att tala?

Herr Malm, mitt namn är Malm, jag är målare. Ni har också en stjuftotter Alice.

När Malm sagt sig vara målare, blef frun oangenämt berörd, när han så talade om Alice, mulnade hennes panna starkt, blicken blef skarp, mungiporna än djupare, nervöst ryckte hon i sina kläder.

Ja jag har haft en stjuftotter Alice. Hon har, — hon har förlupit sitt hem, jag har icke sett henne på mer än en vecka. Men hvad vet ni om henne? — Och frun reste sig oroligt upp. — Hvar är hon, har ni sett henne?

Ja, jag har sett henne. Han rodnade, så att det brände under ögonen. Jag vet, hvar hon är. Jag — jag — ville endast säga, att

hon icke förlupit sitt hem, hon har blifvit utvisad, min fru. Och nu tyckte Malm, att han hade öfvertaget, att han kunde med större säkerhet yttra sig i saken. Han blickade därför upp med en viss frimodighet.

Utvisad, säger ni?

Ja, jag säger så, ty jag har själf hört det här utanför detta hus.

Fru Martell försökte att bekämpa den rörelse, som betog henne. Ögonen sköto blixtar, om af vrede eller smärta, var omöjligt för Malm att uppfatta.

Herr Malm, begynte hon, — orden föllo som sönderbrutna ur hennes mun och stämman vibrerade, hon var synbarligen djupt upprörd. — Herr Malm, sade hon kort, och det sirliga gammaldagsväsendet tog slut, med anledning af hvad ni vet tvingar ni mig att tala om saker, som jag helst ville tiga med.

Hon, Alice — hon har stått modell, och efter att ha bekämpat sin rörelse och tilltagande vrede tillade hon saktare: — oklädd.

Ja, visste ni icke det?

Nej, det hade aldrig skett, ifall jag haft en aning om den saken. Men ni, ni visste det!

Ja, det var för öfrigt hennes far, som

Hennes far, Martell? Hvad säger ni? Det är omöjligt.

Tyvärr är det fullkomligt sant.

Nu föll fru Martells beherskning till föga.

Hela hennes lidelsefria, kalla natur, hennes stränga känsla för det passande gick totalt under i denna inre kamp. För engång betogs äfven hon af lidelsen, hon var vred i högsta grad. Malm började att finna situationen allt mer och mer invecklad. Hvad hade han icke velat gifva, om han varit långt härifrån! I hvilka vidlyftigheter hade han icke invecklat sig! Han hade kommit för att be fru Martell låta dottern vända åter, och han fick del af en hel familjetragedi. Hon talte om den själf. Hon var öfver trettio år, hon hade icke tänkt på giftermål, hade litet penningar och lefde ensam, tyst och stilla, då hon blef bekant med Martell och tjusades af hans père-noble-manér, det var nu sexton år sen dess. Han hade intet annat än en gentil ko-

stym, en tre års flicka, sitt utseende af grand seigneur, en viss ridderlighet i sitt uppträdande och sina stora fordringar på beqvämlighet och vällefnad. De blefvo gifta.

„Alice, hans dotter, växte upp här hemma och blef till själ som kropp sin fars afbild. Hon var lika vacker som far sin, hade samma begär för nöje och lyx, läste vers, fantiserade och var omöjlig i arbetet. För ett halft år sen kom hit en tokig fotograf och skulle fotografera henne gratis. Jag förbjöd det, men gubben gick i hemlighet upp med henne, och sen dess är hon som förbytt, ser sig alla dagar i spegeln, klär sig som jag vet icke hvad, putsar sig som en färgad fågel och tänker blott på sig själf. En vacker dag så der för en vecka sedan kom Martell hem alldeles rasande, påstod, att flickan stått modell i akademien och hos någon professor honom ovetande och burit upp nära på hundra kronor för det görat. Ni kan tänka er min förskräckelse och förargelse. Hvad hade jag icke gjort för att hålla henne till arbete och förjaga hennes fantasier! Jag har arbetat mer med henne

än med alla hjonen här. Men när jag talte med henne, läste med henne, satt hon och blickade ut, såg på himlens fåglar och röken som ringlade mot skyn. Tror ni, att hon ens hört min röst? Nej. — Jag var förskräckt sanningen att säga, mindre för hennes än för mina egna barns skull. Tänk om de blefve af samma sort som denna! Skulle mina flickor en dag trampa samma gudlösa stig, samma syndens väg, se der hvad som väckt min oro och ångest. Dock gudskelof, mina flickor äro fula, fula som deras mor. Och Martell sedan! Sådan har han varit hela sitt lif: hvad som helst för penningar och nöjet. Dock, vi talte om Alice. Ni är säker på, att hennes far fört henne upp till akademien?

Absolut säker. Ren dessförinnan har hon stått hos professor Rodin.

Jag borde ha gissat det. Det hette, att hon gick ut till slöjdskolan. Martell förde henne dit och hem. Det är nog alltsammans hans påhitt. Hon skulle nog icke själf kommit på den tanken, ehuru hon hade dåligt att påbrå, modern var också och så kommer hon hem

klädd som en prinsessa i sammet och siden och lemnade sin dugliga, enkla dräkt hos sömmerskan och.... Ni förstår, att jag blef ond på henne.

Och nu, fru Martell, hvad vill ni nu göra? afbröt Malm hennes tal. Hon vågar icke gå hem och, ... Nej, det här blef outhärdligt, hvad i herrans namn skulle han säga? Han fortsatte stammande: på detta sätt kan hon ju gå alldeles förlorad.

Ja, jag får väl lof att taga hem henne, sade frun mera likasom för sig själf, fast Gud skall veta, att...

Men får jag lof att fråga, huru har ni, min herre, kommit att tala för henne.

Jag är målare också och hon har stått modell för....

Ja, jag förstår, jag gissar, och vill ingenting vidare höra.

Malm reste sig nu hastigt, bugade och retirerade så fort han kunde. Han var i högsta grad upprörd, skamsen och missnöjd med sig själf. Det var den svåraste stund han upplefvat. Han torkade svetten från pannan.

och skyndade allt hvad han kunde för att komma hem.

Utom missnöjet med sig själf kände Malm sig i hög grad förbittrad mot Alice. Huru hade hon egentligen burit sig åt? De der strålande oskyldiga barnaögonen, som så trohjärtadt blickade upp mot hela världen, huru var det möjligt, att der bakom dem doldes så mycken falskhet? Hon hade förut bedragit sin hederliga styfmoder, också sin listiga fader hade hon dragit vid näsan och allt föll sig så naivt som af sig själf. Hvems tur blef det nästa gång? Hans kanske. Och han, som för dessa ögon uppfodrat mer än han ens vågade medge för sig själf. Främst sin konst. Huru nära hade han icke varit att slå det stora slaget, som skulle ha betryggat hans framtid! Hvem garanterade honom för att hans utkast ett kommande år skulle lyckas. Ett år, ett helt år hade han förspilt i drömmar om denna kärlek — huru kände han sig icke desillusionerad, huru lumpet, smutsigt och eländigt syntes honom icke nu alltsammans! Huru hade han kunnat vara så förblindad? Och skulle

han ens kunna tala om allt detta med henne? Nej naturligtvis icke. Hon skulle deklamera något nonsens ur Lycksalighetens ö, Fågel blå, eller Martyrerna. Detta var således slutet på hans länge drömda sommarsaga. Hvad hade han vunnit? Intet. Han hade förlorat det enda han ägde, sin tid. Nu först insåg han det, men nu var det för sent. För sent! — den sista repliken, som avslutar hvarje tragisk episod.

* * *

Bekymrad och betryckt kom han hem. Den sista delen af vägen ville icke lida på något sätt. Malm, van vid den mest obundna frihet, var för första gången i sitt lif i tillfälle att undra öfver huru han skulle blifva emottagen. Omsider var han hemma. Ute på gården satt en dräng på en bänk i solbaddet och drog ur en dragharmonika de mest elegiska toner, medan han letade rätt på en gammal melodi. De två första takterna hade han fått ut, men resten satt hårdt inne i lådan.

Eljes var det tyst och stilla, så att man hörde surret af insekterna, som stimmade om-

kring syrenernas blomsterqvastar. Malm gick in till sig. Dörren stod på vid gafvel, salen var tom. Endast Gustaf den fjärde snörpte på munnen och bjöd till att se imponerande ut, medan den högbarmade damen hvälfde sina ögonbryn och log sitt ständigt intima, spirituella löje. Solstrålarne trängde in i smala strimmor mellan fönsterluckorna, gled omärkligt framåt och vandrade hän öfver golftiljorna, möblerna och bilden af Alice som stod på staffliet. När han såg den tjusande bilden, erfor han en underlig rörelse af vemod, som om allt detta nu vore förbi, som om han hunnit långt, långt i tiden och blickade tillbaka mot något, som varit och farit för längesen ett gäckadt hopp, en ungdomsdröm. Han gick till det inre rummet, också det var tomt. Nu började han blifva ängslig. Han ilade ut, sökte i parken, vid bäcken, i den gamla öfvervuxna trädgården, förgäfves. Ingen Alice stod att finna. Nu blef han orolig, så ond, sist rädd, att hon gjort sig något ondt. Han gick åter in till sig, försökte att syssla med att tänka på något annat, men vilda fantasier om nå-

got hemskt, oväntadt gifvo honom ingen fred. Åter steg han upp och gick bort till den musicerande drängen och frågade, om denne icke sett en ung dam med rödt parasoll.

Drängen, som oförtrutet gick på med att söka rätt på sin melodi, lät icke störa sig i sin musik af något, utan visade endast med foten och antydde med blickarne åt en gångstig mellan tvenne gamla väldiga lönnar. Malm skyndade sig dit och kom efter tio minuters vandring till en liten dalkjusa, där oräkneliga bruna fjäll visade, att ekorren nyligen firat en landtlig fest. En döfvande lukt af gran-kåda, af ångande löfknoppar, blomster och förmultnade fjolårslöf slog emot honom. På den sammetsgröna björnmossan vid foten af ett bergstalp där låg Alice och gret, gret, så att hon skakade. Hon hade kommit till besinning. Det blef ett häftigt uppträde emellan de unga. Alice, eljes godmodig indifferent, försänkt i sina drömmar, tog mycket illa upp Malms visit hos stjufmodern, den hon för öfrigt anat till, och förklarade röd som en vallmoblomma,

att hon visst icke ville besvåra honom med sin närvaro.

Malm tyckte, att han skulle ha förlåtit äfven hårda ord. Men Alice tog allt emellanåt vara på sina poetiska reminiscenser, gaf repliker i jamber och daktyler, något, som Malm icke kunde lida, och som gjorde, att han ansåg alltsammans för en komedi och blef än mera vred.

Han var också häftigt uppretad öfver hvad han hört hos stjufmodern och förehöll henne detta i skarpa ordalag, som dock föga berörde Alice. Hon tyckte riktigt nog, att det var en sak, som angick henne ensam. Slutet blef väl försoning, men från och med nu var där ett svalg emellan dem. Hvad de än gjorde för att fylla detta svalg, att gömma den afgrund, som skilde dem, hölja den i blomster, icke låtsas se den, den fanns där och vidgades allt mer; förtroendet å Malms sida var borta. Det blef en lång historia, som kan berättas i få ord. I våra kärr och mossar växer en ört, som samtidigt bär så motsatta ting, som blommor och fjolårets mogna frukt. Malm erfor

i sin själ samtidigt två så stridiga känslor, som kärlek och förbittring mot samma föremål. Han besvärades allt oftare, allt mer och mer af dessa kärleksnät, i hvilka Alice snärjt honom. Han önskade för stunden — för att säga sanningen — icke så mycket att frigöra sig från dem, som icke snarare att känna efter, om de på något sätt stodo i vägen för hans frihet. Och detta frihetsbegär kom allt oftare igen, blef allt starkare, obändigare, mera konvulsiviskt och medförde för hvarje gång det trädde i dagen allt pinsammare uppträden. Slutet blef det gamla. Man träffades allt mera sällan, man skildes för hvarje gång med mera svikna illusioner, till slut med ovänliga känslor.

Malm strök ett svart streck öfver allt, som varit, bjöd till att ju förr dess hellre glömma hela denna episod. Som en grafskrift öfver denna sommarsaga och för att lemna ett minne efter sig i det gamla huset, likasom de andra, som före honom lefvat och bott här, tog han sin med rosenstenar prydda ring och ristade i fönstret: Undfly i tid.

VII KAPITLET.

Sommaren var förgången. Malm hade åter flyttat in i sin lilla atelier uppe vid Johanniskyrka. Nu skulle det arbetas med förnyade krafter. Fjolårets felsteg, dess försummelser skulle godtgöras, ett helt förloradt år skulle tagas igen, och sen mot våren skulle det bära af till den stora konstmetropolen. Det ljusnade för hans inre blick vid denna tanke. Han såg sig redan som den lyckliga innehafvaren af stipendiet, bosatt i Paris borta i Montmartre i en egen atelier, hållande på med en stor tafla för salongen Men tills denna dröm förverkligades, behöfdes det ännu många månader af arbete och tålmod. Han gick rökande på sin cigarr af och an i sitt rum och gnolade på melodien „fast natten i norden är lång, så blir det väl morgon en gång.“

Ja, natten i norden var lång, ty klockan var knappast sex och därute var det redan skumt. Höststormen ruskade om tegelpannorna, qved och jämrade sig mellan skorstenarne i huset, där han bodde, isbarken piskade mot fönstret. Nu tog den korta höstdagen plötsligt en ända, som om man fält ner en gardin i rummet.

Malm var en för yttre intryck mycket känslig person. Mörkret, det tunga vädret, stormens vilda sång där utanför började att verka på hans nerver, hans sinnesstämning. Han kände, huru de ljusa drömmarne drefvos på flykten och ersattes af andra, som målade sina bilder i en helt annan skiftning. Han började känna sig nedslagen. Han fruktade dessa stunder af nedslagenhet och oro. De kommo öfver honom som vinterstormen en decemberdag. Bäst solen lyste, luften var kall och klar och snön låg blank och trind i skarpa, runda korn uppjagad mot afvisare, portar och rännstenarnes läsidor, kom där ett tungt moln seglande på mörka vingor och innan man visste ordet af, yrde det i alla knutar. Just så var

det med den tungsinthet och inre oro, som stundom bemäktigade sig Erik Malm. Af en obetydlig anledning, så obetydlig, att han själf knappast kunde göra den klar för sig, kände han sig nedslagen, och lika högt, som han för en stund sedan spämt sina förhoppningars båge, lika djupt blef bakslaget. I dag fruktade han för en sådan andlig tyfon. Han hade haft små förargelser, små motgångar, han var för tillfället utan penningar, och nu därtill detta mörker, detta höstrusk där ute. Nej, bättre fly än illa fäkta, tänkte han, tog på sig sina ytterkläder och flydde för sig själf ut i höst-aftonens mörker. Hvart skulle han gå, hvart om icke till det röda rummet i Berns salong. Där skulle han träffa Sillén, Kronholm och möjligen Zimmerman, som allt ännu var Stockholmare och rustade sig till resan. Huru ruskiigt det än var därute, i röda rummet var det varmt och ljust. Vände man riktigt ut och in på fickorna, så fann man alltid en femtioöring och det var nog för att med den köpa glädje hos Berns.

När han kom utom sin port, fick stormen i ett huj tag i hans paraply och vände ut och in på hela öfvertåget. Malm svor till, vände på paraplyen, sträfvade och stretade mot vinden åt kyrkan till. Gaslyktorna skallrade i stormen, gaslågorna böjde sig ned, så djupt de det kunde, utan att slockna och kämpade för sin tillvaro. Erik drog kragen högt öfver öronen. Arbetet att söka skydd och värme mot storm och regn dref hans tankar i en annan gir. Ju värre det rasade utom honom, dess mer ljusnade det för honom inom bords. När han hunnit förbi Döbelns grafvård, vikit om kyrkan och hunnit Norrlandsgatan, som bjöd honom skydd mot stormen, tyckte han, att han varit bra feg, som i detta herrans väder låtit af mörka drömmar jaga sig på porten från sitt treffiga hem och det just i dag, då han ämnat vara flitig och göra undan en liten beställning.

Åh, sade han för sig själf, i röda rummet fins icke en själ ännu, det är för tidigt. Jag går hem igen, det gör jag, förbaska mig.

Och han gjorde det, vände modigt om till sitt hem, trefvade sig fram mot vind och vatten, så godt han kunde. När han kom till huset, där han bodde, var porten redan stängd. Just vid porten fick en stormvind än engång fatt i honom och ville med all gevalt öfvertala honom att komma med. Men nej, in skulle han. Han sökte rätt på nyckeln, fann den efter mycket letande mellan fodret och öfvertåget till sin ytterrock — ändtligen — och med „anamma, ett sådant nöt man kan vara ändå, att gå ut i det här vädret“, vred han om nyckeln i porten, och skulle just stiga in, då han hörde en snyftning och en suck alldeles invid sig. Han vände sig hastigt om och vid skenet af en gaslåga, som då och då flammade till, såg han en ung qvinlig gestalt lutad mot portomfattningen. Det var Alice. Nå, det behöfdes ännu. Han mindes huru oersonlig hon var sista gången de träffades, huru hon hade plågat honom med orimliga påståenden, med oändliga tirader. Och nu sköt vreden upp hos Erik, nej icke vreden: det var för första gången han kände hatets gadd stinga

inom sig. Hatet? Om någon hade sagt honom det för ett halft år sedan, hade han hållit det för ett fåvitskt tal. Hon stod där i höststormen, stod med fötterna i det sqvalande vattenet och lutade sig hjälplös och frusen mot muren.

Malms hjärta veknade när han såg, att hon frös.

Hvad vill du, hvarför står du här i regnet, hvarför går du inte hem?

Jag, jag ville tala med er. Får jag komma upp till er, till dig, eller gå vi in i kafeet här bredvid. Hennes stämma darrade. — Jag fryser. Får jag inte tala med dig, så — så går jag

Han betänkte sig icke mer, hennes röst var så sammanpressad och hes. Hans hjerta betogs af känslor på engång af medlidande och ånger.

I kafeet, nej! Men han öppnade porten — var så god, sade han med en röst, i hvilken man mot hans vilja dock kunde förnimma hans strid med sig själf, kom upp till mig. De vandrade tigande öfver gården och uppför de

mörka, branta trapporna. Malm var orolig att möta någon af husets folk. Det började igen att sjuda inom honom, och åter flammade vreden mot henne upp.

Hvarför? Var det, för att hon varit opålitlig, listig, att hennes väsende var ihåligt, att hon var så tom och osann? Dock det borde han ha anat och väntat. Det var vanliga fel, som ofta träffas hos människor. Nej! Och blixtliskt gick det upp för honom, där han vandrade uppför den trånga mörka trappan, hvarför han ett ögonblick känt hat mot henne. Han hade begått en låghet mot henne, en låghet, som förenade dem. Han stampade hårdare i trappan af vrede. Han ville icke vara förenad med henne. De voro som ett par brottslingar, medvetna om samma dåd. Han fruktade henne, det var orsaken till det hat han känt. Hvad kunde hon icke ställa till för honom, skandal och chikaner — och hans framtid, detta arbete, som han nu åter börjat med lif och lust, tänk om hon skulle förhindra det! Han blef upprörd redan vid tanken därpå.

— Nej aldrig, aldrig, hvad som helst, men aldrig det.

Omsider kommo de upp. Han tände lampan. Hon satte sig i soffan med händerna för ansigtet och grät. Var detta Alice? Ja fullkomligt densamma och likväl helt och hållet förändrad. Eller var det Malm själf, som nu såg henne annorlunda. Han hade behållit ytterkläderna på sig, stannade midt i rummet och såg ovilligt på henne. En god stund förgick utan att någondera yttrade ett ord.

Nå, sade han omsider, hvad är det om? Men hon bara grät.

Vill du säga, hvad du har att säga eller ej? återtog han häftigt. När hon ännu icke svarade, sade han: ja då går jag.

Kan du inte ens lida att se mig, Erik?

Och med de praktfulla ögonen fyllda af tårar, som hos en af dekadansens sköna madonnor, blickade hon upp mot honom, i det hon knäppte de vackra händerna i kors under hakan. Men han var varskodd nu. Där var uppriktig grämelse och sorg i denna blick, men det fans dock ett enda litet grand koket-

teri med i det sätt, på hvilket hon höjde blicken och korsade sina händer, något af den förbannade modellskolan, af professor Rodins arrangeringar, och detta lilla grand onatur, förkonstling och falskhet, det fattade han i blinken.

Nej, sade han utom sig, säg, säg genast, hvad du har att säga, eller jag går min väg, och upprörd gick han mot dörren.

Hon torkade sina tårar, rusade upp, slog armarne kring Eriks hals och hviskade något i hans öra, midt emellan en snyftning och en hysterisk skrattparoxysm.

Han var just färdig att i sin vrede slunga henne ifrån sig, då denna vrede, likasom hans fysiska kraft med ens paralyserades. Det svindlade ett ögonblick för hans ögon. Han tyckte han fått sitt hufvud upp och ned, och att allt ramlade öfver honom. Detta hade han icke tagit med i räkningen.

Hvad säger du? Du talar väl sant nu eller huru?

Jag bedyrar, Erik.

Bedyra icke, tala som en människa och lemna alla konster! Är det sant? Inga verser och tirader, det förbehåller jag mig.

Det är sant, sade hon och såg allvarsamt på honom.

Intrycken störtade öfver honom, han kände sig bedöfvad, och kunde icke ens senare redogöra för sig, hvilket af de många intrycken, som var det första och starkaste. Han greps plötsligt af ett djupt medlidande och deltagande för den stackars flickan, som frusen, våt och skälfvande stod framför honom, ett medlidande som totalt bröt udden af hans hat, hans egoism och vrede. Så betogs hans själ af förskräckelse, förskräckelse för ansvaret, detta ansvar som han skulle dela med henne! Det var det bittraste af allt, det var mera, det var förfärande, att år efter år, måhända ett helt människolif måsta äga ett med henne gemensamt intresse. Och hans arbete sedan, huru skulle det gå? Nu just nu, när han behöfde ro och sinneslugn! Nu kom detta. Han sjönk ned tillintetgjord.

När Alice såg hans förtviflan och instinktligt märkte det medlidande och den värme, som lyste i hans blick, vaknade hos henne alla qvinliga känslor af ömhet och godhet. Det falska, uppskrufvade väsendet som plågat honom, lemnade henne totalt. Den förslagenhet, som hos henne var medfödd, tog hon vara på, för att använda den till ett praktiskt mål, som kunde föra dem ut ur den första förlägenheten. Hon lyckades att lugna honom. Hon visste råd för allt. Det var beundransvärdt, hvilken fintlighet att reda sig hon nu lade i dagen. Där han hopplöst blickat ut i en ogenomtränglig dimma, der skönjde hon land. Ehuru han mistroget försvarade sig mot hennes vänlighet och anspråkslöshet, måste han medge, att hon visade sig både lugn, öm och taktfull. När klockan i St. Johannis tutade tio, följde han henne ned, hjälpte henne i ovädret att finna rätt på en åkardroska, och när de två skildes åt, hade något af den is, som bildats dem emellan, smultit bort.

VIII KAPITLET.

Det blåste ljum, fuktig vind. Sydvesten och solskenet tryckte på drifvorna och de hade dragit ihop sig till halfva sin volym. Gatorna voro miserabla, det led mot slutet för Kalle Vinters regemente. Det var skottdagen, en dag, som man ansåg som ett öfverskott och förskott af tid och som därför i allmänhet gerna användes illa. — Allt arbete fick hvila man hade anledning till en extra fest.

Malm satt ensam i röda rummet, ögnade i en gammal nummer af Söndagsnisse, och blickade hvarje gång någon gick i dörren otåligt upp. Han hade under denna för honom bekymmersamma vinter förlorat den första ungdomens tillit, själförtroende och friskhet. Året förut hade han börjat med sådan glans, han hade flerfaldiga gånger visat ansatser till något betydande, men i fjol och i år igen hade

man blifvit besviken på honom, och den, som kände det djupast, var han själf. Han kände och led däraf och kunde just därför icke låta bli att ständigt tänka därpå. Och så detta andra sen! Han kände det, som om han haft ett band, en boja kring sina lemmar. Det gaf honom lust att rasa, att rycka i sina bojor och dock, ju mera han rasade och ryckte, desto djupare skar kedjan sig in.

Där nere i salen stämde orkestern sina instrument, gaslågorna voro på half ranson, vaktmästarena gingo omkring och slogo dank.

Salen såg tom och ledsam ut, luften var den gamla ingrodda värdshusluften med lukt af sprit, tobak, fukt och mat. Malm kände den obehagliga känsla man har af att vara enda gästen i ett värdshus, utsatt för hela betjäningens tjänstvillighet och fordran på drickspenningar. Omsider samlades gästerna, stamkunderna satte sig närmast orkestern, gasen skrufvades upp, kyparena började att som falckar slå ned öfver sitt rof, kapellmästaren knackade i notställaren, en marsch ständes upp och vid tonerna af den troppade den ena af

konstnärskotteriet efter den andra in i rummet. Den oförbränneliga Sillén, Kronholm, arkitekten, Zimmerman, medaljören, som under årets lopp „gentilnat“ till allt mer och mer och nu gick i eldröd halsduk, skulptören Lind en halfgammal maläten herre som svärmade för det hugstora fornnordiska, beundrade allt norskt och hade fasligt svårt att få sina gubbar placerade hos allmänheten.

I dag låg det fest i luften. Pengar fans det i öfverflöd, påstod Sillén. Han hade sålt en tafla, Kronholm hade fått 'rek', Zimmerman hade inkasserat sitt stora lån och diktat en visa. En rik notarie Engel, som lyfte kvar-tal i tre verk, som var artistbeundrare och skröt med sina konstnärsinklinationer, skulle komma med inbjuden af Kronholm. I dag hade man en af lifvets högtidsstunder i perspektiv. Hvem vet, kanske den der Engel till och med skulle köpa en tafla.

Vi ska ha mat, mycket mat, go' mat och mat i rättan tid, påstod Sillén. Apropos mat, hör du, Matte, är det sannt, att finnarnes kärleksgud heter Perkele?

I detsamma trädde notarien Engel in i rummet. Man anlade en allvarlig min och helsade omständligt och värdigt. Zimmerman stack händerna i sammetskavajens fickor rätade på sig så mycket hans krokiga rygg det tillät och intog en gentil ställning. Allmän presentation och glädjeuttalanden å hvardera sidan öfver en angenäm och smickrande bekantskap. Så kom punschen in och kort därefter dracks brorskål åt alla håll. Notarien ryckte i fält med den förklaringen, att det var smickrande för honom att göra så många redan celebra konstnärers bekantskap, att artister voro de lyckligaste människor på jorden, att deras yrke var det skönaste och behagligaste. Sillén höll med om yrkets behagligheter, om det blott icke varit så svårt att måla. Zimmerman tyckte, att det nog gick för sig, endast man sluppe afundsmän bland kamraterne. Skulptören Lind gjorde nu ett häftigt inpass mot den gängse uppfattningen.

Det är ett yrke, som hör d—n till, påstod han, därför fann man heller aldrig någon konstnär, som hunnit mognare år, hvilken

skulle vara belåten med sitt yrke, icke ens professorerna och de hade ändock husrum och mat för hela året. Därför voro konstnärerna ett retligt, oförnöjsamt, nervöst slägte, öfverallt i hela världen splittrade och oeniga sins emellan. Ja, ja, huru sade redan romarene? jag har glömt min latin „irritabile genus“ det retliga slägtet. Diskussionen tog fart, man talade högljudt, så att musiken knappast hördes. Så kom maten in. Lind och Sillén, alltid vid aptit, rättare alltid hungriga, slog sig på allvar öfver asietter och fat och gáfvo tusan i dispyten.

Notarien försvarade sin romantiska uppfattning med ifver, han talade radikalt om snillets rätt, gudaborna genier, konstnärsmfrihet m. m. och fann ifrigt medhåll bland de yngsta i skaran.

Malm hade setat tyst en god stund och hört på de andra. Nu tog han i tu med det ofta diskuterade ämnet och framhöll sina åsikter. Konsten var den grymmaste af alla gudar. Den fordrade sin man helt, icke blott hans tid, nej, hans tankar, hans varmaste, dju-

paste känslor, hans lefnadsmål, hans lifsintresse, hans hjärteblod. Man kunde vara en utmärkt tjänsteman, officer, ingenjör, prest, hvad som helst, och dessemellan syssla med annat som intresserade en, studera och tänka på annat. Men en konstnär, han var, om han ville komma fram och hålla sig uppe, kedjad vid ett enda intresse i lifvet — sin konst. Därför bli de flesta af dem original, världen kallar dem naiva, ja till och med enfaldiga, de blifva, som man blir, när man icke kan, hinner eller får syssla med annat än en sak, som dertill betyder så litet i det praktiska lifvet som — konsten.

Nu var skulptören mätt och gjorde igen ett anfall. Malm talar, ta mig d—n, som en bok. Har man nånsin hört, att en konstnär användts som stadsfullmäktig, i kommunens uppdrag? Nej, kedjad, sa du? Ja, det var rätta ordet, och allt det där känns knappast, när man är på den soliga sidan af lifvet, men kom först öfver på den mörkare sluttningen, då vet ni det, gossar. Att klifva uppåt är svårt, men att hålla sig uppe, dit man kommit, att tum för tum kämpa för hvad man har, för sin plats,

och dock känna att man sjunker, det är det värsta af allt, ty då är känslan: *hit intill men icke vidare*, förkrossande.

Nu blef Sillén ond. Äsch, skäms ni inte, sade han, slog näfven i brickan, så tallrikarne hoppade, ä' vi konstnärer, hvasa? Också du, min Brutus, Malm, vill du påstå, att det inte är roligt att måla? Och han såg öfverlägset omkring sig.

Roligt! visst tusan är det roligt, men är du nöjd för det?

Jag är alltid nöjd, svarade Sillén mumsande.

Prata inte strunt, är du nöjd med hvad du gjort?

Sillén lade bort gaffeln och tittade förvånad på kamraterna.

Äsch, fy fan. Inte ens Zimmerman är nöjd med hvad han gjort.

Zimmerman, som satt och arrangerade om sin klena skäggväxt, spratt upp, blef ond och bad honom dra för så många som flyger och far.

Nöjd, hvem är nöjd? sade han.

Nu hade den svältfödde Lind fått så mycket mat och öl, att han kände sig belåten. Så där ja, hvad är det jag har sagt?

En tjänsteman sitter sina „verktimmar“ ut och går hem nöjd och belåten. Han har gjort sin pligt, och när han gjort i många år det minsta möjliga, så lägger han sig till med allmänt medborgerligt anseende m. m. Men när en konstnär i årtal gjort det mesta möjliga, får han sig på huden, han målar gammalmodigt, följer inte med, för si, det fins mod i konsten med, ena året brunt, andra året grått. Hvad bryr sig en tjänsteman om erkännandet? Hundfilas någon honom, så stäms han för ärekränkning, det lär vara två månaders tukthus för det, men erkännandet, se det är konstnärens lefvebröd. Den dag han icke har erkännande, är han krossad, han är ingen konstnär, d. v. s. han är en dålig konstnär och det är en negation.

Nej — Drängar ä' vi, som arbeta för andras nöje, allt det där andra, som ära, lagrar, oförgängligt namn, det är bara att förgylla upp eländet med. Och hvem fan bryr sig om

konst hos oss, verklig konst? Vi själfva, du, jag, herr Engel och några tidningsmurflar, som pigga upp allmänheten, men förbaska mig, tycker icke herr Andersson och Pettersson med, att Halmstad lax och spenat

Nå, hvad fanden bråkar du för då? skrek nu Sillén arg, gif dig till kusk, kolportör eller hvad tusan du vill, sluta att knåda ihop gubbar!

Sluta att modellera, är du galen karl, svarade skulptören förnärmat på det djupaste, gör det själf, sluta att måla gamle prisse!

Det blef ett allmänt skratt öfver utgången af den lifliga dispyten. Engel, som lyssnat med undran och förundran på det häftiga talet, som känt sig orolig och betryckt öfver denna inblick i konstnärsvärlden, blef åter glad och lugn och bjöd på punsch öfver glatta laget.

Ja, hufvudsumman är, sade Malm, att får man inte hänga i med hela sitt intresse utan att förströs af hvad det sedan må vara, så blir det bara strunt af alltihop. Det vet jag af egen erfarenhet. Skål och låt oss hålla fred nu och berätta om något annat!

Målare tala om annat, hvad skulle det vara? sade gamle Lind vresigt, hvad tusan skulle konstnärer tala om annat än om sig själfve? Har du nånsin känt en artist, som var nybörjare, som hade gry i sig, som hopades ännu, som icke skulle ha talat om sig, hvad han gjorde och hvad han tänkte göra, huru bra eller illa det gått för honom. Konstnären är egoist af naturnödvändighet, han har bara ett intresse och därför så

Nu blef Sillén ond på allvar och fann medhåll hos pluraliteten. Håll nu käften, gammelman, eljes stiger jag upp och går min väg. Det är svårt att måla, det är sant, men skönt är det, och fri är man.

Det blef ett allmänt pratande om likt och olikt. Kronholms friska skratt hördes öfver surret. Skånskan och „finskan“ stucko af med sin olika accent ur mängden. Gamle Lind diskuterade ifrigt och halfhögt med Engel om den orättfärdiga konstkritiken, och det gick som han nyss sagt, enhvar började med största ifver att tala om sina egna taflor, sina egna angelägenheter.

Musiken ljud där nere, luften blef allt mer och mer rökig och tjock, mättad af punsch och spritångor. Allt flere och flere gäster strömmade till. Långs läktarena ströko spejande herrar med enkeltjusare inklämda i ögonvrån. Pratet och hviskningarna brusade som bränningarna vid en hafsstrand. Musiken dansade fram än i valsens lätta takt, än skarpt rytiskt, i en festlig marsch eller i folkvisans sorgbundna tonart. Den löste och band känslöstämningarna hos dessa hundratal personer, försatte dem ur deras vanliga nivå i ett annat, ett högre andligt plan, gjorde dem vemodiga och glada, djärfva och tungsinta precis som kompositören för decennier, kanske sekel kände det, då tondikten först qvällde fram ur hans inspirerade inre. Bäst det var ryckte Malm till, en mörk ronad steg upp i hans ansigte, hans kinder brände, han reste sig hastigt. Jag måste gå nu, sade han, jag mår illa. Där ute ljud Svabodas paraphras öfver Loreley, den kunde han icke lida att höra. Den ref upp allt hvad han genomgått förliden sommar. Med en intensitet, som var pinande, kommo bilderna

fram ur det förgångna. Åter såg han huset under lindarnes kronor, rönnen spridde sin blomdoft. Den högbarmade damen log sitt spirituella löje, solljuset smög sig guldgrönt in i rummet, lyste och lekte och hon

Han gick hastigt ut. En tindrande Februarihimmel hvälfde sig öfver staden, månljuset föll klart öfver husens fasader, delande gatan i tvenne halfvor, en ljus och en mörk. Borta öfver strömmen dansade tunna, blå dimmor, bakom dimmorna höjde sig slottets lugna, mäktiga fasad och längre bort södra bergens vackra silhuett. Temperaturen, tystnaden och ensamheten lugnade Malms upprörda sinne. Med välbehag inandades han den friska nattluften och vandrade långsamt ned mot Skeppsholmen. Nedanför operan lutade han sig emot barrieren och blickade i strömmen. Han såg, huru månstrålarna lekte i strömdragets silfverpaljetter, dess skum och fräs. Vattnet brusade och sjöng, sjöng åter samma melodi, som plågat honom, han hörde den tydligt. Jag tror jag går i feber, tänkte han och skyndade allt hvad han kunde till sitt hem. Här fann

han ett bref från vännen Nordberg, däri denne tackade för Malm's senaste bref och bland annat skref: — — — — —

— — — Då jag af ditt bref ser, att du icke är nöjd med din vintersejour, så ber jag dig komma ihåg mitt gamla löfte om ett lån af några tusen kronor för en resa till Paris. Du betalar igen det med din första „salongs“-tafla. — — — Den hyggelige Nordberg! tänkte Malm tacksam i sitt sinne, det är bra vackert af honom i alla fall. Tänk om jag skulle antaga detta anbud och lemna alltsammans här hemma?

I detsamma bultade det häftigt på hans dörr.

Nå, hvad tusan, porten var ju stängd. Det är bestämdt Sillén, den galgfågeln. Han öppnade.

Ett telegram! hastigt qvitterade han ut telegrammet och öppnade våldsamt upprörd med skälfvande händer det för honom ovana pappret.

Bunden, bunden! Han skulle resa till Paris? Nej, han hade andra förpligtelser — och

han sjönk ned på stolen tillintetgjord. Alice kallade honom, det gällde lif och död. Dagen därpå reste han tidigt om morgonen med första tåg.

Det blef en upprörd tid för Malm. Nu, då han bäst behöfde samla sina tankar, nu, då arbetet fordrade honom som mest, nu kom allt detta öfver honom; också detta år var förloradt.

* * *

Det sista minne han hade från denna tid var en bild, som för evigt ristade sig i hans själ. En lantlig kyrka omgifven af mörka furor och löflösa träd. Ur den snöhöljda marken stucko enkla grafvårdar och svarta kors fram. Snön låg alnshög, orörd af vandrarens fot öfverallt utom från porten till en liten graf, dit en väg i hast blifvit uppkastad. Vid grafven stodo en prest och en klockare, hvardera huttrande och frysande och skyndade på med förrättningen. En liten likkista hade sänkts i den frusna jorden och tungt föll gruset på dess lock. När presten och dödgräfvaren gått, stod en ung man och en vacker blek qvinna

ensamma vid grafven. Icke ett ord uttalades. Två händer räcktes öfver grafven till ett afsked för lifvet. Himlen glödde i vester och bådade storm.

IX KAPITLET.

Det var vår, vår i Paris. Det var icke den nordiska våren, blek, ljuf hemlighetsfull, intim, det var söderns vår med blomsterprakt, varma vindar, bländande solljus, lyx och skönhet. Nere vid Madeleinekyrkan stodo i skyddet af den väldiga kolonnaden, i skuggan af blommande kastanier, hundratal af guldlack, convaljer, ametistfärgade violer och hvita liljor i långa rader. Daciorna med sina häggliknande blommor bildade förtjusande grupper kring qvastar af hvita och violetta syrener.

På långa bord syntes öfverallt rosor, rosor från den mörka, nästan svarta Sultan de Marocco till den bleka therosen, rosor i alla tänkbara skiftningar mellan scharlakan, hvitt och gult. Träden och blomstren bringa hit in i den myllrande världsstaden, vårens fina arom från en jord, som vaknat till alstring, gifva den torra luften öfver Paris kalkstensgrund sin friska lifgifvande fukt, som påminner om morgondag, svala makligt flytande floder och skogens susande vindar.

Herrar i ljusa sommardrägter, förtjusande barn med volangkransar och bollar, damer i eleganta toiletter veko af från den vimlande boulevarden, hit till denna lilla vrå af blomsterdoft och färgprakt, till hvilken hela Frankrike från Fontainebleau till Nizza lemnar sin skönaste blomsterskatt. „Fleurissez vous!“ ropa de vackra behändiga försäljerskorna åt de köpande. Den eleganta publiken rör sig granskande mellan borden och väljer ur blomsterprakten, den ena en neilika för knapphålet, där den så förvillande påminner om Hederslegionens band, den andra en knippe konval-

jer till bröstbukett, en ros att fästa i håret. Så bär det åter af med denna friska helsning från skog och dal ut i världsstadens vimmel, i en mäktig ström genom Champs Elysées, som nu står i sin bländande vårprakt.

Bland skaran af köplystna voro äfven finnen Erik Malm och hans vän och reskamrat Nordberg. De köpte hvar sin ros och skyndade sedan med mängden nedåt Rue de la Paix.

Malm hade fått ett manligare utseende under de två år, som förflutit, sen vi sist träffade honom. Hans skägg, klippt på franskt sätt, de mörka mustascherna, den lifvade muntra blicken och käppen, som han svängde med mycken tillförsigt, gafvo hela hans person ett intryck af elegans och säkerhet.

Vi få allt lof att skynda oss för att icke komma för sent, sade han åt kamraten, en lång vacker man omkring trettio år, med ett tungsint, vemodigt drag öfver de blå ögonen. Du skall få se, att hela kolonien är redan samlad hos Ledoyen. Den länge arrangerade om sin ros i knapphålet och skyndade sig i

väg efter Malm, som hunnit ett stycke före honom.

Hos Ledoyen vid Champs Elysées helt nära Industripalatset var i ett af rummen ett långt bord färdigdukadt. Fönstren till matsalen stodo öppna, musslingardinerna fläktade för vårvinden, som mättad af doften från de blommande kastanjerna dref in i rummet. Den halfrunda salen var öfverfull af blommor också den. Lilasfärgade rododendron i praktfulla klasar fyllde hörnen, medan röda och hvita azaleor, styfva som skyldrande soldater, stodo i rad längs bordet, clematis och caprifolium draperade hela den ena väggen med sina eleganta festoner. Mellan blommorna på bordet lågo i fina japanska korgar tjockmagade buteljer med spindelväf och mögel, det var deras adelsmärke. På den buktiga ytan lästes i guld det högförnäma namnet Chambertin, en ljuf och mäktig trollformel, som i sig inneslöt värme och kraft och skänkte behagliga drömmar om välbefinnande, sorglöshet och lycka. Längre bort stodo i isbad, stanniolkädda flaskor med handtag af alfenid, inom hvilkas beslag och sigill

hölls fångslad den kyliga, hetsande saft, som tänder eld i det svalaste hjärta och väcker lif i den tarfligaste fantasi. Innan kyparene hunnit med sina sista arrangementer, kom där en pratande, skara af unga, lefnadsfriska, glada och ifriga herrar och damer. Alla talade de svenska, danska och finska eller norska. Det var de skandinaviska konstnärerna, som i dag firade vernissagedagen. Nästan hela kottieriet från röda rummet tycktes ha stämt möte här. Där var Sillén, Zimmerman, ännu mera gentil än förr, ja till och med den svältfödde Lind hade, som han yttrade sig „kraflat“ sig fram till Paris. Efter månader af arbete, försakelser, vedermodor hade man fått sina taflor färdiga. Efter veckor af orolig väntan, som totalt förtog en all ro och arbetslust hade man fått visshet om, att ens taflor voro emottagna af salongens jury, och i dag hade man vandrat däruppe med „tout Paris“, med alla de stora och små mondaina, alla celebra konstkritiker och amatörer, alla kända modeller, alla, som älskade att skörda primören af säsongens fröjder. För första gången såg man här med fri-

ska ögon sin egen tafla. Huru annorlunda tog den sig icke ut, i nytt ljus bland tusental af täflande konstverk! Ingen enda kunde säga, att den verkade bättre än på staffliet i atelieren. Men det var detsamma nu, hurudan den var; den fanns i katalogen, det var hufvudsaken, och därför var man glad i dag. Bland alla nordbor hade en lyckats i år, slagit igenom, gjort sig bemärkt bland dessa femtusen verk, resultat af ärelystnad, flammande entusiasm, högtdrifven skicklighet, känsligt färgsinne och inspiration. Erik Malms tafla „ett barns begrafning“ hörde till dem, som man icke gick förbi utan vidare. Den framstälde en snödiger dag på kyrkogården, några aflöfvade träd, en öppnad graf och tvenne sörjande, som hand i hand stodo vid den mörka kullen. Flärdlös och enkel i utförandet genomandades den af varm medkänsla, med ett ord, det var en tafla, som hade något att förtälja. Den hade fått plats på cimaisen. Albert Wolff hade redan i sitt referat i Figaro rosat den. En konsthandlare hade gjort ett högt anbud på den. Det var stäldt utom allt tvifvel,

att den skulle få en medaille, ja kanske hinna upp till Luxembourg.

Den lycklige mästaren togs emot med ett ljudeligt hipp hurra, man satte sig till bords och glädjen stod med detsamma högt i tak. Tal och skålar aflöste hvarandra. Danskarne voro i sitt esse, deras bordstal gnistrade af humor och witz, norrmännen rörde sig med stora kraftord, med brutala sanningar, svenskarne i eleganta välsagda fraser och finnarne med konstlösa och enkla, men varma och ur hjertat gående ord. Malm och vännen Nordberg hvars vemodiga anlete ljusnat upp, sutto högst uppe bredvid hvarandra. Den förre var just beredd att tacka för de många lyckönskningar, som kommit honom till del, då i detsamma en gammal man, utsökt klädd i en blå engelsk drägt med en knippe violer i knapphålet, med långt böljande hvitt skägg, borstiga ögonbryn och blick som en fältherre, steg in. Knappast hade den upprymda skaran fått sigte på honom, innan Sillén, utom sig af hänförelse, utbringade ett lefve för Meissonier, tidehvarfvets store mästare.

Den gamle, det var Meissonier, förde handen mot bröstet, gjorde en vacker bugning; öfver det nobla ansigtet spred sig ett vänligt leende.

Messiuers les Suedois, sade han artigt, min förbindliga tack!

En smattrande salva af handklappningar och taktfasta hipp hurra hördes. Den gamle vände sig till Sillén, som han kände personligen och frågade, hvem bland hans landsmän målat „ett barns begrafning.“

Malm, Malm, Erik ljöd det från alla håll. Och Malm steg fram, glad och förvirrad, medan banérföraren för Europas konst sade honom några vänliga ord. Den dagen glömde han aldrig.

Den gamle satte sig med sitt sällskap vid ett litet bord. Enhvar återtog sin plats, och att middagen af detta lilla intermezzo icke blef mindre glad, var tydligt.

Så reste sig Malm och tackade rörd och glad för de lyckönskningar man gjort honom, hvarefter han och hans vän Nordberg bröt upp. I afton skulle de resa mot norden, Malm

till Helsingfors, Nordberg till Götheborg, men dessförinnan måste de packa in sina saker.

* * *

Upplifvade gingo de skyndsamt hem. De skildes åt med ett handslag för att träffas vid nattåget, Malm skulle för en längre tid bli i hemmet. Nu gälde det att packa in allt. Han ref ned sina studier, bläddrade i sina gamla portföljer, träffade på många gamla bekanta stycken, som i tiden starkt intresserat honom, men som nu tycktes honom rent ut dåliga; dock såg han på dem längre än hans tid det egentligen medgaf. Där fanns också bilden af Alice, inte så illa, sade han för sig själf. Det var allt hvad denna fagra bild nu kunde aflocka honom. Det tog längre tid att få allt in än han först trott. Omsider var bagaget inpackadt och det bar af till stationen.

Malm och Nordberg hade tagit plats i en andra klassens sofkupé och skakade nu i svindlande fart österut emot belgiska gränsen. Blomsterdoften, bourgognen, champagnen, berömmet och dagens rika, vexlande intryck hade

till den grad skakat om Malms hjärna, att han hvarken kunde hålla sina tankar samman, ej heller få dem tvingade till ro. Oordnade likt fåglar, som söka sin nattplats, kommo de öfver honom, och midt bland rosiga minnen från i dag stucko törnen upp från i går. Nu, nu först hade han återhemtat de år han förlorat. Nu först hade han genom ihärdighet, arbete och försakelse bragt det derhän, att han kunde tro, det hvad han brutit och lidit var försonadt och glömdt. Lyckan gjorde honom mild och öfverseende mot sig själf och andra. Och att han lyckats i sitt arbete, huru mycken tack var han icke därför skyldig vännen Nordberg, som nu sömnlös liksom han själf låg där icke långt från honom. De hade så godt som samtidigt kommit till världsstaden, tagit in på samma hotel och där bott i hvar sin lilla lägenhet snart nog i två år med undantag af de tider Nordberg reste i sina handelsaffärer. När Malm var missmodig, hvem hade muntrat upp honom jo Nordberg; när han var utan hjälpmedel, hvem hade hjälpt honom, jo Nordberg. Nordberg hade hållit ord och lånat honom den

första reskassan. Hans lugna, arbetsamma, ty-
sta, väl något sorgbundna väsen hade en helso-
sam, lugnande verkan på den nervösa Malm.
Nu först öfversåg han fullt klart och tydligt,
huru stor del Nordberg haft i den framgång han
vunnit, och hans hjärta svallade öfver af erkänsla
och vänskap. Och det, som nästan mer än
allt gladde honom nu, var, att han icke svikit
Nordbergs förtroende. Han hade visat att han
dugde till något, han hade betalt hvarje öre
af sin skuld. Underligt var det i alla fall.
Huru kunde en sådan där stockpatron och hand-
lande, som kalkylerade och räknade dagen i
ända, som sprang med priskuranter och listor
hos entreprenörer och grossörer för att sälja
plank, bräder och bjälk, vara så klarsynt i
konstfrågor, så finkänslig och varmhjärtad?
Dock huru litet visste han icke i det hela om
Nordberg, hans förhållanden under de sist för-
gångna åren! Nå, det var då dennes eget fel.
Nordberg hade alltid varit förbehållsam, tyst-
låten, ja än mer, det såg ut rent af, som om
han velat dölja något. När Malm påminde
sig deras korrespondens i yngre år, tyckte han,

att det kommit liksom något emellan dem. Huru öppna voro icke de bref han som student i Helsingfors fick af honom! Skulle den omständigheten, att de träflades så godt som ständigt, göra dem mindre meddelsamma mot hvarandra. Ja, det var väl så. Huru mycket anförtrodde man icke genom pappret, som man aldrig sagt hvarandra muntligen! Men nu, nu skulle han tala, tala ut allt, hvad han hade på hjärtat.

Nordberg, sade Malm, helt varm af sina egna tankar, Nordberg, sofver du?

Nej, jag kan det ej, svarade denne med en underlig tjock röst.

Nordberg, du har allt varit en bra vän och kamrat du.

Åh prat!

Ja säg du prat! men jag är dig tack skyldig, och jag känner det djupt och lifligt, ehuru jag just inte talat om det.

Nordberg svarade intet. Samtalet stannade af.

Malm fick icke sömn. I mörkret letade han rätt på en cigarr, drog eld med en tänd-

sticka för att tända på den. Där låg Nordberg invid honom, han såg olycklig och uppörd ut.

Nordberg, Nordberg, hvad i herrans namn kommer åt dig? Är du sjuk, sade Malm, i det han hastigt for upp. I detsamma slocknade tändstickan.

Åh, ingenting, ingenting.

Ingenting, säger du. Tala om för mig, hvad är det, som plågar dig? Kan jag hjälpa dig.

Nordberg låg tyst. Han tycktes endast lyssna till det dånande rasslet från vagnarne, som med rasande fart ilade framåt. Om en stund sade han betänksamt:

Nåväl, Malm, vi skiljas om några dagar, hvarför icke? Jag skall tala om det för dig. Liksom han ångrat sitt löfte eller varit rädd för sin egen röst, tystnade han tvärt. Efter en lång paus började han. Jag har aldrig talat om det för någon, om det, som ständigt, så länge jag lefver, skall plåga mig. Nå väl, att börja med: jag är gift.

Är du gift? Sen när? utbrast Malm förvånad och satte sig upp i soffan.

Sen tvenne år.

Nå, det må jag säga! Det har jag aldrig hört om.

Jo, så är det. Du vet, att min far hade där borta på vestkusten en stor affär, som efter hans död reducerades icke så obetydligt. I alla fall blef där en hygglig summa öfver för mig och en syster.

Det vet jag.

Jag fortsatte affären och dref upp den till och med, jag hade mycket att beställa, på giftermål tänkte jag icke. En dag uppenbarade sig hos en bok- och så kallad konsthandlare i staden, fru Lundström, enka och en högst aktningvärd fru för öfrigt, en ung, vacker flicka. Ja, när jag nu säger vacker, så skall du icke tänka på en hvit och röd, blåögd svensk flicka med askfärgadt hår. Nej, den här hon var en skönhet, en skönhet af rang med rödbrunt hår och ögon så outgrundligt djupa, så att det tycktes, som om man behöft ett helt lif för att tränga in i denna

blick. Hon var sorgklädd efter sin far och mor, som nyligen dött däruppe i Stockholm och sorgdrägten klädde henne, det kan du tro. I vårt lilla samhälle slog hon ned som en vår midt i vintern.

Nordbergs stämma blef klarare, mera bestämd, han hade återvunnit herraväldet öfver sig själf. Från den dagen hon kom till fru Lundström fick allt hvad herrar i staden hette ett obegripligt intresse för konst och litteratur. Gumman Lundströms papiermaché-statyetter, gipsmedaljonger, makartbuketter och dåliga tyska keramiker gingo åt som på heta stenar. Och poesin sedan, den, må du tro, blef efterfrågad: Fågel blå, Lycksalighetens ö. . . .

Åh herre Gud!

Hvad fattas dig, hvarför säger du så?

Det är ingenting, rakt ingenting. Jag tror, att jag druckit för mycket i dag! Fortsätt bara.

Nordberg tystnade ett ögonblick.

Vi komma till St. Qventin. Vill du ha en mazagran? sade han.

Ja hvarför icke, låt oss dricka litet vatten.
Bourgognen bränner i mig.

Med en gäll hvissling stannade tåget. Fem minuters uppehåll, ropade konduktören. Våra vänner gingo ut. Malm var blek och upprörd. Det är hon, vid Gud det är hon, mumlade han för sig själf.

När de åter sutto i vaggonen, släckte Malm lampan, som konduktören tändt. Han vågade icke se sin vän i ansigtet.

Hvar var jag? Jo alla ungherrar i staden läste poesi, jag också. Då fru Lundström ansågs ha litet pengar, var en aktad person och flickan en systerdotter till henne, så togs hon snart emot i societeten, och en dag, en het sommardag gåfvo vi oss af ut på seglats. Fru Lundström, hennes niece, min syster och några till. Vi kryssade utåt hafvet. Sjön låg skimrande blå, vinden var förlig, ingen drömde ens om en fara, då det med ens började att susa på ett olycksbådande sätt i tackel och tåg. På ytan af de stora böljorna fräste och hväste små ettriga vågor och ett fruktansvärdt åskväder med hagel och storm uppstod, så

godt som plötsligt. Vågorna svälldes till, vågdalarna blefvo djupa och som ett nötskal kastades vår båt på hafvet. Faran var öfverhängande. Enkan låg blek som ett lik på botten af båten, vred sina händer, hon ömsom bannade, ömsom bad. Gripnen af stundens allvar höll sig enhvar beredd på det värsta. Alice...

Malm suckade djupt, svetten bröt fram på hans panna. Nu var intet tvifvel möjligt.

Alice, så hette den vackra flickan, ensam såg oförfärad ut. Som en stormfågel blickade hon med de vackra ögonen lugnt öfver det hvitskummande hafvet. Orädd deklamerade hon några stancer, som likasom en teckning i stål för evigt graverades i mitt minne.

„När nordanstormen mig jagar från kust,
då har jag min glädje, då har jag min lust,
Ty när den väldige börjar sin färd,
Jag ilar med den öfver mörknad fjärd.“

Vi räddades som genom ett underverk, och jag, utom mig af beundran och förtjusning öfver hennes skönhet och mod, jag friade samma afton och fick ja.

Här gjorde Nordberg ett långt uppehåll. Malm hoppades redan, att han skulle sluta med sin berättelse. Han tvang sig att lyssna till bantågets taktmässiga dån och rassel för att fördrifva alla de plågsamma minnen och tankar, som nu med en styrka som var fruktansvärd, trängde sig på honom. Men nej. Nordberg slutade icke.

Vår förlofningsstid blef hvarken lång eller lycklig. Alices uppförande var obegripligt: än apatisk, som om saken icke rört henne, än full af en hängifvenhet, som, vid gud, stundom tycktes inlärd. Jag hade just då tusen järn i elden, var dödligt förälskad, hann icke taga del i fråga om utstyre, prestbevis etc. Mostern bestyrde om hela bröllopet. Då Alice ännu var inskrifven i Stockholm, skedde lysningen där.

— — En fråga, sade Malm med ansträngning, hvad hade din svärfar varit?

Han —, ja sanningen att säga tycks han just icke ha varit något, men modern, som öfrigt var Alices stjuvmor, lär ha varit föreståndarinna för någon välgörenhetsinrättning i

Stockholm. Båda hade plötsligt dött och lemnat två barn och litet pengar efter sig. Ja, hvad var det jag talte om sist? Bröllopet, ja bröllopet, och han tystnade plötsligt. Tåget hade stannat vid någon station, gaslågorna lyst in i kupén, Malm såg Nordberg i det bleka ljuset. Han såg alldeles förstörd ut. Han stirrade rätt framför sig utan att fixera något. Då och då strök han sig om sin fuktiga panna — ja bröllopet, ja — nej, jag kan inte tala om något mer, det är omöjligt. — Tåget hvisslade gällt, en ryckning i vaggonerna och de voro åter i mörkret.

Malm andades lättare, när han icke såg den andra. Han hörde, huru Nordberg steg upp, jämkade om sin bädd och kastade sig hejdlöst i den.

Godnatt, Malm.

God natt, svarade Malm. Det föreföll honom, som om emellan i dag på morgonen och i dag på aftonen låge ett ofantligt haf, hvars brusande vågslag bedöfvade hans sinne och tankeförmåga. I dag, i dag på hans hedersdag, just i hans lyckas solskens stunder skulle

det komma åter! Han hade trott, att allt var slut, slut, som när en skuld är betald, ett fel godtgjort, men det var icke så. Han kände nu, att en ond gärning var som ett lefvande frö, som kastats ut; det grodde, slog rot och växte till ett stort träd, ett träd, som bar bittra frukter. Det längesen förgångna, det bortglömda kastade sin skugga långt in i framtiden. Sedan allt tycktes glömdt, förgätet och åter förgätet, dykte det alltsamman åter plötsligt upp. Han låg där i mörkret, hörde på, huru tåget rasslade och slängde taktmässigt snabbare eller långsammare, allt efter som pistonen slog i kolfven. Det bultade i hans hjärna och minnena stormade öfver honom. Hvad var det med denne Nordberg? Visste han kanske icke, att han, han Malm förstört deras lycka, ödelagt deras lif. Och om han visste det, hvarför hade han då samlat glödande kol på hans hufvud, visat honom så mycken vänskap? Nej, han viste det ej, men han skulle en dag kanske. . . . Denna tanke plågade honom till den grad, att han stönade af smärta.

Huru är det med dig, Malm? Du kan icke heller sofva.

Nej, omöjligt.

Vill du höra slutet, så skall jag fortsätta. Jo, dagen efter bröllopet reste jag till Göteborg, fick plats som agent i Paris och London för flere trävaruhus och sen har jag vistats här ute.

Hela tiden?

Ja, hela tiden.

Och nu, nu far jag för att — för att skiljas, men

Men — ifyllde Malm mekaniskt.

Men jag — jag tror, att att jag älskar henne ännu.

Nu bultade någon i sofkupéns vägg. En irriterad och otålig stämman ropade på belgisk franska åt de tvänne vännerna: Men kan man icke få sofva i ro för edert prat, mina herrar.

Det blef tyst, tyst som på ett iltåg, ett jämnt, ständigt buller, som då och då gick i crescendo, när vid ett och annat ställe ett motande tåg susade förbi. Natten kröp långsamt som en snigel, luften i kupén var qväfvande

het och fylld af tobaksångor. Ingendera sof, men ingendera sade ett ord. Dagen bräckte blek och sjuklig, morgonrodnaden själf var smutsig och sotig. Genom en luft fylld af stenkolsrök och damm blickade solen lågt nere vid horisonten öfver en ful nejd: svarta vägar, svarta nedsölade hus, negerfärgade människor och himlen som ett enda väldigt spindelnät äfverspänd af svarta telegraftrådar åt alla håll. Man var vid Erqueline vid belgiska gränsen. Natten hade varit sömnlös för hvardera, det syntes på dem båda, när de, medan tullvisitationen pågick, intogo sitt café au lait. Nattens förtroenden, gifna under starkt upptrifna känslor, plågade dem. De undveko att se på hvarandra, voro generade af sina tankar. Malm satt i den grå morgonen och såg på, huru en liten rätthundsvalp ryckte i och lekte med „L'indépendance belge“. Nordberg gick af och an på perrongen och rökte som en fabrikskorsten. Ouvrez, messieurs et mesdames, ropade tulltjänstemännen.

Det lär vara vår tur nu, sade Malm omsider och tigande gingo vännerna in. På den

långa disken i tullhuset lågo kappsäckar och lådor framme. Nervösa damer plockade ifrigt bland de uppackade sakerna, otåliga tullnärer skyndade på med uppackningen. Depechez-vous, messieurs et mesdames!

Malm hade bland annat att öppna en stor låda, sådana målarena ha den för sina studier och teckningar.

Ce sont seulement des etudes, je suis artiste, peintre, sade han med en frågande blick på tjänstemannen.

Ouvrez, monsieur, svarades det med en otålig udd i orden.

Han öppnade irriterad, Nordberg stod alldeles bredvid honom.

Mais voilà, ah quelle charmante fille, sade tulltjänstemannen förtjust. Några nyfikna ansigten sträcktes fram, man tog studien i skärskådande, vraiment, jolie, charmante. Det var bilden af Alice i glansen af hela hennes nittonåriga skönhet, den studie Malm målat för fyra å fem år sedan. Locket slogs igen, — Nordberg hade sett allt och ögonblickligen känt igen bilden. Först blef han blek, så blodröd.

Han grep ett hårdt tag i disken, hans kindmuskler skälfdde och han mumlade något, som ingen förstod.

Messieurs et mesdames, aux vaggons! Le train de Cologne!

Dörrarna öppnades och ut strömmade de resande, en hvar med sin nattsäck och sitt resgods. Malm mindes aldrig sedermera, huru han kommit in i sin kupé. Hans tankar jagade fram snabbare än iltåget. Solljuset föll in i den oordnade kupén, där tidningar, filter, dynor allt låg om hvartannat. Men Nordberg — hvar var Nordberg? Malm satt ensam. Nordberg var borta. Malm gjorde sig den frågan, hvad han skulle göra. Skulle han vända om och söka rätt på honom eller skulle han lemna honom åt sitt öde? Det var dock hans vän, som delat med honom sitt öfverflöd, tagit del i hans motgång och i hans glädje. Hvilket var det rätta? Egentligen hade han ju icke brutit mot honom. Det var visserligen hans fel, men hade det icke varit han, så hade det varit någon annan. Han var ju inte sämre än andra, när han var som de andra. Och

det var nu ett rent olycksöde, att detta skulle hända hans vän, hans bästa vän Nordberg, den präktige gossen. Å andra sidan, eftersom han nu led däraf, måste det ha varit ondt, lumpet, gement, d. v. s. mera ondt än som man allmänt plär anse slikt. Antag att det varit en annan än Nordberg, som alltid är lugn, sansad och nobel! Det hade kunnat ske en olycka, ett brott till ännu, eller, hvad som var lika illa, blifvit ett äktenskap fullt af hat, kif och strid. Och hvems var väl felet, ja hvems! Han råkade in på frågor och tankar, som trasslade in sig, ju mera han rufvade på dem.

Under tiden rusade tåget framåt längs Meuse's förtjusande dalgång genom djupa, trånga bergspass, mörkgröna ekskogar, öfver fält, som lyste i vårens saftiga grönska, framåt, ständigt framåt. Verviers, Aix la Chapelle, Cologne. Här stannade ånghästen för en hel timme. Ännu hade han icke fått klart för sig, hvad han borde göra. Till slut telegraferade han till Erqueline till stationschefen ett långt omständligt telegram och frågade om en person med Nordbergs yttre stannade där.

Han fick svaret i Düsseldorff.

Personen ifråga hade rest till Ostende.

Malm återsåg honom aldrig. Nordberg var som utplånad från jorden.

Många år efteråt, när Malm som en berömd konstnär i Paris träffade en af de rika grossörerna i Göteborg, till hvilken han effektuerat en beställning, fick han händelsevis veta, att Nordberg från Ostende gjort reda för sig och lemnat sin förmögenhet till sin hustru. Sen dess hade man intet hört från honom.



UNIVERSITETSBIBLIOTEKET X 1969/1

UMFÅ

